

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő. NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az egyházi törvények tervezetéről.

(Folytatás.)

Világos különben és tiszta az anomalia, mint egy vörös fonal vonul végig a tervezeten azaz elv hogy amikor a nagy egyházközségekről van szó, akkor a kicsiny egyházközségek az irányadók; mikor pedig a kicsiny egyházközségekről tervezkedünk, akkor a nagyokat vesszük irányadóul. És „mindeneket megvizsgálva, ami rossz, azt megtartjuk“.

Hány egyházközség van mi magyar határainkon, melyből a népesség arányában nem tudnánk annyi családfőt kapni, a mennyi a presbyterek maximalis száma a zsinati törvények tervezetében. Itt törik meg a presbyterium és képviseleti közgyűlés megtévesztett kizárólagossága. És ha nem lehet Budapestet, Debreczent, Hódmezővásárhelyt, kikötések nélkül az egyházmegyékbe csapni, épenugy nem lesz Tordosnak, Moraviczának, Fejérttemplomnak és Damosnak elegendő foruma — a képviseleti közgyűlés.

Siettünk bevégezni a rövid szemlét a tervezet felett; ugy siet az idő és a tervezet oly későn jött kezeinkhez, hogy aligha szólhat hozzá mindenki, akit illet. Az egyházközség belső szervezete után, szóljunk pár szót az egyházközség hivatalnokainak ügyeiről, sorban amint következnek

A) *Egyházközségi*. Az általános utasítások rendesek és helyénvalók, igen természetes, hogy a részletes utasítás, illetve munkaterv meg- szabása az egyházközségeknek van föntartva. De már az alaptörvény számot kellett volna vessen azon körülménnyel, hogy sok (legtöbb) egyházközségünkben az egyházi *harangozó* is, vagy a hol nem az, ő mint választott szolga a harangozóért és harangozásért is felelős.

Szükségfeletti a d) pont a tankötelesek föl- rendelésére, mert már a tankötelesek összeírása minden esztendőben fogyó félben van az egyházi hatóságoktól. Már is országos törvény és minis-

teri rendelet rendelkezik a közigazgatási hatóságoknak, hogy házról-házra járva írják össze a tanköteleseket és viszont tisztán szabályozva van a kereteken belül az irt hatóságok igénybevétele a tankötelesek felrendelése körül. Ami nagyon természetes erőben is nagyobb tekintélyt képvisel, hiszen a mulasztások jogorvoslatáért első fokon is ide kell folyamodnunk. E pont törlendő. E helyett igénybe veendő lenne a sokszoros, közvetlen érintkezés után az egyházi értesülése a kiköltözések és beköltözések után fölmerült változatoknál. A kitéréseknél fölmerült és kipu- hatolható okok bejelentésénél is kötelessége merülne föl. S a mikor a „*konkolyhintők*“ szek- táriusok és más „*báránybőrbe bujt farkasok*“ éjjel és nappal széjjel járnak, senkise tudja meg hamarabb az egyházfinál — ezeket is köteles- ségéhez hiven be kell jelentenie.

B) *Presbyterek*. A szakasznak 62. §. igen száraz bevezetés, hiszen az egyházközség mikor választottjai fölött választottakat tart, nagyon igyekszik megbecsülni maga magát és kitüntetni választottjait is. A 62. §-t hát, vagy az első rész 27. §. a) pontjával, vagy e §. f) pontjával vezetném be, — hogy nyoma legyen - mi- szerént a kegyes és buzgó, vallás-erkölcsi élet- ben feddhetetlen jellemű közbecsülésben álló tagjait megtisztelni kívánja az egyházközség a presbyterséggel. Mert ha ily körülménnyel választ az egyházközség, akkor maga-magát is, választottját is megkimélheti attól a §-tól, hogy „ki egész éven egy gyűlésre se megy el — töröltessék“, mivel hogy ez nem fordulhat elő. Ha pedig mégis előfordulna, szó nélkül hordoz- hatná az egyházközség csalódása keserűségeit.

e) pont töröltetnék innen, mert az egyházi ahhoz lenne osztandó.

A presbyterek azonban időszaki (megszabott) jelentéseket tehetnének — negyed, fél vagy egész évenként az összes észlelt és tapasztalt egyházi ügyekről — kötelességszerűleg. Az előadók vál- toztatnának alszeg-, felszeg-, negyedek- vagy tizedekként.

C) *Gondnokok* szakasza §§-val együtt maradhat.

D) *Szegények és árvák* gondnokaivá, mindenesetre csak nő egyháztagot választanék. A szeretet és áldozat munkáiban így is ők a vezérek és e vezetésen, e szeretetteljes munkán Isten áldása. Lehetnének e gondnokok, nyugalmazott lelkészek nejei, nyug.-tanítónőink, óvónőink, vagy más kegyes és buzgó nőtagjaink, özvegyeink is, kik valóságosan hiva vannak e munka mezőire.

E) *Énekvezérek*. A már tisztán csak énekvezérek ritkulnak, valamennyi tanító aiból telik ki. Sokszor — bár hitsorsosunk — nem a mi tanítónk, hanem községi, vagy állami. És most valóságos kényszermunkának tartja — mint ilyen — az egyházi ténykedést; és nagyon sok visszavonásnak, egyházközségi zavarnak, a hivatalos között nem egyszer egy életre szóló gyűlöletnek forrása lehet: ugyanazért nagyon tisztán, világosan és részletesen meghatározandó a szolgálat mennyisége és minősége. Pl. A tanulókat nemcsak vasárnapi istentisztelet után, hanem legalább heti 2 órán oktatja a vallásos énekben, az iskolát végzett és konfirmált növendékeinket ifjúsági vagy egyházi dalkörökké szervezi. A konfirmálatlan gyermekeket köteleességszerűleg temeti. A lelkész távollétében (aki arra jogosult) a közistenitiszteleteken az előkönyörgést végzi.

E rövidke szakaszt e szempontok után, e tételek szerint bővítettém ki:

KILENCZEDIK FEJEZET.

A lelkészekről.

„De nobis“ Nagyon sok van irva felőlünk Igaz is, hogy soh'se lehet eleget írni; és ha ami irva van mind elvégezzük is, ha csak azért végeznők, mert rendelve van, micsodák vagyunk egyebek mint — „haszontalan szolgák“ Tegyük meg mindent ami rendelve van és ezenkívül magunk is csináljunk magunknak új és új rendeleteket.

Ha sorba nézzük a §§-kat pl. a 78. §. f) pont a segédlelkész minden ténykedéséről a rendes lelkész felelős. Miért? Hisz a Negyedik fejezet 96. §. igen helyesen, minden egyháztagot felelőssé tesz magáért, hát a segédlelkész — legrosszabb esetben is ha nem egyéb — egyháztag: de Erdélyben a presbyteriumnak is tagja, ne viselhetné hát a maga felelősségét?! Ideje lenne már, hogy valamelyik zsinati törvény tultegye magát a hiába való tartózkodáson a segédlelkészekkel szemben. Egyszer *mindennek*, másszor *semminek* tartja; de állandóan *valaminek* soha. Különben élénk világot vet a tervezet lelkére ennek a fejezetnek 89. §.: „A lelkészek lelkész-társaikkal testvéri egyetértésben éljenek!“

Ha a felerészben papokból álló bizottság, választott férfiak ezt törvénybe kellett iktassák, akkor az *augurok* ideje boldogabb vala. 79. §. esküformájában: „Tanításaimban az Isten ígéből meritett symbolikus könyveket tiszteletben

tartom“ stb. Nem lenne már elég csak „Isten ígérére“ hivatkozni az Ur Jézus Krisztusban? Mi lesz így a theologiai tudományok eléháládásával, fejlődésével, újabb vívmányaival? És hol marad Kálvin dicsőséges elve „Ecclesia semper reformari debet?!“

86. §. b) „Az Urvacsora Karácsony, Husvét és Pünköszt első napjain sat., de évenként legalább hatszor osztatik ki.“ A más három alkalmat miért nem lehet becikkelyezni? Hiszen „uj kenyérre“ mindenütt osztanak, „böjtre“ is igen, Advent képezi csere tárgyát, mert a borvidéken „uj borra“ osztatik. Ha kívánjuk (a mint-hogy kívánatos) és keressük az egyöntetűséget, akkor, legalább a hol elherülhetjük, ne hagyjunk annyi rést.

d) A konfirmáció legyen a népiskolai oktatás koronája, befejezője és a kornak megfelelő — semmiképpen se lehet 12 év a határidő.

B. c) A szegények és betegek látogatásánál ki van kötve, hogy „csak“ fölkérés folytán látogasson beteget. Nem kötvén ki, hogy a „csak“, sőt jó neven venném, ha nem „csak.“ Kikötni való az, hogy fölkérés után köteles a lelkész a beteget meglátogatni?

f) Anyakönyvvezetés. Keresztelési, esketési, halálozási, áttérési és kitérési anyakönyvek mellett mi erdélyiekül már vezetjük a konfirmáltak és tankötelesekeit is. Én még vezetném az Urvacsorával élő betegek nyilvántartási könyvét is.

Sőt nehéz a szólás és igazán „félve szólamlok meg,“ de ha kötelezővé nem tenném is; igen, igen kívánatosnak és ajánlatosnak tartanám a lelkésztársak részéről a rendes *naplóvezetést*, mely alapja lenne minden jelentésének és tartalmazná minden működését.

Az egyházmegyék szervezetében általánosítani kívánám a rendes tanácsbírói szervezetet. Az egyházkerületi szervezetben pedig — ha az idők jelei nem szólanak elég hangosan — óhajtanám, hogy szóljon mindenki a ki szólhat az erdélyi minta szerint a rendes igazgatótanács behozatala mellett.

Én ezzel bevégzem a tervezetnek hozzám küldött részéről elmélkedésemet. A tervezet többi részéről szóljanak erősebbek, és bölcsőbbek.

Kolozsvárt, 1903. márcz. 30.

J. Irsay József.
magyarútczai pap.

Két indítvány.

A mult évben a marosi egyházmegye közgyűlésein két indítványt tettem. Ezek egyike a következő:

Tekintettel arra, hogy az egyházpolitikai törvények életbeléptetése által azoknak az erkölcsi köteleknek egy része, amely az egyháztagot az egyház testéhez, a hívőt a lelkészhez fűzte, megszakadt s ezáltal az összetartozás érzete meglazult; tekintettel arra, hogy a kor áramlatával szemben nekünk minden erkölcsi forrást meg kell nyitnunk, hogy hiveinkben a vallásos érzést élesszük és a felekezeti öntudatot ébrentartsuk; de tekintettel különösen arra, hogy a filiákban, diasporákban és társegyházakban

élő hitsorsosaink idegen nemzetiségek és idegen felekezetek közé ékelve, tér és idő miatt a lelkipásztori gondoskodás melegét csak ritkán érezve, minden lépten nyomon ki vannak téve annak, hogy nemzetiségükkel együtt felekezeti jellegökből is kivetkőzzenek, holott ez a felekezeti összetartozás érzetének folytonos ápolása mellett meg nem történhetnék: indítványozom, hogy alakittassanak egyházközségenként temetkezési egyletek a presbyterium és lelkész vezetése alatt; indítványozom, hogy az egyházmegyei közgyűlés indítványom elfogadása esetén küldjön ki egy bizottságot az általános szervezendő temetkezési egyletek alapszabályainak a kidolgozására és közgyűlés elé leendő előterjesztésére; és végül indítványozom, hogy az egyházmegye annak idején írjon fel a kerületi egyházi értekezlethez esetleg az egyházkerülethez a temetkezési egyletek általános szervezése és megvalósítása végett.

A marosi egyházmegye, különösen a dr. Sebess Dénes országgyűlési képviselő meleg pártfogására elfogadta az indítványt s a bizottságot kiküldte az alapszabályok kidolgozására.

Miután az alapszabályokról még nem szólhatok, legfeljebb egy pár irányelvről; szólni fogok azokról a jelenségekről és okokról, melyek figyelmemet ebbe az irányba terelték.

Mindenekelőtt előre bocsátom, hogy ezen indítványom keresztülvitelét első sorban a középpontoktól távol eső, magára hagyott diasporákban, filiákban, társegyházakban és elszigeteltebb falvakban lakó hűveinkre nézve tartom égetően szükségesnek, de nem tartom feleslegesnek sehol, mert a jelenlegi temetkezési egyletek, különösen a városiak inkább a vagyonszámuk számára valók.

Indokaim:

a) A mit az egyházpolitikai törvények életbe léptetése alkalmával egyes előrelátó lelkek már eleve megjósoltak, azt most már mindnyájan érezzük t. i. hogy megmozdult lábaink alatt a föld. Olyanformán képelem a dolgot, mint a fenyegető nagy elemi csapások idején. Vezéreink, kik látják a vészt, teli tüdővel fújják a vésztjelző kürtöt Sionunk faláról; az őrtüzek fellobbanását is látom helyen-helyen, de sajnos az álomban szenderegők nem hallják a jelt, a félálmosak pedig csak „bizonytalan hangzást” hallanak s szeretnének tovább aludni a semmittevés puha vánkosán. Pedig avval le kell számolnunk, hogyha tétlenül várjuk a forrongó elemek kitörését, akkor mint a nemzeti és evangéliomi szabadság legmesszibbre kitelt bástyáit, tajtékozó dühe minket fog megtámadni első sorban s esetleg maga alá temetni. Hogy mit értek én a forrongó elemek kitörése alatt, azt felesleges jelezni, a kinek füle van a hallásra az hallja, a kinek szeme van a látásra az látja. — Egyedüli vigasztaló dolog ebben a vigasztalan állapotban az, hogy az őrtállók, a kik átérzik a felelősségteljes korszak egész súlyát, nem lankadnak. Sőt a növekedő veszedelem láttán növekedik bátorságuk és erejük; a személyi ellentétek elsimulnak s a közös veszedelem előérzete egyesít egyházi és világi tagokat a mentő munkában. Ennek tulajdonítom én s azt hiszem méltán, azt az érdeklődést is, a melyet a hitélet felébresztésén s hűveink anyagi és erkölcsi megmentésén fáradoznak jobbjaink. Ez a cél indított engem is arra, hogy a közgyűlésen megtett indítványaimmal itt is előhozakodjam.

A temetkezési egylet megalakításának tervével már rég foglalkozom, de csak az én községemre vonatkozólag. Általános irányba a figyelmemet először Hegyi Péter barátomnak „A diasporákban levő hűveink gyermekeinek vallásos oktatására” cz. határozati javaslata terelte, melyet az Udvarhelymegyei egyházi értekezlet megbízásából szerkesztett s a hiv.

lap múlt évi 43—44. számában közre is adott. — Határozati javaslatának a summája ez „A szülők vallásos érzéséből és felekezeti öntudatával táplálkoznék az iskolás gyermek szomjas lelke is.” Ugyde ha nincs a szülőknek se vallásos érzése se felekezeti öntudata, akkor hogyan táplálkozzék és miből. Mert ezen fordul meg a dolog. Később reá akad Hegyi barátom: „Ha abban a helyzetben volnánk, hogy akármi uton-módon anyagi eszközökhöz jutnánk”. Ime az akármi uton-módon való anyagi eszközökhöz való jutásnak a legegyszerűbb és legtisztességesebb formája alapítsuk meg a temetkezési egyleteket a lelkész vezetésével és a presbyteriumok segítségével. Nincs ezen semmi szegyelni való. Vonjuk össze egy testét a diasporákban és filiákban szücszörtan élő hitsorsosainkat, hadd érezzék az egyház testével való közösséget és az egyesülésből fakadó erő áldásait.

Erről az áldásról szól a dr. Gidófalvi hatalmas felolvasása is. Mert nem annyira materialis kérdés ez, hanem sokkal inkább erkölcsi. A lelkész vigasztaló szavának erkölcsi súlyát és hatalmát fogja hirdetni azaz összeg, melyet a testvériség érzete hozott: össze s amely gyakran a szégyenletes uzsorától, vagy sokszor az anyagi pusztulástól menti meg a családot. Nem a légből, hanem a tapasztalatból beszél. Sőt az én esetem annyival súlyosabb, mert egy vegyes házasságban élő hűvem halála alkalmával a 3-ik faluban lévő oláh temetkezési egylet fizetett 30 frtot, a mely megmentette a családot a tehén eladásától, vagy az uzsora kamatra fölvetett kölcsöntől. Én a tanulságot siettem levonni, ide is írom: *Ha nem sietünk és nem szervezkedünk, mások megelőznek és tulszárnálnak egyházunk, fajunk és nemzetünk soha helyre nem hozható kárára és veszedelmére.*

b) A temetkezési egyletek szervezésének a célja:

Eltekintve az általános céltól, t. i. az összetartás és felekezeti érzés ápolásának a céljától indítványomnak közvetlen gyakorlati célja is van.

Nevezetesen mindnyájan tudjuk, hogy egy súlyos, hosszas betegség még a tehetősebb családok anyagi erejét is megpróbálja és felemészti, hát még egy szegény földhöz ragadt családot, a hol mondjuk esetleg éppen a kenyeret kereső két kar tehetetlen és erőtelen. És most, midőn a család felélte, az orvosi kezelés és a patika felemészttette a mi volt, akkor jön a halál és a temetés. Erre már csak természetesen, hogy a legszegényebb embernek is pénz kell, hogy legyen. Mert a koporsót és a hozzávalókat nem adják ingyen, de meg a sírásókat is csak meg kell kínálni valamivel. Hát még a virasztók, hát még a torozás. A legközönségesebb temetés is belejön 30—40 frtba. Honnan vegye elő most ezt az összeget a szegény ember!? A bankból. Oda kezes kell. A kezesnek pedig napszám segítség, vagy sokszor egy darabka kis föld az övé mellett. A helybeli is ad, feltéve, ha van olyan ember, de az még drágább pénz. Akárhogy vesszük a dolgot, ki van téve a család az irgalmatlan uzsorának. De ezt amennyiben a szükség törvényén alapszik, még nem tartom annyira visszataszítónak és kegyetlennek. — Ennél sokkal erkölcsstelenebb dolognak tartom a virasztást és a torozást. Mert ez a keresztyéni szeretet nevében történik. S még egyszer annyiba kerül mint az egész temetés. A jelszó az, hogy segítségünk a „keserveken” a valóságban pedig az történik, hogy ki eszik és isszák őket mindenükből. Csak azért, mert ez régebben is így volt szokásban. Ezt a szokást ki kellene küszöbölni bármi uton. Én hiszem, hogy a temetkezési egyletek által ezt megtehetnők.

c) A temetkezési egyletek célja lenne továbbá az is, hogy mihelyt oda erősödnék, egyuttal a betegsegélyezés feladatát is megvalósítaná, ami egy kis tőke mellett, néhány fillér fizetési többlettel könnyen

el lenne érhető. Hogy az egyház ebben a szerepében mennyire felel meg a saját céljának s anélkül még teljesen rendezetlen szegény ügyet mily hatalmas lépéssel vinné egyszerre a megvalósulás felé, azt feleslegesnek tartom itt részletezni.

Meggyőződése, hogy a temetkezési egyletek az egész egyház erkölcsi életére áldásos befolyással lennének, a józanság, a takarékoság, mértékletesség, az egyházas szellem emelése és a vadházasságok korlátozása, a melyek érdekében oly hiányos és fogyatékos eszközökkel küzdünk, ezen egyletek által mind megközelíthetők. Hogy mi módon, erről szöveg a következőkben:

c) Minthogy még kész alapszabályokat nem közölhetek, szerény véleményem az alapszabálytervezetre nézve nyilvánosságra hozom. Ha valaki abban a szerencsében részesül, hogy soraimat elolvassa és reflektál arra, esetleges fogyatékoságát vagy hibáit kimutatja, előre is nagyon lekötelez.

Az alapszabályok megszerkesztésénél szerintem oda kell törekedni, hogy minél többen legyenek a tagok és minél kisebb legyen a befizetési összeg. Minden körülmények között első sorban az alaptőke megteremtése a főcél, mert a falusi nép előtt, ha az anyagi és erkölcsi érdekek ellentétbe helyezkednek, ellehetünk készülni reá, hogy az utóbbi lesz a vesztes. Egy elbukott ügyet pedig halottaiból feltámasztani egy ember ne próbáljon kétszer.

Én a következő kulcsot állapítottam meg az én községemre nézve. A tagok számát 300-ra téve: minden tag fizet belépési díjba 1 koronát. Minden haláleset után minden egyes tag fizet 20 fillért. Az egylet pedig ad általában véve minden egyes haláleset után 30 koronát, továbbá 1—100 halálesetig kapja az általa befizetett összeg 50%-t, 100—200-ig kapja a 60%-t, 200-tól a 300 halálesetig kapja a 70%-t, 300 haláleset befizetése után a tag kihaltának tekintendő, de 5 év múlva kapni fogja az őt illető összeg 5%-os kamatát mindaddig a míg él. Ilyen számítási kulcs mellett pl. a ki befizetett 50 halálesetet, kap egyszer 30 koronát és kapja az általa befizetett összeg (10 kor.) 50%-t, tehát 5 koronát. Kap összesen 35 koronát. A ki befizetett 150 halálesetet, az kap 30 koronát, meg az általa befizetett összeg (30 kor.) 60%-t, tehát 18 koronát. Összesen kap 48 koronát. És a ki befizette a 300 halálesetet az kap egyszer 30 koronát és kapja a befizetett összeg (60 kor.) 70%-t: 42 koronát. Összesen kapna 72 koronát. Lehet ezen az alapon úgy a befizetési, mint a kifizetési összeget a helyi viszonyokhoz alkalmazni. Pl. 200 tagnál legyen a befizetési összeg 30 fillér, 150 tagnál 40 fillér. Néhány temetkezési egyletnél pl. a befizetett összegből egy bizonyos összeg megy állandóan a tartalék alapba s a többi mind kiosztatik. Ennek meg az előnye, de meg van a hátránya is. Előnye az, hogy egyszerűbb a kezelése, hátránya az, hogy a ki több éve tagja az egyletnek, az ugyanannyi segélyben részesül, mint aki legujabban állott be. Az én székelyemnek ez megjárta az esztét s mert erőt érez az inában a beállást a 60-ik esztendőre szeretné hagyni. Így pedig nem lesz egylet. Számításom alapjául azért vettem ily csekély összeget, mert ebben az alakjában népszerűbb. — Kifogásolhatná valaki azt, hogy ilyen kulcs mellett a tartalékalap rohamosan nő, de én ezt akarom elérni, hogy minél hamarabb a betegsegélyezés ügyét is megvalósíthassam. Az egyletbe beléphet az első esztendőbe minden 15 évet meghaladott, de a 60 évet még tul nem haladott ép ember. A vadházasságban élők is beléphetnek olyan feltétellel, hogy 3 éven belül rendes házasságra lépnek; ellenkező esetben tagsági jogukat veszítik. Nem lehet tagja oly házasság férfi és nő, a kik házasságuk alkalmával az egyházi áldást mellőzték. Az egyletbe felvehetőnek tartok

minden nemzetiségű és felekezeti embert, de ha ref. valláson levő tag más felekezet tagjává lesz, vagy reversalist ad, az kilépettnek tekintendő s a tagsági joggal járó minden igényei megszűnnek. A tisztességes, józan élet minden tag felvételének a feltétele, Feloszlás esetén az alap a ref. egyház céljára fordítandó.

Ime ennyit az első indítványról.

A második indítványom a következő Tekintettel arra, hogy a mostani énekeskönyveinknek nemcsak a tartalma, hanem a formája sem felel meg a gyakorlati használat követelményeinek: indítványozom, hogy úgy a halotti, mint a templomi használatra szánt énekeskönyvek adassanak ki kisebb füzetes kiadásokban is, úgy mint azt a külföldi, különösen az angol egyházaknál látjuk és pedig a lehető legolcsóbb áron.

Indokaim: Általános a feljajdulás, hogy templomainkban a közének megy ki a szokásból. Nemcsak a miveltebb nem énekel már a templomban, de már a falusi nép is kezdi utánozni. Mi az oka ennek? A vallásos közöny? — Azt nem lehet mondani, mert hisz nem azok nem énekelnek, a kik a templomba nincsenek, hanem a kik a templomba vannak! Talán nem tudják az ének dallamát? Valami kevés hallással a közének maga elvezeti az embert. Nem ez a baj. A baj onnan ered, mert nem ismerik és nem tudják a szöveget. Szöveg nélkül pedig nem tudnak énekelni. Pedig énekelnének szívesen, mert a közének ellenállhatatlan ereje hatalmába keríti lelküket s ők öntudatlan baktatnak a hanglétrán le s fel a mint a közének maga után csalja. — Mennyit nyerne ilyenkor a közének ha kéznél lenne a szöveg. De egyházainknak nincs módjokban, hogy énekeskönyvvel ellássák a templomokat. — Hisz még a hatalmas belfarkasutczai templomok sincs, a minék hiányát azt hiszem nemcsak én éreztem a legutóbbi papszentelési ünnepély alkalmával, hanem kerületünk egész jelenlévő papsága. Nos ha a belfarkasutczai templomnak, vagy a kolozsvári egyházközségnek nem telik, mit szóljunk mi akkor kicsiny falusi eklézsiák. Pedig mi hozzászólnánk, ha a mostani énekeskönyvünk izléstelen formában nem volna 1 korona, hanem volna mondjuk 20 fillér füzetes kiadásban. Akkor meg tudnók vétetni minden gyermekkel, de így jó lélekkel nem merjük kényszeríteni, mert a szegény nép már úgy is majdnem összeroskad a teher alatt. A tanítók pedig a mostani tanterv figyelembe vételével annyi időt nem szakíthatnak, hogy az énekeket szóval tanítsák be. — Egyetlen orvossága lenne ennek a bajnak az, hogy énekeskönyvünket adnák ki olcsó, de kisebb alakú füzetes kiadásban. Lehetne azt többféle alakban. Ekkor megvenné a szegény azért, mert olcsó, a gazdag megvenné azért, mert beköthetheti díszesen a saját izlése szerint és akár a zsebében, akár a kezében magával viheti, mert nem lesz alkalmatlan.

Marosi egyházmegyénkben szó volt róla, hogy főleg iskolai használatra állítsunk össze szemelvényeket s nyomassuk ki füzetekben. Meg is indultunk benne A nyomdász hajlandó lett volna 20 fillérért füzve kinyomatni, de szerencsére figyelmeztettek az egyházkerület által eladott kiadási jogra. Lépéseket tettünk tehát ebben az irányban, de mindenünnen azt a választ nyertük: nem lehet. A Stein-czég pedig hivatkozva 60 éves kiadói jogára, kártérítéssel fenyeget; a szemelvények kiadását pedig 20 fillérért nem tarja érdemesnek, hogy miért nem, ezt könnyű kitalálni.

Egy vigasztalása azonban neki is van, az, hogy új énekeskönyvek kiadása már csak napok vagy esztendők kérdése. Ezt a biztosítást még több felől kaptuk. Be is vesszük, mert most már nincsen mit csináljunk. De viszont vigasztalásul — a kinek

van lelke, nyugodjék meg benne — kijelenthetjük, hogy az énektanítás legtöbb falusi iskolánkban stagnál, száználmas erőlködések közt vergődik, mert egy ember 80—90 gyermekkel nemhogy az éneket, a miért tudja, hogy fel nem akasztják, de a tananyag felét sem tudja becsületesen keresztül gyurni.

Okulásul pedig a jövőre óhajtandónak vélném, hogy az egyházkerület ne adja el a kiadási jogot beláthatlan időkre. A midőn azonban a verseny minden téren a legczélszerűbb és legjutányosabb árakat kínálja, miért legyen épen a mi énekeskönyvünk izléstelen formájában, drágasága miatt akadálya annak, hogy megrekedt énektanításunk ügye ismét felvirágozzék.

Koronka, 1903. márczius hó.

Kovács László
ref. lelkész.

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvárt, 1903. márcz. 19.

Elnök: Báró Bánffy Dezső egyházker. főgondnok. Jelen vannak: Simó Lajos, Zeyk Dániel e. ker. főgondnokok, Dr. Bartók György püspök, Kenessey Béla főjegyző, Br. Bánffy Ernő, Becsek Lajos, Incze Gerő, Deésy Gyula, Váró Ferencz, Lészay Ferencz, Sándor János, Dr. Sárkány Lajos igazgatótanácsosok, Dr. Kádár János titkár, Maksay János számvevő és Módy Elek mint jegyző.

Elnöklő főgondnok aa. az ülést megnyitván, a következő ügyek tárgyalattak:

A budapesti bérházak kezelőgondnokában beállott változás alkalmából ig. tanácsunk, a kezelés célszerűsítése céljából szükségesnek látta egy az ottani viszonyoknak megfelelő kezelési utasítás megállapítását, mit egyh. ker. számvevő aa. elkészítvén, a jelen ülésben való tárgyalás után egyhangulag elfogadtatott.

Főt. Püspök aa. elnöklete alatt egy bizottságot kért föl ig. tanácsunk oly célból, hogy a zsinati törvény módosításra beérkező javaslatok, vélemények már a jövő hó első napjaiban tanyulmányoztassanak.

Szomoruan vette tudomásul ig. tanácsunk Péterffy Dénes nyug. táblabíró, marosi egyh.-megyei főgondnok elhalálozását s a Gecse emberszereteti intézet megüresedett igazgató tagsági helyének betöltésére nagys. Nagy Elek kir. táblabíró atyánkiát kérte föl.

Marosvásárhelyi kollegiumunk két tanítójának állandósítása tudomásul vétetett s a jelenleg rendszeresítve levő három tanítói állás díjlevele megerősített.

Ugyszintén tudomásul vétetett a kolozsvári kollegiumnak Seprődi János tanár magasabb fizetési fokozatba való előléptetésére vonatkozó határozata.

Meglepő szép eredményt konstataált ig. tanácsunk a Szeretetház felülvizsgálatra betervezett számadásaiból.

Sepsiszentgyörgyi kollegiumunk 1901/2. iskola évi tápintézeti számadása némi megjegyzéssel jóváhagyatott.

Marosvásárhelyi kollegiumunk bemutatta a Mező-Madarason levő Pataky Ágotha iskola tanügyi rendszabályait, kérvén annak jóváhagyását. Bár a bemutatott szabályzat ellen érdemleges kifogás föl nem merült, mégis annak jóváhagyása mellőztetett, szükségesnek mutatkozván az alapítványi összes iskolákra vonatkozólag valamelyes intézkedés, melyszerint azok az egyházi hatáskörbe jobban bevonassanak, mely kérdés tanulmányozására bizottság kéretett föl.

Kémeri egyh.-községünknek borkepe megváltására vonatkozó határozata jóváhagyást nyert, oly kikötéssel, hogy a kepeváltó alap gyarapításával, a

bemondott kulcs szerint 6 év alatt a végleges kepeváltás előkészítendő.

Görgény-üvegcsüri egyházközségünk templom-építési költségeire 1000 korona segélyt helyezett kilátásba ig. tanácsunk, mely összeg csak a teljes fedezet kimutatása után fog folyósíttatni.

Szilágy-szentkirályi egyházközség papiház vásárlására, központi tőkéből a kért összeg kiutaltatott.

Ezek után tárgyalás alá vette ig.-tanácsunk az egyházkerületi képviselőválasztásokra vonatkozó hivatalos jelentéseket, melyek alapján 98 szabályszerűen megválasztott képviselő igazoltatott.

Köbölkuti egyházközségünk termény kepeje, valamint a kézi és igás napszám megváltására vonatkozó szabályzata jóváhagyatik.

Sajnálattal vette ig.-tanácsunk tudomásul nt. Sándor János aának az enyedi e.-megye esperesi állomásáról történt lemondását s eddigi kiválóan buzgó és hosszú esperesi szolgálatának elismerése mellett, az eh.-megyei közgyűlés indítványára, 200 korona eddigi esperesi honoráriumának továbbra is leendő kiadását elhatározta.

Ismételten elutasította ig.-tanácsunk a piskitelepi egyházi körnek a körlelkészség kötelékéből való kibocsátása iránti kérését azon indokból, mely az életvezetükben levő konventi segélyek további megtartása is a körlelkészségek kötelékében való maradást kívánják, de máskülönben számotvetve az ottani viszonyokkal, semmi reménysége sincs ig.-tanácsunknak, hogy önállóan képes lenne magát ez egyház fölntartani.

A püspöki vizsgálat alatti egyházközközségeknek az új beosztás életbeléptetése után az egyházmegyékkel szembeni jogviszony rendezésére vonatkozó bizottsági előterjesztést tárgyalta ig.-tanácsunk s annak az összes eh.-megyei s püspöki egyházak tanácsaival, valamint a kollegiumok előljáróságával való közlését s véleményes javaslataik bekérését mondotta ki.

A nagy-enyedi segédlelkészi díjlevél megerősítése előtt némely adatok potló fölterjesztése elrendeltetett.

Az ujonnan kinevezett házgondnok: Kilyén Sándor aa. indokolt javaslatot téven az Emketér 3. szám alatti bérháznál egy toldalék-épület megépítése és a honvédtuczai bérház gyökeresebb renoválása, illetve átalakítása iránt, javaslata kiadatott Herczeg Lajos műszaki előadó aának azzal a kérelemmel, hogy helyszini vizsgálat alapján nyilatkozzék a terv kivihetősége iránt.

Dr. Deák Albert, egyházkerületi ügyvéd aának a nála levő egyházkerületi perek 1902. decz. 31-iki állásáról szóló évi jelentését Br. Bánffy Ernő és Dr. Kádár János aából alakított bizottságnak adta ki ig.-tanácsunk, az eredeti periratokkal leendő összehasonlítás és elfogadhatósága fölött való véleményezés végett.

A nagyenyedi Bethlen-kollegium előterjesztése folytán hozzájárult ig.-tanácsunk az előljáróság ama határozatához, hogy a tanítóképző-intézet rendes tanári székének betöltése, az államsegélyezési kérdés befejezetlensége miatt, a tavaszi egyházkerületi közgyűlésről elhalasztassék.

A görögkeleti érsek — metropolita, hivatkozva ig.-tanácsunk ama rendeletére, melyszerint szásvárosi kollegiumunk épületében a hittannak román nyelven való tanítását eltiltottuk, ismételten kéri a rendelet visszavonását. A fennálló rendszabályokra tekintettel azonban eredeti rendelkezésünk fenntartott, sőt körlevélileg a többi intézetek is figyelmeztettek hasonló eljárásra.

A gimnáziumoknál rendszeresített ének-zene-tanítók nyugdíjgényeinek biztosítása céljából teendő intézkedések iránt vélemény kéretett a kollegiumok

előjáróságaitól, mely vélemények értelmében igazg. tanácsunk is kimondotta, hogy fedezet hiányában a kérdést egységesen, központilag, szabályozni nem lehet, de miután az egyetemes papi nyugdíjintézet tervezete azt lehetővé teszi, utasíttatnak az érdekeltek e nyugdíjintézet kötelékébe leendő fölvétel iránt folyamodni.

A nagyenyedi Bethlen-kollegium előjáróságának ama határozata, melyszerint egy harmadik osztályos tanulót, többszörös tolvajlás miatt, az összes erdélyi ev. ref. főgimnáziumokból kizárt, megerősítést nyert és a kollegiumi előjáróságok a határozatról értesítették.

Kolozsvári kollegiumunk bejelentése, melyszerint elemi iskolája egyik ideiglenes tanítóját az év végéig szabadságot és azutánra az intézet kötelékéből elbocsátotta, valamint hogy helyettesítése iránt intézkedett, — jóváhagyó tudomásul szolgált.

A nagyenyedi gyakorlóiskolai tanító kérelmére, 1903. jan. hó 1-től kezdve folyósította ig.-tanácsunk részére a második 100 koronás ötödéves korpótléket.

A damosi lévita-énekvezérnek a lévitali teendők alól leendő fölmentését kérvén az illetékes kir. tanfelügyelő, ig.-tanácsunk e kérésnek, az egyh.-község véleménye alapján, helyet nem adott, hanem az e tekintetben létrejött eredeti szerződés fenntartását kívánta és ily értelemben fölirt a közoktatásügyi miniszteriumhoz.

Kolozsvári kollegiumunk bejelentéséből örömmel vette ig.-tanácsunk tudomásul, hogy b. e. Parádi Kálmán, volt kiváló tanár és egyh.-kerületi tanügyi előadó emlékére 4169 korona alapítványi tőke gyűjtetett össze, mely a kolozsvári kollegiumban tanuló szegény ifjak segélyezésére fog fordíttatni.

A nagyenyedi tanítóképző-intézet állami segélyezése ügyében újabb előterjesztés intéztetett a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz.

Végül a budapesti bérházak kezelésének elvállalására beérkezett folyamodványokat vette igazgatótanácsunk beható tárgyalás alá és annak alapján Dr. Silber Mór, budapesti ügyvédre bizta a házgondnoki tisztelet, megállapított utasítás mellett, a jövedelem 20%-át szavazván meg kezelési honoráriumképen. — A bérházaknak szoros leltár mellett leendő átadásával Lészay Ferencz, ig.-tanácsos és Maksay János, számvevő aa. bizatott meg, fölkérve Bátor Bánffy Dezső, főgondnok ur önmagáért, hogy a bizottság kiegészítésére egy szakértő mérnököt nevezzen ki.

Több tárgy nem lévén: elnök aa. az ülést bezárta.

r. s.

Lapszemle.

Testvéregyházkerületek lapjai a törvénytervezetről. E rovat alatt kizárólag egyházi laptársainkban a zsinati törvénytervezetre vonatkozólag megindult eszmecsere kívánjuk lapunk olvasóival, mint a most mindnyájunkat leginkább érdeklő mozgalmat, rövid kivonatban megismertetni. — A Prot. Egyh. és Isk. Lap 10. számában Pokoly József, tekintettel az idő rövidségére, mely egyáltalán nem elegendő arra, hogy a tervezet fölül a részletekre vonatkozólag is kialakuljon és tisztázódjék a közvélemény, csak általánosságban kíván ahhoz mind ő maga hozzászólni, mind az ezután következő eszmecsereknél ezt látná czélszerűnek. A tervezet, szerinte, minőség tekintetében általában jóval alatta marad az 1881. és 1891. évi zsinatokra készült tervezeteknek. Óhajtaná, hogy az összes hivatalos tárgyalásoknál ne ez a tervezet, hanem a jelenlegi egyháztörvény szolgáljon alapul s a tervezet csak mint az egyes szakaszoknál ajánlott módosítás vétetnek figyelembe. Az alkotmányi részben alakilag igen sok a fogyatkozás s e részben a változtatást nem is látja indokoltnak, mert alkotmányunk változatlanul az ma is, ami volt eddig és senki sem kívánta a módosításokat. Szükségtelen a törvénykezési résznek ügyviteli szabályokkal való megspékelése. Az uniformizálásra való törekvés tulságos nagy. A külföldön élő ref. magyar honpolgárokról nem szól a tervezet. A választásokat kivéve minden jogot az egyházközségről a presbyteriumra szállít át, holott ez jogsértés az egyházközségre nézve és a presbyteri rendszer elveivel ellen-

kezik. Óhajtanó, hogy az egész lelkészválasztási törvény új alapra helyeztessék „az egyházak osztályozása s minősítési megszorítás nélkül.” A 11. számban ugyancsak Pokoly József az egyh. törvények állandósága érdekében emel szót s helytelennek tartja, hogy egyes olyan kérdések, melyeket senki sem kíván változtatni, minden zsinaton letárgyalatnak, pusztán a tervezetbeli változtatások kedvéért. Ezért azt ajánlja, hogy először gondosan kiválogatassék az anyagból az, hogy mi alkalmas jogi szabályozásra és mi nem; továbbá mi tartozik a szervezethez, az alkotmányhoz és mi az eljáráshoz. A külön természetű anyagok aztán szétválasztandók és az egyh. törvény derék részéül az alkotmány volna beillesztendő csupán. Így készítené a zsinat, mint nemcsak törvényhozó, de egyszersmind legfőbb intézkedő testület egy törvényt és egy eljárási szabályzatot. Ezen szabályzat minden ügykörre nézve (tanügyi, adózási, közalapi, törvénykezési stb.) megállapítván, szükség szerint, az alkotmány után, mint a törvénykönyv második része csatoltatnék. Ezeket a szabályzatokat aztán lehetne a szükség szerint változtatni, de a változtatás kevesebb zavart okozna, mert mindenik rész egy külön álló egészet alkotván, a többiek bolygatása nélkül könnyen átalakítható lenne. Természetesen a törvénykönyv ilyen konstruálás mellett nem volna egységes és idővel újabb meg újabb részletek csatlakoznának hozzá, mint újabb „egyh. törvény.” Szóval cikkiró a világi törvényhozás által alkotott folytatólagos törvénytart tartja mintául szeméi előtt, melynek azaz előnye volna, hogy egyházi törvényeink derék részét nem rövidélgatnák 10 évről 10 évre. — A 12. számban Dr. K. J. szükségesnek látja, hogy az új törvényben a zsinat az egyh. tisztviselők fizetésrendezésére vonatkozólag is tegyen intézkedéseket. A lelkeszi kongruát 2000 koronában megállapítván, követelje a zsinat az 1898. évi XIX. törvénycikknek ilyen értelemben való revízióját. Ugyszintén a tanárok (középisk., theol. és jogakadémiai) fizetésének is alapelvül mondja ki azt, hogy ezeknek fizetését az állami tanítók, tanárok fizetésével egyenlőn kívánja megállapítani. Ugyancsak ezen számban Kórhé Endre betoldatni kívánja a tervezet felelősségről szóló fejezetébe a konvent és zsinat felelősségét, az egyh. absolutismus kikerülése szempontjából.

A Dunántúli Protestáns Lap 11. számában L. szól hozzá a tervezethez általánosságban. Ő is fölteszi a kérdést, mint Pokoly J. a Pr. E. I. L.-ban, hogy vajjon szükséges-e törvénykönyvünket minden zsinaton clejétől kezdve újra szövegezni és egyes homlokegyenest álló rendelkezésekkel experimetalni? Nézete szerint a törvény szövegét változtatni csak az esetben volna szabad, mikor az élet kényszerít reá. Helytelennek tartja, hogy a tervezetből kiküszöböltetett az evangéliumi szellem s az egyház szervezetét centralizáló törekvésével az állami és vármegyei közigazgatás mintájára akarja berendezni. Az egyházi adóügy rendezése míg a szegénysorsu hívek terhein könnyíteni akar, nagyon kiméli a gazdagokat, kiktől többet várhatnánk az egyház fentartása és virágzása érdekében. Helytelennek tartja az egyházak és lelkészek osztályba sorozását s ajánlja, hogy a theológiát végzett ifjak 2 évi káplánkodás után bármely egyházközségbe választatók legyenek. Kívánatosnak tartja, hogy a konvent tagjai a presbyteriumok által választassanak. Végül egyházunk eddigi névének fentartása mellett foglal állást, helytelenítvén a bizonytalankodást és folytonos néveserét.

A Debreczeni Prot. Lap. 10. számában dr. Baltazár Dezső annak bizonyítására, hogy a tervezet nagyon későre készült el ahhoz, hogy az idej zsinaton törvényre válhasson, az egyházi adóreform ügyre mutat rá, mint amely még teljesen rendezetlen állapotban van s ennél fogva a törvénytervezet is ebben a részében a leggyengébb „Fél rendszabály, ingatag számítási alapra fölépítve.” Az előkészületlenségért a konventet vádolja, mint amelynek korábban hozzá kellett volna kezdenie az előkészítés munkájához.

TÁRCZA.

Öngyilkos tanító felett.

Kora még tenéked sirba feküdnöd le... Miért szótál úgy — kedves kartárs, tanító barátom? Hát így számítottad, s így akartad ezt te? Háborgó lelkünk a küzdő világban megáll s ezer kérdést támaszt. Ha 30 esztendő is sok az erős és munkás férfiúnak, mi akkor az élet? mi lesz ez a világ?...

Tőled kérdenők — de nem felelsz. A lángoló szenvedélyben, a háborgó nyugtalanságban, a zaklatott kedélyben nem is felelnél mást — minthogy kétség s aggodalom az ember élete.

Ha nyomon kísérsz szived hő szerelmét, s hogy ha látnánk most is, mint annyiszor láttunk hitvesed oldalán, látnánk asztalodnál kedves tieddel, ki hinné el neked,

hogya azt mondanád: — fájdalom s csalódás az ember élete. . .

De ha kérdenők most öreg édes apád, siró anyád lelkét, ha megkérdenők tán te három gyermeked, apátlan árváid: azoknál igaz lesz majd a keserű szó — lemondás és árvaság az ember élete.

Miért?! Megrendült kebeled, megingott lelked, fájt neked, hogy homály borul az emberek ígéretere és fogadására, s rosszul esett érzékeny szivednek, hogy a „holtomiglant“ lábbal tapossa a világ?! . . .

Vajjon erős voltál-e vagy gyöngye, mikor kezéd fölemelted? Igyekeztl-e csendesíteni háborgó lelked, kérdéseket téve — hátha, mégse?! Elfelejtetted tán, hogy csak „por és hamu vagyunk!“ Látó szemeid alól, mely homály takarta el az ígét: „A test nem használ semmit, lélek az a mi megelevenít.“

S elfelejtetted bizony még egyet, hogy a világ paptól, tanítótól s minden választott férfiutól, ki a lélek mezején munkálkodik, kettős mértékkel vár erkölcsöt, tisztességet, a talentumokkal hü sáfárkodást; s ha megbotlanánk (a mint te elestél) az ítéletet is kettős mértékkel méri. Munkás pedig ugyancsak elválasztók nélkül, hogy elvegye a mi nálunk szép és kedves, lábbal tapossa nem egyszer személyi és házi tisztességünket, meghurcolja becsületünket — de türelemre int a példaadásért. S ha méltatlankodnánk, ha fölemelnők a világ fegyverét, ő még magasabbra emelné a botránkozás követ — ítélt erős ítélettel! Oh! mért felejtetted ezt el?

Hisz mikor megfogtad az én kis fiam kezét s meg a többiét mind, mikor legszebb virágodban immár egy egész nemzedék nézett tereád: annak azt tanítottad, hogy szép az élet s magyaráztad sokszor, mi gyönyörűséget hoz majd nekik a szeretet és a reménység. Oh mért felejtetted ezt el? Hogy most már nem kellett neked a szeretet s nem maradt reménység, mely meggyógyítson — nem kellett az élet, mint terhet letetted. Mit mond tereád majd e a gyermekesereg, mit mondtak a zsenge ifjak jelenlevő sora. . . Oh mért felejtetted azt el?

Igaz szívű voltál, barátságos, vidám. Ha kezéd kinyújtád — baráti kéz vala. Ha házad megnyitád, szived is nyitva volt. Eszedbe nem jutott, hogy van kettős szívű ember és lelketlen kufár. Nem jutott eszedbe, hogy míg a férfi küzd, verejtéket hullat a hü hitves, éjjel is ébren van a szerető édes apa, hogy békében, jóllétben tudja édes övéit, hitvesét s gyermekeit. Addig sok ifju, kit nem emészt a gond, ki nem látott még rögöt és szűrő töviset, kit nem vérezett meg még az élet küzdelme: könnyelmű gondatlansággal keres — még tiltott utakon is — virágot, mézet; nem törődve tovább kinek marad ölméreg utánna. Oh mért felejtetted ezt is el?

Nem láttál te villámsujtotta fát, szilánkba hasad, összeég, alig marad egy-két törött ága: sinylódik kevés ideig, aztán csak kizöldül. . . Ha szived összetört, szilánkba szakadozott, égette valami; nem volt egy-két ága, nem volt gyermeki szeretet, nem volt édes apai érzés — a mi győzőn, a mi éljen, a mi kizöldüljön s újra virágozzék.

Ha nem? . . . Isten veled. Bucsuzz tieidtől — mi imádkozunk!

J. Irsay József.

Különfélék.

Kovács László mai „Két indítvány“ című cikkére s annak különösen első felére itt is felhívjuk olvasóink figyelmét. De kérjük különösen a marosi egyházmegye „Egyházi-értekezletét“ ha lehet készítse elő e dolgot annyira, hogy az ez évi — valószínűleg *tordai* — közgyűlésen valakivel, talán épen az eszme felvetőjével előadva, tárgyalni lehessen e nem kis jelentőségű dolog felett.

A küüllői egyházmegye a zsinati előmunkálatot tárgyaló közgyűlését e hó 3-án tartja Dicső-szentmártonban. Az esperesi összehívó lapunk mult számából sajnálatos tévedés folytán kimaradt ugyan, de a gyűlés más uton is össze lévén hiva, megtartását semmi sem akadályozza.

Kérelem. A jótékonycélú és valláskülönbség nélkül működő Nagypénteki Református Társaság elnöksége tisztelettel kéri az összes ev. reform. egyházak nagyszületű presbyteriumait és nagytiszt. lelkészeit; hogy a

társaság által az egyes egyházakhoz régebben megküldött kérelme alapján, ez évben is Nagypéntek ünnepén egyházi gyűjtést rendezni s egyszersmind a hivatást az adakozás nemes céljáról fölvilágosítani kegyeskedjenek. A begyűlt adományokból a társaság alapjára juttandó összeget s esetleg a confirmandusok adományát, kéri az elnökség a Nagypénteki Reform. Társaság gondnoki hivatalának Budapest II. Fő-utca 71. megküldeni, honnan az adomány azonnal nyugtáztatni fog.

A nagybaczoni ref. konfirmált növendékek a Szeretetháza 10 — tiz — koronát adományoztak, melyért ez uton mond köszönetet az intézet keblitanácsa. Legyen az ifjakon, kik hitből fakadó jócselekedettel kezdtek egyháztagságukat, Istennek áldása.

A méregvásár. Ohnet Györgynek, a világirodalom e kiváló jelesének legujabb művét, a „Méregvásár“-t kizárólagos jogon az Egyetértés szerezte meg és nemrég kezdte el a közlését. Ujjonnan belépő előfizetőinek a szennázciós regény eddig megjelent folytatásait ingyen küldi meg az Egyetértés és nemsokára új cikksorozatát is kezd nagynevű szépirodalmi főmunkatársának Eötvös Károlynak a tollából, egy mindnyájunkra nézve nagyérdékű témáról „Deák Ferencz szerelmei“-ről. A haza bölcsének szívügyei eddig ugyszólván teljesen ösmertelenek a nagy nyilvánosságra nézve, most mesteri pennájával fogja föltárni irodalmunk e kiváló jelesét az Egyetértésben. Egyébként is pompás tárczái vannak ennek a mindenkép elsőrendű magyar lapnak, a mely a nemzet nagy politikai küzdelmében előjár és e harcban szövetségesül bírja Kossuth Ferenczet, a függetlenségi és 48-as párt vezérét, a ki tudomás szerint az Egyetértés főmunkatársa és cikkeket csak oda írja. E nagy politikai hivatása mellett hirdató kötelességét is úgy teljesíti az Egyetértés, a hogy csak modern nagy lap teheti. Bőséges hirrovattal, a legjobb értesülésekkel. Az Egyetértés előfizetési árai: egy hónapra 1 frt 80 kr., negyedévre 5 frt, félévre 10 frt. Államtisztviselők, papok, lelkészek, tanárok, tanítók, vasuti és magánhivatalnokok kedvezményes áron kapják: egy hónapra 1 frt 20 kr.-ért, negyedévre 3 frt 50 kr.-ért, félévre 7 frt.-ért. Hasznos olvasmányul a ház asszonya kedvezményesen kaphatja a Divatszalonit is, mint az Egyetértés előfizetője sokkal olcsóbban negyedévre 1 frt.-ért. Az előfizetési pénzek (legczélsebben postautalványon) az Egyetértés kiadóhivatalába küldendők. (Budapest, IV., Vármege-utca 11.)

Köszönetnyilvánítás. A kolozsvári ev. ref. Szeretetház javára adományoztak A Mezőgazdasági bank és Takarékpénztár r. t. 40 kort, a Kolozsvári Népbank r. t. 20 kort, a Kolozsvári Kereskedelmi bank r. t. 20 kort, a Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank r. t. 50 kort. Fogadják a nemes szívű adományozók nagybecsű adományaikért a Szeretetház keblé tanácsának őszinte hálás köszönetét.

Nyilvános nyugtázás és köszönet. Az aranyosgyéresi ujjonnan építendő *Bethlen Gábor templom* javára az 1902. év folyamán a következő adományok folytak be. Egy téli mulatság jövedelme 311 kor., Pap Aurél gör. kath. lelkész 3 kor., Lakó Antal 1 kor., Borbély Róza 8 kor. 40 fill., dr. Szilágyi János 2 kor., Pataki Ágnes 8 kor., Szemeriai Gyula főszolgabíró 10 kor., Béresi János 1 kor., Szaniszló Józsefné 2 kor., Bedő József egyházmegyei főgondnok 3 kor., dr. Parádi Ferencz 5 kor., Trozner Lajos 1 kor., Horváth József 20 fill., Csiki Lajos 1 kor., Szekeres János 20 fill., Nagy Endre 20 fill., Szilágyi G. 20 fill., Gyulai D. Kálmán 2 kor., Lakatos Sámuel 1 kor., Koberi János 1 kor., N. N. 20 fill., Horváth István 60 fill., Horváth Istvánné 1 kor., Jakab Dániel 2 kor., Gr. Teleki László (gyömrei) 100 kor., Gr. Teleki Sándorné 20 kor., Gr. Teleki József 20 kor., Berghoffer 5 kor., Gr. Teleki Tibor 20 kor., Nagy-Enyedi ev. ref. egyház 10 kor., Bózer Victor 4 kor., Békési András 2 kor., ifj. Pataki György 50 fill., Pataki Dénes 25 fill., Pataki György 25 fill. Az 1902-ik évi gyűjtés eredménye összesen 517 korona. Ezenkívül a *kepedáltó* alap részére egy 600 koronás állami kényszerkölcsön kötvény jött be, melyet az abban részes egyháztagok szives indulattal adományoztak. *Szegényalapkunk* gyarapítására özv. Rác Simonné sz. Márton Karolina végrendeletileg 20 koronát adományozott. A jökevény adakozók fogadják a nyilvánosság előtt is magam és egyházam köszönetét. „Kegyelem és békeség bővölködjék rajtatok, az Istennek és a mi Urunk Jézusnak esmérete által (II. Péter I. 2.)“. Aranyos-Gyéresen, 1903. márczius 10-én. *Bartha* Lajos, lelkipásztor.

Szászsebesi ref. templomra és papilakra kegyesen adakoztak: (Folytatás.) Cs. Vattay János 1 kor. Tóth Andrásné 20 fill. Szeghő Ferencz 2 k. Vattay Ferencz 30 f. Vattay Károly 10 f. Karay Dániel 20 fill. Molnár Mihály 20 f. P. Tóth István 10 f. Szabó Sámuel 20 f. F. Várady Sámuel 20 f. Id. Várady József 40 fill. Pap-Szász János 40 fill. Korányi ev. ref. egyházközség Ibrány: 2 kor. Péter Antal ev. ref. lelkész ivén Apanagyfalu: Péter Antal 1 kor. Jalaczi Sándor 40 f. Székely András 20 f. N. N. 40 f. Ricsok Albert 40 f.

Székely János 20 f. Lukács István 40 f. Nagy Ferencz 20 fill. Székely Sándor 1 k. Id. Székely János 40 fill. Székely János Gy. 40 f. Kondynáty Károly 20 f. Márton András 20 f. Márton Kelemen 20 f. Sipos Mária 10 f. Demeter Márton 20 fill. Hóna Mihály 10 f. Kovács Károly 10 f. Dászku Lázár 40 f. Székely Márton 1 k. Báró Bánffy Ferencz 1 k. Fogarasi János 1 kor. Székely-Pista János 1 k. Csontos Olivér M.-Vásárhely 2 kor. (Folytatjuk.)

Felhívás lelkésztársaimhoz.

Mintán már fél év óta készen levő „**Konfirmációs Kátém**” megjelenéséről egyházi lapunk annak idején hírt adott volt, ugyanezen uton értesitem érdeklődő lelkésztársaimat, hogy azt a méltóságos Igazgatótanács 5231—1902. sz. leiratában a bírálóbizottság által felhozott bizonyos kifogásokra való utalással konfirmációs oktatásra alkalmasnak nem ítélte: de egy későbbi — 1232—1903. sz. leiratában, „megfelelő iskolákban tan-
könyvül való alkalmazását” megengedte.

Ennek alapján felkérem mindazon lelkésztársaimat, kik **polgári- és felsőbb-leányiskolákban, vagy tanítóképző-intézetek** alsóbb osztályaiban hitoktatást végeznek: sziveskedjenek azt megszerezni, elbírálni és ha sikeresen taníthatónak ítélik, már a jövő tan-
évre bevezetni és használatba venni.

A magam részéről ígérem, hogy a második kiadásnál a könyv címét és tartalmának kifogásolt részeit megfelelőleg át fogom alakítani. Addig is hálás köszönettel vezném, ha akadna egy pár lelkésztársam, ki ismertetéssel annak használatba vételét és terjedését már a mostani alakjában elősegítené.

A könyv kapható Kolozsvárt: **Stein János** kiadónál. Ára: 1 korona.

Nagy-Enyeden, 1903. április hóban.

Jancsó Sándor.

Hivatalos rész.

767 1903. sz. KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegyei esperes aához, püspöki egyháznak t. Tanácsához és kollégiumaink nt.

Előjáróságaihoz.

A zsinati előmunkálatokról szétküldött nyomtatvány költsége darabonként 60 fillérben állapítván meg, főkérjük a fenti Czimeket, hogy az alább kitüntetett költség-összegeket ig-tanácsunk címére 90 nap alatt betérjeszteni sziveskedjenek.

Vajda-Hunyadi egyházmegye 27 példány után 16 korona 20 fillér. Gyulafehérvári em. 12 p. u. 7 kor. 20 f. Nagyenyedi em. 32 p. u. 19 k. 20 f. Kolozskalotai eh. 39 p. u. 23 k. 40 f. Szilágyszolnoki em. 62 p. u. 37 kor. 20 f. Deési em. 25 p. u. 15 k. 00 fill. Széki em. 34 p. u. 20 k. 40 f. Nagysajói em. 13 p. u. 7 kor. 80 f. Görgényi em. 33 p. u. 19 k. 80 f. Marosi em. 62 p. n. 37 k. 20 f. Küküllői em. 35 p. u. 21 k. 00 f. Nagyszebeni em. 13 p. u. 7 k. 80 f. Udvarhelyi em. 50 p. u. 30 k. 00 fill. Erdővidéki em. 16 p. u. 9 k. 60 f. Sepsí em. 36 p. u. 21 kor. 60 f. Orbai em. 11 p. u. 6 kor. 60 f. Kézdi em. 12 p. u. 7 k. 20 f. A 10 püspöki egyház 2—2 péld. után összesen 20 példány után 12 korona 00 fillér. A theol. fakultás és a hét kollégium 2—2 példány után összesen 18 péld. után 10 kor. 80 fillér.

Kolozsvárt, 1903. márczius hó 26-án.

Bartók György,
püspök.

Maksay János,
számvevő.

329—1903. Sz. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett **mezőfelei** egyházközség lelkészi állomására pályázat nyíttatik.

Javadalom: ujonnan épített szép lakás négy szoba, konyha és kamarával, melléképületekkel, kerttel; 15 hold

925 quadr. öl szántó és kaszáló haszonélvezete, melynek bérértéke 162 kor.; 40 szekér tüzifa, buza, zab és török-buza kepe, melyeknek értéke 750 kor.; szántás, trágyázás és terményhordás, értéke 91 kor. 67 fill.; stóla, értéke 6 korona. Összesen 1009 korona. 67 fillér. Ebből leszámítva adókra és fuvardijra 88 kor. 24 fillért, marad tiszta jövedelem: 921 kor. 43 fillér. Ehez járul 1600 koronáig 678 korona 57 fillér állami kiegészítés.

Kötelessége a lelkésznek úgy az anyaegyházban, mint a mezőmészi leányegyházban felváltva minden papi teendőknél elvégzése.

Pályázati határidő: 1903. április 6. Folyamodványok nagy t. Ravasz János esperes aához küldendőek Nyárad-szeredába.

Kolozsvárt, 1903. márczius 31.

Dr. Bartók György,
püspök.

1189—1903. sz. KÖRLEVÉL

mindenik kollégium Előjáróságának.

Erdélyrészi ev. ref. főgymnasiumaink folyó évi rendszeres érettségi vizsgálatainak szóbeli része a következő időkből fog megtartatni:

1. **Nagyenyeden**: június 22—23-án Zeyk Dániel főgondnok, akadályoztatása esetén Gáspár János, gondnok aa. elnöklete alatt.

2. **Kolozsvárt**: június hó 25—27-én gróf Bethlen Ödön, főgondnok, akadályoztatása esetén Szacsvey Sándor, gondnok aa. elnöklete alatt.

3. **Marosvásárhelyt**: június hó 24—26-án Gr. Tholdalagi László, főgondnok, akadályoztatása esetén Deák Lajos gondnok aa. elnöklete alatt.

4. **Székelyudvarhelyt**: június 22—23-án dr. Mezey Ödön főgondnok, akadályoztatása esetén Ugron János, gondnok aa. elnöklete alatt.

5. **Szászvároson**: június hó 26—27-én dr. gr. Kuun Géza főgondnok, akadályoztatása esetén Balogh József gondnok aa. elnöklete alatt.

6. **Zilahon**: június hó 11—13-án Lőrinczy György főgondnok, akadályoztatása esetén Balássy Miklós gondnok aa. elnöklete alatt.

7. **Sepsiszentgyörgyön**: június hó 25—27-ik napjain dr. Bodor Tivadar főgondnok, akadályoztatása esetén Ujvárossy József gondnok aa. elnöklete alatt.

Kolozsvárt, 1903. márczius hó 20-án.

Bartók, elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

355—1603. sz. KÖRLEVÉL

a nagyenyedi egyházmegye esperesétől.

A márczius 24-én Nagyenyeden tartott rendkívüli közgyűlés határozatának megfelelően értesitem a hivatalos lap 11-ik számában 264. számú körlevelemben jelzett egyház-községeket, hogy az ünnepélyes egyházvizsgálat, tekintettel a nagy munkaidőre, nem a mint ott tervezve volt Husvét, hanem Pünköst után fog megtörténni. — Az érkezés idejéről azt megelőzőleg külön fogom értesíteni az egyházakat.

A visitációs rendeletek minden egyházban három példányban készítendőek el, melyből két példány beküldendő.

A közpénzeket előbbi felszólításom daczára, a pénztáros jelentése szerint nem küldötték be: A.-Detrethem, Bágyon, Csekelaka, Fel-Ényed, Hori, Istvánháza, Kercsed, Bükkös, M.-Kapusd, M.-Ludas, Nagy-Lak, Ózd, Sz.-Földvár, Torda-Tur, Toroczkó-Szentgyörgy, Uj-Torda; ismételten, most már névszerint szólítom fel nevezett egyházközségek előjáróságát, a közpénzeknek Barabás József pénztáros aához 8 nap alatt beküldésére.

Szeretetházi járulékok, a még be nem szolgáltatott országos közalapi bevallási iven szintén 8 nap alatt az esperesi hivatalhoz küldendőek.

Maros-Ujvár, 1903. márczius 27-én.

Jancsó Lajos, esperes.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő. NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendőek, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

HUSVÉT.

Márk. ev. 16. 1—8.

Itt van ismét a Husvét ünnepe. Ujra zeng a győzedelmi ének a keresztyének millióinak ajkán. Lelkünk örömmel telik el, a midőn látjuk, mily általános a husvétii öröm. És keressük: mi az, a mi a keresztyén husvétnak örök tartalmát képezi? A Kr. sirjáról elgördített kő? Egy holt testnek megelevenedése? Az üres sir? — A mai evangelium másról tanít. A kegyes asszonyok az üres sirtól megijednek. A semmi nem éltet, meg nem elevenít. A sir ürességétől nem telik meg mennyei kincsekkel egyetlen üres emberi szív sem. Egy holt testnek megelevenedése: nagy csuda lehet; de mi haszna, ha meg nem elevenedik az egész világ? Mi haszna, ha egy sir szájáról elgördül a kő, de minden másan ott fekszik?

A Golgothánál megtört tanítványokat hő-sökké, keresztyén hitvallókká, apostolokká nem ez tette, hanem a J. Kr. *élő személyével való személyes érintkezés* és ennek ujjászülő ereje, *tapasztalása*.

Csodálatos, — és még is oly természetes. A belső ember élete tapasztaláson nyugszik, örök mennyei hatalommal való személyes érintkezésen, a melynek ereje foglyul ejti a lelket. *Tudni*, hogy van Isten, kinek a világ felett ilyen vagy amolyan hatalma van; *tudni*, hogy kétezer évvel ezelőtt élt a földön egy igaz ember, sőt talán emberi alakban járó isten: mindez mit ér, ha te azzal az Istennel soha sem találkoztál, soha sem beszéltél, ha szived nem az övé; ha te attól az isten-embertől soha sem hallottad az evangeliumot, mely neked szólt, téged szült ujjá, ha soha sem léptél vele örök szövetségre, melyben neked békesség, idvesség, örök életed lett. Mert nekünk nem a testtel, hanem az Urral kell közösségben élnünk; „az Ur pedig lélek“.

A husvétii ünnepek kérdése azért soha

sem a multnak, hanem a jelennek kérdése. Az, hogy *a mi számunkra, mibennünk feltámadott-e, él-e, munkál-e, uralkodik-e a Krisztus?*

Miként támad fel bennünk a Krisztus? S miben nyilvánul hatása? a husvétii evangelium s vele az egész keresztyénség ezen a két kérdésen alapszik. A keresztyén hitélet s a keresztyén erkölcsi élet fundamentumai ezek. Krisztus nélkül nincs keresztyén élet: „extra Christum nulla salus“.

*

A kik elveszítették az *élőt*: azok sietnek a *holttestet* balzsamozni. Így a kegyes asszonyok, így előbb a tanítványok s így igen sokan ma is. De a feltámadás és élet angyala szól: „Mit keresitek a halottak között az *élőt*? — Nincsen itt.“ Itt csak üres koporsó, halotti leplek vannak: „Ő feltámadott!“ — Öröm-hir ez: evangelium; de mintha érezné az angyal is, hogy itt nem elég a hir, a szó, a tudósítás, hanem személyes tapasztalat, megbizonyosodás kell; nem az üres sirhoz hivatja a tanítványokat, a mely csak újabb kételynek, félelemnek lehetne forrása, hanem oda küldi őket, a hol *látni* fogják a feltámadottat, az *élőt* — Galileába. Itt tapasztalják meg, hogy a Mester él, mert itt újra velük jár, szól hozzájuk, megvigasztalja őket az emmausi uton, a vacsoránál, Tamás kétkedésénél. Ott támadott fel, a hová ültette az életnek magvát, a melynek ime, át kellett aludni a tél álmát, megrohadnia, hogy új életnek csirája szökkenjen belőle. — Ott támad fel minékünk is, hová az életnek magvát, az Igét, saját személyét mintegy termő földre plántálja: — szívünkben. Az élet angyala oda küld minket is, a hol ő előttünk jár, a hol élő, eleven alakja van, a hol szól, vigasztal, megbizonyosít, éltet, uralkodik. A Szentírás fénylő lapjairól kell, hogy előttünk mind világosabban és életteljesebben kiemelkedjék egy mennyei fényben tündöklő alak, ki magához vonz, felemel, megdicsőít, mint a mi Urunk és Mesterünk. Az ő országa törté-

netében kell, hogy előnkbe lépjen, mint annak egyedüli feje, királya, népének atyja, a kihez nemcsak szabad bemenetele van mindenkinek, de a ki maga száll be, kér helyet magának és vérszen lakozást a mi házunkban — szivünkben, a hol szól, vezet, kormányoz, uralkodik vég nélkül. A sir üres, a halotti lepel, a romlandó nem örökölheti a rothadatlant; Krisztus feltámadott és él és uralkodik mint Ur, a ki — lélek.

*

S miben nyilvánul hatása? Pál apostol egykor így fejezte ki: Vele meghaltunk a bűnnek, hogy vele feltámadjunk új életre. Új élet az, a melyet a hit által élünk. A Krisztus által való hitben lesz Atyánkká az Isten, az örök szeretet. Új élet kell szivünkben: bűnbocsánatot nyerünk, istenfiakká leszünk. Az Isten a mi örökségünk. Ő paizsunk, ő fegyverünk. Mindenünk elveszhet: vele gazdagok maradunk. Minden ellenünk támadhat: vele mindeneken diadalmaskodunk. Ez új élet: szabadság, békesség és öröm; — *idvesség*.

A kinek öröksége az Isten, az idvesség: az örököstársa a Krisztusnak. És akkor munkatársa is. Krisztusban kapjuk a *keresztyén életnek erejét*. Azt a nagy erőt, a mely apostolokká, munkásokká, szenvedőkké sőt mártirokká tette egykor, de teszi ma is a Jézus tanítványait. A keresztyén életet Kálvin „a kereszt hordozásának“ nevezi. De ez a kereszt nem élettelen, száraz fa. Élet áradt át belé a Krisztusból. Élőfává lett; termi a „léleknek gyümölcsseit.“ És az Isten országában nincs téli alvás, dermedés, hanem áldást osztó örök, munkás nyár.

Nincs tehát a *halál félelme* sem. A halálnak csak a földieken van hatalma. Az istenfiak pedig „felülről“ születtek, Istentől vannak. A mi életünk „a hit által való élet“; a hit pedig mennyei. A reménység által birjuk az örök életet. A mi Atyánknak házában sok hajlékok vannak; oda gyűjti az övéit. A kik itt együtt szenvedünk a Krisztussal: ott együtt is uralkodunk ő vele, Isten lelkének uralmában — örökké; — *örök életben*.

*

Ime, a husvéti hiten fordul meg az élet. Csak ez alapon van jövő. Mi is azért és mind a többiek ezt mondjuk: Ha a Krisztus fel nem támadott: hiába való a mi prédikálásunk, hiába való a ti hitetek is. De ha mi „bizonyosságai vagyunk az ő feltámadásának“ mint voltak az első tanítványok: akkor, a mi hitünk a diadalom, mely meggyőzte e világot“. Hol van koporsó fulánkod? — Halál, a te diadalmad? Az Istennek legyen hála, ki adott nekünk diadalmat a Jézus Krisztus által!

Atyánk, Istenünk! adjad nekünk e diadalmat, — a te gyermekeidnek, a te népednek, a te anyaszentegyházadnak!

A zsinati törvényjavaslatról.

Az egyetemes konvent zsinat előkészítő bizottságai által kidolgozott és a konvent által megállapított törvényjavaslat fölött széles mederben folyó hírlapi vita és véleménynyilvánítás azt látszik bizonyítani hogy közmegegyelődést a javaslat sehol sem keltett, bár a most életben levő egyházi törvénynyel szemben tagadhatatlanul haladást jelent.

Jogos és indokolt kifogások hangzottak el különösen az „Egyházalkotmány“ czime alatt erőszakosan egyesített I. főfejezet ellen, mely az alapintézményeket, egyházi szervezetet, egyházi hivatalnokokat lelkészválasztást és az egyházi adózást tárgyalja.

És valóban ez a gerince az egyházi törvényeknek, melynek tökéletes megalkotására, helyes megállapítására a lehető legnagyobb gondot kell fordítanunk.

Ha van létjogosultsága amaz aggodalomnak, mely a törvényjavaslatot elhamarkodott munkának látja és ezért még a zsinat elhalasztását is kívánja, az bizonyára csak e tekintetben áll fenn.

Nézetünk szerint azonban a zsinat elhalasztása nem sokat változtatna a helyzeten, mert hiszen a nagy közönségnek hírlapi vonatkozása mindig csak az elvek tisztázása körül bir gyakorlati értékkel, de szöveg-megállapítás alapját nem képezheti, már pedig a javaslat szóbanforgó főfejezetében nem annyira az elvek, mint a kiviteli részletek kifogásolhatók, mert a nagy elvi sérelem, mely az erdélyi egyházkerület képviseleti alkotmányának megnyirbálásában, a presbyteriális elv indokolatlan tulhajtásában rejlik, ugysem a hírlapok hasábjain folyó szellemi mérkőzésben, hanem a zsinati atyák szavazatában fog eldőlni.

Ha azonban a törvényjavaslatnak vannak hiányai, hátra van még az egyházkerületi közgyűléseknek és azután az egyetemes konventnek tisztító rostája, mely bizonyára sok konkolyt fog még kivetni a buzaszemek közül és hátra van a zsinati képviselők bölcsességének megnyilatkozása a tárgyalások rendjén, mely az élőszó közvetlenségének hatásával rendszerint nagyobb eredményeket szokott elérni az irott memorandumoknál.

Legsikerültebb alkotás a törvényjavaslatban az „Egyházi Törvénykezés“-ről szóló fejezet és a jelen cikkecske szűk keretében épen erről a fejezetről óhajunk pár szót szólni.

Sikerültnek kell tartanunk e fejezetet első sorban azért, mert a közigazgatási és fegyelmi bíraskodást egyesítette és ezáltal a rendkívül fontos birói székbe elhívandó laikus birák gyakorlati birói érzékének gyorsabb kifejlesztésére tágasabb teret biztosított.

Messze fölötte áll az eddig érvényben állott törvénykezési szabályoknak e tervezet azért is, mert ugy a szervezetre, mint az eljárásra vonatkozó rendelkezései általtekinthetőbbek és az eljárás szabályozásánál — igen helyesen — részletezők, minden irányban utmutatók. Ha még a „záró határozat“-ban ígért birói ügyviteli szabályok is, annak idején elkészülnek, meglehetünk nyugodva affelől, hogy egyházi *iurisdiction* a kívánt színvonalra emelkedik.

A birósági szervezet ellen azonban jelentékeny aggodalmaink vannak, az egység hiánya miatt.

A jog uralmának biztosítása szempontjából, de egyuttal az igazságszolgáltatás részrehajlatlansága iránti hit erősítése és megszilárdítása céljából első sorban attól kell óvakodnunk, hogy az azonos birói funkciók végzését egy és ugyanazon birói hatóság kezéből ki ne vegyük.

Emez elv ellen vét a javaslat ama rendelkezése, hogy az egyházmegyei és egyházkerületi bíróságot bifurkálja, illetőleg ennek teendőit, a sürgősség fokozata szerint, a több tagból álló rendes bíróság és a kevesebb számú időszaki tanács között osztja meg.

Nézetünk szerint ez intézkedés azt a czélszerű-

ségi szempontot sem fogja szolgálni, a melyért a fentebb körvonalozott elv megsértésével, törvénybe igtatni szándékoltatik, mert egyfelől az esetek sürgősségének a bíróság elnöke által való elbírálása közmegnyugvást kelteni soha sem fog, másfelől pedig a modern igazságszolgáltatás ama fontos elvével is ellenkezik, mely szerint inkább a bűnös menekülése, mint az ártatlan elítélése kívánatos. Ki fogja meggyőzhetni az időszaki tanács 3, illetve öt tagja által elítélt vádlottat affelől, hogy a rendes bíróság 5, illetve 7 tagja által, szavazattöbbséggel, föl nem mentetett volna? és ki fogja elhíetni vele, hogy ügyét csak a sürgősség véletlene, nem a személyes ellenszenv számítása utasította időszaki tanács elé?

Az egyetemes konventi bíróság szervezetében sem látjuk indokoltnak a püspökök és egyházkerületi főgondnokok ügyeiben való eljárásra hivatott rendkívüli bíróság beállítását. E rendelkezésnek a kir. kuria bírának fegyelmi foruma szolgálhatott mintául, csakhogy az eset nem analog, mert a püspökök és egyházkerületi főgondnokok az egyetemes konventtől nem függő és annak sem alá, sem fölé nem rendelt dignitáriusok (a konventi elnökök kivételével) hanem legfennebb első az egyenlők között, kikre nézve lealázó egyáltalában nem lehet az, hogy fölöttük is amaz illustrius legfelsőbb bíróság mondjon ítéletet első és egyetlen fokban bíraskodik rendes pap társaik, illetve egyházmegyei gondnok-társaik fölött.

Véleményünk szerint tehát a bírósági szervezet ugy az egyházmegyén, mint a kerületen és a konventen egységesítendő és akként alkotandó meg, hogy az egyházmegyén, az elnökkel együtt 5, az egyházkerületen 7, a konventen 9 tagból álljon és minden alkalommal szavazzon az elnök is, fölmentvén ezáltal az ügydöntés jogszerűen nem is indokolható, de különben is felelősségteljes és odiozus kötelessége alól.

A részletekre vonatkozólag is van néhány ki fogásunk

Első sorban is a közigazgatási bíraskodás eseteit fől soroló 357. §. 12. pontja igen nagy általánosságban mozog, minek eredménye eddig is az volt és jövőre is az lesz, hogy némely egyházmegye minden felebbezett ügyet közigazgatási birói hatáskörbe von, más egyházmegye pedig e 12 pont alapján egyetlen tárgyat sem visz birói döntés alá. Ez a pont tehát akként módosítandó, hogy világosan és félreérthetetlenül fejezze ki, miszerint a közigazgatási bíraskodás az alaki jog szempontjából eldöntendő kérdésekre terjesztendő ki, míg a discretionárius kérdések a czélszerűséget és méltányosságot is tekintő közigazgatási hatáskörben döndetők el.

A fegyelmi büntetések sorozatának megállapításánál, harmadik büntetési fokozatképen a pénzbüntetés föltétlenül visszaállítandó, mert különben a második és harmadik fokozat közötti átmenet hiányzik és mert azok az indokok, melyekkel a javaslatkészítő albizottság e lépését igazolni törekszik, merőben tarthatatlanok.

Eléggé nem indokolható súlyosbitást képez az eddig érvényben álló törvényekkel szemben a 361. §. is, mely a lelkészek ellen kimondott minden fegyelmi büntetés mellé szigoru mellékbüntetés föltétlen alkalmazását rendeli el.

Ugyan, hát miért épen csak a lelkészek ellen? és miért föltétlenül kell e mellékbüntetéseket alkalmazni?

Teljesen elégséges lesz általánosságban kimondani a mellékbüntetések alkalmazhatóságát és a birói belátásra kell bízni az alkalmazás szükségességének megítélését.

Végül, ha még rámutatunk arra a gyakorlati fontossággal bíró szükségre, mely a felebbezési ha-

táridőknek pontos körvonalozását és a különféle határozatok felebbezhetőségének megállapítását igényli ki is merítettük a tárgyalat fejezet ellen támasztható kifogásainkat.

r. s.

A „Zsinati törvénytervezet“ az egyházmegyéken.

I.

A küllői ref. egyházmegye véleményes javaslata a zsinati törvénytervezetre.

Egyházmegyénk a törvénytervezetet általánosságban elfogadja, a részletekre pedig a következő módosításokat javasolja.

2. §. A konventi tagok választása, a zsinati-presbyteri rendszernek megfelelően, a presbyterium hatáskörébe iktatandó be.

A 8. §. b) pontjának megszorító intézkedése, hogy t. i. a közoktatási szervezetnek az iskolai kormányzatra vonatkozó §-ai egyházkerületünket is kötelezik, törlendő, mert iskoláink ügyeinek intézése eminenter belügy.

10. §. a) p. Mivel a hivek lelki gondozása lelkészi körök alakítása által is elérhető az erők megszólása nélkül, e pont ilyen értelemben módosítandó.

14—36. §. Az egyházközségi közgyűlés és presbyterium hatásköre szabatosan állapítandó meg, azon megjegyzéssel, hogy egyfelől a presbyterium hatáskörébe utalandó a 14. §. c) és d) pontjaiban foglalt intézkedések is, másfelől a választó közgyűlés, mint ilyen, töröltessék el s hatásköre az egyházközségi közgyűlés hatáskörébe osztassék be, ugy azonban, hogy a 20., 21. és 22. §-ok, mint felesleges dologszaporító rendelkezések teljesen mellőztessenek.

A 31. §. akként módosítandó, hogy a presbyterek választását az egyházközségi közgyűlés önállóan intézi.

A 38. §-ból ezek a szavak: „ha az összehívást a presbyterium tagjainak $\frac{1}{4}$ -e kívánja“, a netaláni tulkapások kikerülése végett törlendők.

A 39. §. kibővitendő azzal, hogy a kisebb egyházakban (600 lelken aluli) a presbyteri gyűlésnek az egyházfiak által való szóbeli összehívása továbbra is fentartatik.

A 40. §-ban foglalt intézkedési jog az egyházközségi közgyűlés hatáskörébe iktatandó be.

Az 55. §. a) pontja oda módosítandó, hogy a lelkész legkisebb javadalma, lakáson és stólán kívül, az 1848. évi XX. t.-cz. alapján állami hozzájárulással kiegészítendő 2400 kor. és évenként 200 kor., öt évenként ugyanannyival emelkedő korpótlék. Ugyanezen §. b) pontja alá beiktatandó, hogy az államtanító, énekvezérek legkisebb javadalma 300 korona. Ugyanezen §. c) pontjának utolsó mondata törlendő, mert a kezelő személyzet díjazásáról ugyanezen pont kezdő sorai már intézkednek.

Az 57. §. oda módosítandó, hogy 1000 lelket meg nem haladó egyházakban a tanító és énekvezér az egyházközségi közgyűlés által választatik.

A 61. §-ból az „esetleg“ szó törlendő.

A 62. §. d) és e) pontjaiban megirt kötelességek a lelkész ügykörébe utalandók, törvényileg biztosítván az a joga, hogy e nemű kötelességei végzésében a presbyterek segédkezését veheti.

A 66. §. b) pontja törlendő, mert a gyűlések elnöke az egyházközségi élet természetes vezetője: csak a lelkész lehet. Ugyanezen §. f) pontja az egyházközségi közgyűlés által választandó pénztárvizsgáló bizottság; a g) pont alatt foglalt kötelességek a lelkész ügykörébe osztandók be. Ugyanezen

§. i) pontja törlendő, mert a főgondnokot a lelkészszel, tanítót és tanárral szemben a denunciació áldatlan szerepére kárhoztatja.

A 68. §. c) pontja kibővitendő azzal, hogy az egyházközségi gondnok az egyház mindennemű pénzeit, értékpapirjait, kötleveleit az egyházközség kétkulcsu ládájában, a takarékos magtárt a presbyterium által megállapított szabályzat szerint tartozik kezelni. Ugyanezen §. f) pontja akként módosítandó, hogy a gondnok az évi számadást, a lezárt év végétől számított egy, legfeljebb három hó alatt, kellő okmányokkal felszerelve a lelkész segítségével elkészíti s azt elsőfokú megvizsgálás végett az egyházközségi közgyűléshez terjeszti be. A közgyűlés által letárgyalt számadás másodfokú megvizsgálás végett az egyházmegyei számvevőhöz küldendő be.

A 71. §. d) pontja a 68. §. f) pontjára tett megjegyzések értelmében módosítandó.

A 75. §. helyett beiktatandó, hogy az énekvezér köteles a presbyterium, illetve iskolaszék által megszabott órákban a tanulókat egyházi énekeinkre rendszeresen tanítani.

A 76. §. alá beiktatandó, hogy az énekvezérek, kántortanítók és állami tanító énekvezérek kötelesek a lelkész betegsége vagy akadályoztatása esetén a köznapi, vasárnapi s ünnepi istenitiszteleteket végezni.

A 83. §. akként módosítandó, hogy a segédlelkészek az általuk végzett minden ténykedésért felelősek. Ilyen értelemben módosítandó a 78. §) f) pontja is.

A 86. §. A) fő-, d) alpontja akként módosítandó, hogy a konfirmáció a 14 életkorhoz köttetik, rendkívüli esetekben megengedhető lévén a 12—14 évek közti konfirmáltatás is. Ugyanezen §. B) fő-, a) alpontjának azon reuvelése, hogy az egyházközség kárairól a lelkész is vagyoni felelős, törlendő, mert a 44. §. a presbyterekre mondja ki a vagyoni felelősség elvét. Ugyanezen alpont azon tétele, hogy a lelkész a kegyadományokat kezelheti, de az egyházi pénztárt ideiglenes sem, oda módosítandó, hogy a lelkész semmiféle pénzt nem kezelhet, mert az a 66. §. d) és a 68. §. c) pontjai szerint a gondnok kötelessége. Továbbá ugyanezen alpont azon rendelkezése, hogy a lelkész az egyház pénztárából rövid lejáratu kölcsönt sem vehet fel, törlendő, mert a 2000 lelkészre a megbízhatatlanság bélyegét sűti. Egyházkerületi utasításba beszorítható, de törvényben sértő.

A 106. §. f) pontja törlendő, mert az abban foglalt intézkedés a presbyterium hatáskörébe tartozik.

A 28., 59., 65., 67., 70., 79., 110., 117., 122., 126., 146., 151. és 157. §-okban foglalt esküminták törlendők s helyettük beiktatandó, hogy az egyházi tisztviselők esküt tartoznak tenni; az esküminták megszerkesztése s elrendelése az egyházkerületi bíróságoknak tartatik fenn.

A 162. §. a 2. §-ra tett megjegyzés értelmében módosítandó.

A 199. §. oda módosítandó, hogy a külföldre menők közül csak azok részesíttetnek előnyben, a kik komoly tanulmányozás céljából mennek ki s a kik tanulmányaik eredményéről szabályszerű bizonyítványt tudnak felmutatni. Ezek részére a külföldön töltött esztendő a két lelkész-képességi vizsgálat közt eltöltendő egy gyakorlati évnek beszámíttatik.

A 200. §. első bekezdésének megszorító intézkedése törlendő, illetve akként módosítandó, hogy a theol. tanárok bármely egyházba szabadon legyenek választhatók. Ugyanezen §. harmadik bekezdése, mely a szerzett ranghoz, illetve minősítéshez viszonyítva számba sem vehető ellenértéket nyújt, oda módosítandó, hogy a theol. vagy bölcsészeti tudori rangot, illetve theol. magántanári minősítést szerzett lelkészek

II. oszt. egyházba 1 évi, I. oszt. egyházba 2 évi szolgálat után legyenek választhatók.

A 208. §-ból a „bármely uton” szavak törlendők.

A 209. §. ezen sorai: „A választásra jogosultak betürendes névjegyzékét illetőleg a 20. §. rendelkezései mérvadóak” törlendők s helyettük beiktatandó, hogy „Minden választás előtt az illető presbyterium köteles elkészíteni a választási joggal bírók hiteles névsorát; a névsor a választást megelőző 3 napra, netaláni felszólamlások megtehetése végett, közhelyen kitétetvén.”

A 220. §. harmadik bekezdése, tekintve, hogy az abban foglalt rendelkezés egyfelől az egyháztagok választói jogába ütközik, másfelől a gyakorlatban nem vált be, kibővitendő azzal „vagy ha úgy tetszik, a választhatókat szónoklat tartásra az egyházközség kebelébe meg is hivatják.”

A 221. §. törlendő.

A 231. §. második bekezdésének végső sorai „különbö a szavazó-lapok színe és alakja érvénytelenségi okul nem szolgálhat”, törlendő.

A 278. §. oda módosítandó, hogy a lelkész özvegyét és árváit egy egész évig teljes fizetés — beleértve a kongruát is — illesse meg lakással együtt.

A 280. §. első négy sora akként módosítandó, hogy a kegyeleti idő jövedelme, akár vannak gyermekek, akár nincsenek, kizárólag az özvegy kezébe utaltassék ki.

A 299. §. a) pontjában a személyi adó 1 koronában állapítandó meg. Ugyanezen §. b) pontjára nézve a belső-somogyi egyházmegye halasztó indítványa fogadtatott el.

A 332. §. kibővitendő azzal, hogy az egyházközségi bíróság elsőfokulag nemcsak fegyelmi, hanem közigazgatási ügyekben is határozhasson. — A presbyterek fegyelmi ügyei továbbra is meghagyandók az egyházközségi bíróság bíraskodása alatt.

A 335. §. akként módosítandó, hogy a lelkész, ki az egyházközségi bíróság rendes elnöke, a bíróság eljárásáról jegyzőkönyvet ne vezethessen.

A 359. §. kibővitendő azzal, hogy a pénzbüntetés, mint középfokú fegyelmi büntetés, továbbra is fentartatik

A 481. §. kibővitendő azzal, hogy a tanítók tanítók: „feleségül ev. ref. nőt vegyenek és gyermekeik egyházas nevelésében a híveknek példányképpül szolgáljanak.”

A 497. §. akként módosítandó, hogy a rendes tanítók, illetve tanítónők fizetése 1400 koronában állapítatik meg. Ezen összegnek államsegélyből való biztosítására a főtsz. konvent figyelme felhivatik.

Az 503. §., mivel a lelkész-tanító állására nézve lelkésznek tekintetik, akként módosítandó, hogy tanítói működésében elkövetett vétségei vagy mulasztásai folytán kiszabott büntetése csak ilyen minőségében alkalmaztassék, lelkészi jellegének és állásának érintetlen hagyásával.

Az 537. §-ba beiktatandó, hogy a lelkészi képesítéssel bírók előnyben részesülnek; a lelkészi képesítéssel nem bírók a ref. egyházjogból és alkotmánytanból vizsgálatételre köteleztetnek.

Közli *Sámuel Aladár*
előadó.

II.

Az udvarhelyi ref. egyházmegye rendkívüli közgyűlése.

Egyházmegyénk rendkívüli közgyűlése a zsinati törvénytervezet tárgyalása végett április 1-én tartott. Bod Károly nyugalmazott pap-tanár bucsut vett az egyházmegyétől megható, érzékeny szavakban. Az egyházmegye részéről Menyhárt András esperes,

Vajda Ferencz udvarhelyi lelkész kívántak még neki sok boldogságot. Munkássága jegyzőkönyvi megörökítést nyert. A törvénytervezetre vonatkozó bizottsági véleményt Lajos János bögözi lelkész adta elő. Általában bizottság a tervezetet elfogadhatónak tartja. Azonban nehézkes és nem eléggé világos stílusa átdolgozását szükségesnek látja. Kijelenti, hogy dogma és eskü nem törvénybe való dolgok. Hangsúlyozza a zsinat-presbyteri elvek minden ponton való megvalósítását, illetve annak szükségességét. Több ponton veszedelmes központositási törekvést lát (presbyterium hatásköre, kerületi, konventi tagok választása, konvent jogköre stb.)

Részleteknél az 1. §-ba be kívánja venni az egyházmegye azon külföldi (például amerikai) egyházakat is, melyek törvényes formában önként csatlakoznak. A 8. §-nál élénk eszmecsere fejlődött ki a bizottság azon javaslata felett, hogy az erdélyi kerület is tíz év leforgása alatt a zsinat-presbyteri rendszer értelmében alakítsa át teljesen alkotmányát. A javaslat e része azonban két szótöbbséggel elesett. De lehetett azért látni az idők jelét. Mintha ott lett volna a levegőben, a leányzó nem halt meg, csak aluszik.

Az egyházközségi résznél a presbyterium nagy hatásköre, a választásoknál, számadások vizsgálásánál, a kellő értékre, mi az általános érdeklődésnek kárára lehetett volna, leszállított. Az egyházközségi gondnokok tervezett intézménye helyeseltetett, azon kikötéssel, hogy az elnök mindig a lelkész legyen, sok keserű tapasztalat igazolja az ellenkező káros voltát. A 42. §-nál kimondatott az abszolút többség szükséges volta. A 49. §-nál kifejeztetett, hogy különbséget kellene tenni az anyagi és erkölcsi kötelezettség között, az egyháztagok jogára vonatkozólag.

Aki az egyházközségben valamely hivatalt elvállalni nem akar, 100 koronáig büntetheti eseres a presbyterium meghallgatásával, mi 15 nap alatt befizetendő, különbeni végrehajtás terhe alatt. — A presbyterium ne legyen kötelezve az egyháziaknak fizetést állapítani meg. A presbyter egyháztársadalmi megbízatásának is legyen köteles megfelelni. Az énekvezérek határozottan legyenek kötelezve (75. §.), hogy minden második vasárnap a délutáni templomozás végeztével, a nyári időszakban lelkész jelenlétében, egyházi énekgyakorlatot tartsanak az ifjúság és közönségnek. Legyenek kötelesek az iskolánövendékeknek, a kiszabott órákon egyházi éneket tanítani. Feleségük ref. legyen. Kívánja az egyházmegye, hogy rendes lelkészeknek tekintessenek és azok jogait élvezzék azon rendes teológiai vallás-tanárok s katekéták, kik fel vannak szentelve. — A lelkészek (86. §.) látogassák a börtönöket is. Kiknek pedig kiskoru gyermeke elkötelező ígéretet tesz, az fegyelmi vétséget képezzen. A kerületi és konventi tagokat válasszák a presbyteriumok. Segédlelkészek felhatalmazása legyen püspöki jog. Az egyházkerületnél és a zsinaton is a tanítók megfelelő képviselétről gondoskodják a törvény. Ezt a rendkívül fontos és tekintélyes testület megérdemli. A konvent csak a kerületek véleménye alapján hívassa össze a zsinatot és készíthesse elő annak tárgyait. A lelkészi csere a közgyűlések beleegyezésével történjék. Legyen szabad az egyháznak a minősített jelöltek közül hármát, az illetők költségére. próbaszónoklatra meghívni. Ha beigazoltatnék, hogy valaki egy lelkész érdekében rosszindulatból korteskedett, ne képezzen fegyelmi vétséget. A beszolgáló lelkészek felemlítése szintén nem felesleges. Az egyházi adózás elvének kivitelét nem helyeseljük. 1—10 koronáig terjedő személyadó s 5 százalék vagyoni adó hozatott javaslatba. A konvent eljárására éles megjegyzések tétettek. Közalpnál követeltetett, hogy 5 százalékot az

egyházmegyék tarthassanak vissza saját szegény egyházaik segélyezésére. A törvénykezési részre legfőbb megjegyzés az volt, egy kissé bonyolult, sok alkalmat enged vádlottaknak a felebbezésre, minek levét az egyházak iszzák meg. Általában lesz mit megfontolni a zsinati atyáknak. Nagyon lényeges hát kit küldjünk zsinatra. X.

Tudósítások az egyházi élet köréből.

Pap-beköszöntő.

Egyházi ünnepély. Szép és lélekemelő kettős ünnepélyt ült, kolozs-kalotai egyházmegyénkbe kebeleztet, nagy-kapusi egyházunk i. év márczius 12- és 22-én. Előbbi napon költözött be ugyanis egyházunkba egyhangulag megválasztott lelkészünk, tiszt. ifj. Bitay Mihály ur. A várva várt lelkész ur megérkezését ünnepélyes harangozás jelezte; melyre a presbyterium és az iskola növendékei a papi telek kapujánál felállított diszkapu előtt félkörben elhelyezkedve s az egyház összes népe által környezve várta az érkezés pillanatát. Délután 1/2 4 órakor a lelkesült öröm édes érzései közt felharsant a többször meg-megujult „Éljen!” kiáltás, melynek csillapultával a megérkezett lelkész ur — szeretett neje s kedves gyermeke társaságában — a kocsiból kiszállva a gyülekezet elé lépett. Ekkor az iskola növendékei, mesterkéletlen, de szívből eredő üdvözlő éneket énekeltek. Ennek elhangzása után, a nagy- és kis-kapusi egyházak nevében Szilágyi S. János presbyter fogadta az új lelkész urat és kedves családját igen szép beszéddel, — melyben áldáskívánatai mellett pártatlan szeretetről, hűségről és papot megillető tiszteletről biztosította mindkét egyház részéről, hogy így új állomásán édes boldogságot élvezhessen szuszura terjedő életének utolsó perczéig.

E beszéd után az új lelkész ur fejezte ki szives köszönetét a meglepő, szeretetteljes fogadtatásért, s elmondta gyönyörűen, hogy a midőn szerető szülék-, testvérek-, rokonok- és jó barátok kedves köréből fájdalommal érzéssel jött el, — a szives fogadtatás e pillanatában boldognak érzi magát, mert testvér-, rokon- és jó barátok kezét vezérelte Isten, s reméli, hogy a kölcsönös szeretet által a közös munkálkodáson Istennek áldása lesz.

Még két iskolás leányka: Fodor Kata és Szilágyi Kata mondott egy-egy üdvözlő verset; a helybeli tanító pedig az iskolaszék és növendékei nevében üdvözölte, mint iskolaszéki elnököt, kérve, hogy az egyházi fontos ügyek mellett az iskola- és tanügyet is szíven hordozni sziveskedjék. — Végül egy pár éneket énekeltek a növendékek s a szép és emlékezetes fogadtatási ünnepély véget ért.

Az ünnepélynek második- s a dolog természeténél fogva ünnepélyesebb része 22-én, vasárnap délelőtt folyt le, midőn szeretett lelkészünk ünnepélyesen beigtattatott új hivatalába.

Már reggel 9 óra előtt az egész gyülekezet a templom előtti téren felállított diszkapu előtt tolongott, melyen a következő felírás tündökölt a ragyogó nap fényében: „Isten hozott! Légy hiv mind halálig.” Kilencz óra után kevéssel megkonduktak a harangok, hirdetve a szent nap magasztos eseményét s hivatották a különben is buzgó templom-gyakorló hivatott a Kapuson talán soha sem látott beigtató ünnepélyre. — Mi természetesebb, minthogy a templom szorongásig megtelt. Majd a presbyterium által kísérve vonult be a templomba az új lelkész ur, mákói lelkész és eh.-megyei pénztárnok nt. Valler József ur és inaktelki lelkész s eh.-megyei tanügyi előadó nt. Bitay Kálmán ur — mint az új lelkész testvér-bátya — társaságában.

Az alkalmi énekek után nt. Valler József ur lépett a szószékre s buzgó imában kérte Istennek megszentelő kegyelmét, áldását úgy az új lelkész, mint mindkét egyházának hiveire, s felkérte új lelkész urat terhes, de gyönyörűsége hivatásának elfoglalására s egyben beköszönő beszédének megtartására.

Az iskolás növendékek összhangzatos éneke közben az új lelkész ur emelkedett a szószékre, s gyönyörű, buzgóságteljes imája után: Pál I. lev Kor. II. rész 1. 2. vers alapján szívből szívekhez szólólag, szónoki hévvel ecsetelte beköszönő beszédében, hogy nem végzett volt magában egyebet tudni, hanem, hogy predikálja a Jézus Krisztust, azt pedig a ki megfeszítettett. A gyönyörű s minden mondatában vallásos ihletségről tanuskodó beszéd mély benyomást tett a gyülekezet szívében és lelkében, melynek végén szíves szeretettel üdvözölte, köszöntötte mindkét egyháza gyülekezetét, presbyteriumát, egyházmegyénk lankadhatatlan buzgalma s szeretve tisztelt nagytiszteletű esperesét, — a szent hajlékot melyben, hogy „nagy erőtlenséggel, félelemmel és rettegéssel“ ne volna a gyülekezet között: bezáró imájában esedezett Istennek megszentelő megsegítő és bátorító szentlelkéért. Végül az iskola növendékei a Hymnuszt énekeltek.

A templomból kijöve a diszkapu előtti téren várta a nt. lelkész urakat az egész ünneplő gyülekezet, melynek színe előtt a helybeli tanító, rövid beszéd kíséretében ünnepélyen átnyújtotta, a majdnem másfél évig őrzött, templom kulcsait az új lelkész urnak; kívánva, hogy a jó Isten testi és lelki erővel s minden áldásával halmozza el a már hivatalába beigtatott kedves lelkész urat, hogy hiveinek lelki épületén, anyaszentegyházunk virágoztatásán hosszú éveken keresztül munkálkodhassék.

Ez után a fiatalság nevében igen ügyes és talpraesett beszéddel üdvözölte az új lelkész urat ifj. Szilágyi János legény, azon kérésének adva kifejezést, hogy a fiatalságot, mint egyházunk leendő tagjait fogadja lelkipásztori jó indulatába s vezérelje őket azon az ösvényen, a melyen a botránkozásnak kövei nem találhatók, hogy rendre-rendre lehessenek az egyháznak hasznos és buzgó tagjai.

Az ügyesen elmondott beszédre észrevehető örömmel és lelkesedéssel válaszolt az új lelkész ur, biztosítva a fiatalságot arról, hogy jó indulatára és atyai tanításaira, vezérlésére mindig számot tarthatnak és megáldotta őket.

Végül nt. Bitay Kálmán lelkész ur beszélt a gyülekezethez, legénységhez, tanítóhoz. Gyönyörű, szép és szíves szavakkal ajánlotta kedves testvérét, az új lelképásztort, mindeneknek jó indulatába, szeretetébe. Hogy mily szépen beszélt s milyen viszhangra talált a hallgatóság szívében, azt az az öröm és lelkesedés bizonyította meg a legjobban és a legfényesebben, a mely látszólag és hallhatólag megnyilatkozott a keblekben.

Kitűnő éljenzés után zászló alatt s zeneszó kísérete mellett vonult be az új lelkész ur lakásába, kedves vendégei társaságában az egész gyülekezet által lakásáig kísérve. — A papi udvaron a fiatalság, a nagy és szép nap öröme, tánczba kezdett s ez alatt érkezett meg nagytiszteletű Esperesünk, hogy becses jelenlétével fokozza örömünket, kitűnő lelkesedésünket, a mely nem is hiányzott. Majd a fiatalság az iskola termében folytatta multságát, míg szeretett lelkészünk kedves vendégei vendégszerető asztalánál foglaltak helyet s a kitűnő izléssel készült ételek élvezése mellett gyönyörű pohárköszöntők hangzottak el az ünneplő-társaság minden tagjára. A gyülekezet is áldomásozott, új lelkésze jóvoltából.

Nagy-Kapus, 1903. április 2-án.

Fazekas Bertalan,
ev. ref. tanító.

TÁRCZA.

A keresztyénség socialismusa.*)

Igen tisztelt közönség! Korunk művelt polgári társadalmában napról-napra nyilvánvalóbb és szélesebb-szélesebb körre terjedő az a törekvés, hogy a kor nagy kulturális eszméit, vagy a társadalmi problémák mozgató elveit mintegy apróra váltott pénz alakjában népszerűsítsük, s a társadalom minél szélesebb körű rétegeibe bevive forgalomba hozzuk.

Hazánkban is, a melynek pedig köztársadalmi szervezetben és vagyonban más szerencsésebb sorsú országok társadalmánál gyengébb, a városok műveltebb polgári osztálya kezdi megtalálni azokat a módokat és eszközöket, a melyek segítségével a mai kor tudományos, ipari és általános kulturális vívínányait a maga számára közkinccsé teheti, sőt itt-ott társadalmilag valamely erősebb, szervezettebb ponton a kor egyik-másik eszmeáramlatának vagy valamely aktuális kérdésének irányítására a maga tudásának és munkájában képviselt erkölcsi erejének mértéke szerint, mint sulylyal bíró tényező, már tud befolyást gyakorolni. Főlösképpen volna igazolnom, hogy városunk hazafias polgári közönségének, mely a kor műveltségi igényeinek tudatával birt mindig és birt ma is, szintén van érzéke és képessége arra, hogy a mai idők társadalmi követelményeivel lépést tartson. Ez az erkölcsi szükség kielégítésének irányítására, az értelmi látás körének szélesítésére, a társadalmi közszellem élénkítésére, s ezek mellett a hazafias érzület czéltudatos ápolására törekszik Székely-Társaságunk e felolvasások kezdeményezésével, a melyek semmi egyéb áldzatot nem igényelnek, mint a szereplőtől egy kis önzetlen fáradságot, s a közönségtől egy kis jóakaratu figyelmet és érdeklődést.

De talán, látszólag természetesen kifogásképpen, azt mondhatná valaki, hogy felolvasásainknak a fentebbiekben kivonalozott intenciójával, illetőleg irányelveivel, hogy tudom összeegyeztetni a felolvasásom czimében jelzett témát? Nem volna-e szükségesebb és a czélnek megfelelőbb valamely napi renden lévő általános érdekű, tudományos jellegű kérdést fejtegetni, vagy talán éppen a manapság fennforgó ipari és közgazdasági problémák valamelyikét ismertetni? Igen tisztelt közönség! egész készséggel elismerem az ilyen felfogásnak és igényeknek jogosultságát, csak azt jegyzem meg, hogy az emberi társadalommal az anyagi téren folytatott fáradságos munkáját, s nehéz küzdelmek és vívódások között elért eredményeit nem lehet az erkölcsi élet alapjától úgy elkülöníteni, mint a hogy sokan gondolják és mondjuk pl. az ipari, kereskedelmi s általában a közgazdasági nagyarányú és sokoldalú munkásság sikere vagy sikertelensége, a mutatkozó előhaladás vagy hanyatlás, úgy általánosságban, mint egyéni vagy nemzeti részleteiben, sokkal mélyebben gyökerezik az erkölcsi világrend talajában, mint a hogy azt első, felületes tekintetre vélnők. — Egyszerű szavaimmal éppen az anyagi és erkölcsi világ a szoros, benső összefüggésének alapjára s hatására óhajtanék világot vetni, vagyis igazolni azt, hogy a *socialis életviszonyok alakulása legnagyobb részben az erkölcsi eszmében alapuló életfelfogástól függ.* És ennek a kérdésnek tárgyalását annyival inkább indokoltnak tartom, mert ha korunk érdekelletéinek lényegét kutatjuk, vagy a különböző társadalmi és kulturális eszmeáramlatok mélyére pillantunk, meggyőződhetünk, hogy e kérdés az aktuális kérdések legaktuálisabbja az volt mindig s annak marad mindig; s a mellett, hogy széles terjedelmű és gazdag tartalmu voltánál fogva az ismeretközlésre és szerzésre kedvező alkalmat nyújt, hazafias irányu tanultságokat is vonhatunk le belőle.

*

Igen tisztelt közönség! A társadalom anyagi érdekű viszonyai alakulásának, fejlődésének, anyagi érdekű törekvéseinek tanulmányozását kikerülni nem lehetetlenség. — Utalva érzi erre ma magát mindenki, s többé-kevésbé helyes irányban s alapos módon, vagy kellő mértékben foglalkoznia kell evvel ma mindenkinek, ki a mindennapi élet

*) Felolvasatott Nagy-Enyeden a nagy-enyedi Székely-Társaság által az iparos közönség számára rendezett felolvasási ciklus során.

tarka forgatagában nem szemét behunyva jár-ke, annál inkább annak, a kinek a fennforgó politikai, társadalmi és közgazdasági kérdések ilyen vagy olyan irányu megoldásáról önálló véleménye van, vagy a ki a maga, bármilyen kicsiny, egyszerű hatáskörében mindennapi robot-szerű foglalkozása mellett a társadalmi közélet feladataiból kész is és képes is a maga részét kivenni és annak megfelelni. Erre utasít, sőt szorít minden gondolkodó embert az a szemmel látható kétségbevonhatatlan körülmény, melyszerint benne vagyunk abban a társadalmi válságban, melyet *socialismusként* neveznek.

Anyira vagyunk e válságban, hogy lépten-nyomon érezhetjük hatását, a mely alól nem vonhatja ki magát senki. Kulturalis reformoknak, közgazdasági törekvéseknek, társadalmi szervezkedéseknek, a közélet különböző fórumain folyó tanácskozásoknak tengelyét ez a válság mozgatja. Behatolt ez már hajlékunk csendes falai közé, ott van a cselédszobában, ott van ágyunk, asztalunk mellett, árnyéka ott lebeg a dolgozók felett s csirái fölfakadnak egyre sűrűbben a redős homlokok mögött tőprengő elmék és meghasonlott szívek rejtekében. A socializmus megmozgatja az egész társadalmat, kezét kinyújtja az államkormányzat felé, helyet követel magának minden intézményben, a gyermek egész öntudatlanul ugyszólva magával hozza hazuról az iskolába; beszél róla, vagy talán inkább érez valamit fölöle a kunyhók lakója, foglal-kozik vele a paloták gazdag ura, tudósok katedrán elmélkednek felette, fontolgatják, összehasonlitgatják, bírálgatják, keresik az eredetét, a lényegét. Ez a megnevezhetetlen hatalom mindnyájunkat elmékedésre, munkára hív fel, a gazdagok ezreit mint rém ijesztgeti, a tömeg millióinak lelkét háborgatja.

(Folytatjuk.)

Különfélék.

**Olvasóinknak boldog és idvességes ünnep-
lést kívánunk.** Idvezítő Krisztusunk váltság munká-jának szent ünnepi tegyenek mindnyájunkat egyen-egyen mind igazibb részeseivé az ő váltságának. Nagypéntek és husvét a keresztyén egyház e két legnagyobb ünnepe, a személyes keresztyén életnek is két fordulópontja: az ó-ember megöklése és az ujnak feltámadása. Segítsenek ezek, hogy egyházi életünknek is legyen új feltámadása!

Egyházkerületünk igazgatótanácsa e hó 16-án tartja a rendkívüli ker. közgyűlést előkészítő havi ülését *Br. Bánffy* Dezső főgondnok elnöke alatt.

Bod Károly ny. tanár Szászrégeni lelkész. Kerülő uton későre jutottunk a hírhez, hogy Bod Károly sz.-udvarhelyi kollegiumunk derék tanára, miután mint tanár nyugalomba vonult, a szászrégeni egyház lelképásztorává hivatott el. Midőn teljes elismeréssel emlékezünk meg azokról a kiváló szolgálatokról, melyeket mint tanár három évtizeden keresztül teljesített egyházunknak: egyben kifejezzük további reményeinket, a melyeket most már papságához fűzünk. Vallásossága és egyházias érzülete különösen jellemezte tanári működését is: annál jobban fog ez érvényesülni most. Lelkes elnöke és vezetője volt az udvarhelymegyei egyházi értekezletnek, mely mintaszerű működést fejtett ki, s reméljük utoljára is azokon a nyomokon fog haladni. — Bod Károlynak pedig kívánunk új munkakörében új erőt, új lelkesedést s ezekhez teljes egészséget, hogy meglegedetten folytathassa a nemes munkát, mind a messze — végig.

Benedek Elek ismét irat magáról. Nem értjük és nem tudjuk, hogy hová ragadtatta magát ez a jámbor lélek ismét. Hogy mernek létezni emberek, a kik ellene mondanak annak az egyenesen hamis felfogásnak, melyet ő az agyagfalgi reverzális esetében jónak lát védelmezni: mértéktelen durvaságra ragadtatva magát így piszkolódik lapja ápril 1-i számában: „... ostoba papok, a kirkról szégyenkezve kell mondanom, hogy az én hitemnek papjai, — gyáva, ostoba emberek, durvák, faragatlanok, a kik elől már a templomba sem lehet menekülni; durvaságaikat, lelketlenségüket szégyellem... Isten engem úgy segéljen! közéték verek szemforgató ostoba emberek...!” — Nő hát ez talán mégis csak sok egy kicsit. A kiknek B. E. egyházkerületi közgyűlésünkön a képét viseli, megkérdezhették tőle: ilyen hithűséget szándéko-

zik-e képviselni nálunk is? — Hanem azért az udvarhelyi egyházmegyei fegyelmi bíróság csak folytatja a maga munkáját és teljesíti kötelességét.

Gyászrovat. *Szathmáry Elek* ékszerész, a kolozsvári ev. ref. egyház buzgó presbytere, kiterjedt, tisztelt család feje, áldásos életének 70-ik, boldog házasságának 30-ik évében, f. hó 2-án, rövid szenvedés után megszünt élni. Áldás emlékéen!

Özv. Zágonyi Pálné a sepsi egyházmegye néhai esperesének özvegye, szül. *Nagy Berta*, életének 42-ik, özvegyiségének 6-ik évében, hosszú, kínos szenvedés után, ápril hó 1-ének reggelén, jobblétre szenderült Székely-Udvarhelyen. Szerető gyermek, önfeláldozó hitves, édes anya, jó testvér, gyöngéd rokon volt: poraiban is áldani fogják övéi. Áldás emlékéen!

A szászsebesi ev. ref. templomra és papilakra Gróf Teleky Árvéd 100 koronát, Szacsvay Sándor föld-birtokos, egyházmegyei buzgó főgondnok 50 koronát, a nagyenyedi kisegítő Takarékpénztár Részv.-Társaság 50 koronát adományoztak. Isten áldása legyen ugy fenkölt szellemű, nemes szívű főurunk és főgondnokunk, mint a hazafias célokat is buzgón szolgáló intézetén!

Elszámolás a Mezőbádon létesítendő Dr. Kovács Ödön-émlék javára befolyt kegyes adományokról: Dr. Jeney Elek 6 korona. Solymossy Endre 1 k. Szacsvay Sándor 20 k. Csia György 2 k. Séra Lajos 1 k. Dr. Bartha Imre 2 k. Gr. Bethlen István 20 k. Gr. Bethlen Istvánné 20 k. Bedő József 2 k. Gr. Bethlen Ödön 3 k. Biró Sándor 1 k. Deák Lajos 2 kor. Nemes Ferenc 2 k. Gönczy István 3 k. Benke Béla 4 k. Antal Lajos 2 k. Dr. Antal Mihály 2 k. D. Veress Gyula 2 k. Benke István 2 k. Dr. Gr. Kuun Géza 20 k. Szász Ferenc 4 k. Juhász György 3 k. Kemény István 2 k. Szilágyi Géza 2 k. Császár Gyula 1 k. Vinczi Domokos 1 k. Szabó Sándor 1 k. Zsigmond Károly 5 k. Dr. Parádi Ferenc 2 kor. Dévai ev. ref. egyház 3 k. Szóts Sándor 2 k. Összesen 143 korona. Fogadják ugy a szives gyűjtők, mint a kegyes adakozók őszinte, hálás köszönetünket. A Dr. Kovács Ödön emlékének megörökítésére e gyűjtéssel együtt 400 korona áll a bizottság rendezésére. — Minthogy pedig ez összegből a tervezett emlék nem létesíthető, a bizottság, a kegyes adakozók szives beleegyezésével, e 400 koronát, mint *Dr. Kovács Ödön-
alapítványt* fogja elhelyezni, vagy a helybeli ev. ref. egyház-nál, vagy az állami iskolánál. Hogy hol és minő rendeltetés-sel, arról a kegyes adakozókat, e helyen, annak idején érte-síteni fogjuk. Mezőbádon, 1903. ápril 2. *Az emlék-bizottság.*

Hivatalos rész.

1233—1903. sz.

KÖRLEVÉL

valamennyi egyházmegye közgyűléséhez, a püspöki egyházközségek tanácsaihoz és a kollegiumok Elöljáróságaihoz.

Az 1902. évben tartott egyházkerületi közgyűlés 35. jegyzőkönyvi számu határozatával kimondotta a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségeknek az eh.-megyébe való bekebelezéseit, utasítván igazg.-tanácsunkat egyuttal arra, hogy a bekebelezés tényleges végrehajtása előtt készítsen javaslatot ezeknek az egyházaknak az egyház-megyékhöz és eh.-kerületekhez való viszonya, joga, kötelessége és képviseltetése tárgyában.

Ig.-tanácsunk e javaslatot alólírott napon tartott ülésében megállapítván, azt ezennel közli a czimben jelzett hatóságokkal azzal a fölkéréssel, hogy arra vonatkozó véleményes javaslatokat f. évi június hó 1-ig megállapítani és ig.-tanácsunkhoz fölterjeszteni sziveskedjenek.

Igazgatótanácsunk javaslata a következő:

Az 1902. évi eh.-kerületi közgyűlés 35. számu határozata szerint az eddigi püspöki vizsgálat alatt állott eh.-községek az illető eh.-megyébe bekebelezendők.

Ennélfogva 1904. január 1-én

1. a dési eh.-község a dési egyházmegyébe,
2. a fogarasi eh.-község nagyszabenyi eh.-megyébe,
3. az illyefalvi eh.-község a sepsi eh.-megyébe,
4. a kézdívásárhelyi egyházközség a kézdi egyház-megyébe,
5. a kolozsvári eh.-község a kolozsvári eh.-megyébe,
6. a marosvásárhelyi egyh.-község a marosi egyház-megyébe,
7. a nagyenyedi eh.-község a nagyenyedi egyház-megyébe,

8. a sepsiszentgyörgyi eh.-község a sepsi egyházmegyébe,

9. a szászvárosi eh.-község a hunyadi eh.-megyébe,

10. a székelyudvarhelyi egyházközség az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezetetik.

Ez időtől kezdve a zsinati törvény végrehajtása tárgyában kiadott eh.-kerületi utasítás 22. §-ban emez egyházközségek részére híztoisitott különleges viszony megszűnik és az ebből folyó különös jogok hatályukat veszti és az a 10 eh.-község is az illető egyházmegye teljes hatósága alá kerül.

Tekintettel azonban arra a körülményre, hogy eh.-kerületünk emez eh.-községeinek, sőt ezeken kívül a többi népesebb nagyobb anyagi és szellemi erő birtokában levő városi egyházaknak is történeti alapon kifejtett, de az alkotmányos tényezők által is elismert, megcrósított jogait megszüntetni az eh.-kerületi közgyűlés nemcsak hogy nem akarta, hanem ellenkezőleg a népesebb egyházak tagjainak vagyoni, erkölcsi és intellektuális súlyát az egyházmegyei életben is értékesíteni czélozta, — és tekintve, hogy nemcsak a volt püspöki egyházaknak, hanem általában a népesebb városi eh.-községeknek, a már említett nyomós indokok alapján, kétségtelen igényük is van: e jogokat, vagy helyesebben: szélesebb tevékenységi kört az egyházi közélet terén a következő egyházmegyéknek jövőre is megadni véleményezzük:

1. Dés.	7. Sepsiszentgyörgy.
2. Fogaras.	8. Szászváros.
3. Kézdivásárhely.	9. Székelyudvarhely.
4. Kolozsvár.	10. Ó-Torda.
5. Marosvásárhely.	11. Zilah.
6. Nagyenyed.	12. Brassó.

E széleskörű autonomia kereteit a következőkben véljük megállapítani:

1. A felsorolt egyházközségek főgondnokait, az eh.-községi képviselői közgyűlés hármias kijelölése alapján, az egyházkerületi közgyűlés válassza meg.

2. E közgyűlésileg választott gondnok elnöki joggal ruháztatik fel az egyház köz- és presbyteri gyűlésein, a kit akadályoztatása esetén helyettesít az ügyvezető lelkész.

3. Ezek az egyházközségi főgondnokok hivatalból tagjai az eh.-megye és az egyház-kerület közgyűlésének, illetve az egyházmegye tanácsának.

4. Ugyancsak hivatalból tagja az eh.-megye tanácsának minden ilyen eh.-község ügyvezető papja, ki akár szolgálati idősbbség, akár más helyi szokás, avagy választás alapján az eh.-községi adminisztratiót vezető és tagja az adminiszt. lelkész, hivatalból az egyházkerületi közgyűlésnek is.

5. Mindemellett részt vesznek a jogosított egyházközségek, a törvény rendelkezései értelmében az egyházmegye és eh.-kerületi képviselők megválasztásában is.

6. Emez eh.-községek minden egyebekben az egyházmegye hatósága alatt állván, alá vannak vetve az esperesi can. vizitációnak és évi költségvetéseiket, számadásaikat is az egyházmegyei számvető vizsgálja felül, de a következő évi költségvetések minden év decz. hó 1-éig, eh.-megyei közgyűlési, avagy tanácsi elsőfoku ellátás után, fölterjesztendő a egyházkerület igazg.-tanácsához fölülvizsgálás végett.

Az erdélyi ev. ref. egyház-kerület ig.-tanácsának, Kolozsvárt, 1903. márcz. hó 19-én tartott üléséből.

B. Bánffy Dezső,
elnök.

Kádár János,
titkár.

1384—1903. sz. KÖRLEVÉL

valamennyi egyházhathatóságához.

Kebli könyvelési osztályunk jelentése szerint a múlt évben tartott egyetemes konvent jegyzőkönyveinek ára ugy az egyházmegyék, mint kollegiumok és eh.-községek legnagyobb része által maig sem fizettetett be, holott a befizetés határidejéül, f. évi márcz. hó 10-e volt kitűzve.

Fölkérjük ezért az összes hátrélékosokat, hogy ebbeli tartozásukat folyó évi április hó 30-ig multhatatlanul befizetni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1903. márcz. hó 30-án.

Bartók,
elnök.

Kádár János,
titkár.

1466—1903. sz.

KÖRLEVÉL

mindenik kollegium mtt. Előljáróságainak.

Felhívjuk a kollegiumok mtt. Előljáróságai figyelni a vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak az idei kerületi tornaversenyek tárgyában folyó évi márcz. hó 26-án, 17867. sz. a. kiadott következő leiratára:

„A folyó tanévben május hó 21-én a budapestvidéki, győri, besztercebányai és debreczeni tankerületekben fognak a kerületi ifjúsági tornaversenyek megtartatni. A tornaversenyek színhelye Esztergom, Sopron, Lőcse és Debreczen városok lesznek.

A budapestvidéki tankerületben a budapestvidéki, fő- és székvárosi és a szegedi tankerületek, a győri tankerületben a győri, pozsonyi és székesfehérvári tankerületek; a besztercebányai tankerületben a besztercebányai és kassai tankerületek; a debreczeni tankerületben pedig a debreczeni, nagyvárad, kolozsvári és nagyszebeni tankerületek területén levő közép, polgári, kereskedelmi és tanítónőképző-intézeti növendékek fognak részt venni.“

Kolozsvárt, 1903. április hó 4-én.

Dr. Bartók,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

1485—1903. sz.

KÖRLEVÉL

az ev. ref. népiskolák tanítói és tanítónőihez.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter ur f. é. márcz. 21-én, 91094—1902. sz. a. kibocsátott körlevelében ismertett szervezetet a f. évi július 6—25. napjain tartandó tanítói és tanítónői továbbképző szünidei tanfolyamokról az ev. ref. felekezeti iskolák tanítói és tanítónői figyelmébe ajánljuk. A részt venni kívánók felszerelt, bélyegmentes kérelmeiket minél hamarabb nyujtsák be az illetékes tanfelügyelőséghez.

Kolozsvárt, 1903. április hó 4-én.

Bartók,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

FÖLHIVÁS.

A széki egyházmegye nagytiszteletű és tiszteletes lelkészeit felhívom, hogy a f. évi összes hivatalos nyomtatvány-szükségletüket nálam e hó 30-áig annyival is inkább megrendelni sziveskedjenek, mert a később és időközben érkező megrendeléseket figyelmen kívül leszek kénytelen hagyni.

Bálványos-Váralja, 1903. évi április hó 3-án.

Lőrincz János,
nyomtatvány-kezelő.

Sz. 479—1903.

HELYREIGAZÍTÁS.

A mezőfelei lelkészi állomás pályázati hirdetésében a határidő (Erd. Prot. Lap f. évi 14. sz.) tévesen 1903. ápril 6-ára van téve április 26-ika helyett. — Nevezett állomásra tehát a pályázati határidő: 1903. április 26. Nyárádszereda, 1903. április 4.

Ravasz János,
marosi esperes.

Meghívó.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület „Egyházi Értekezlet”-e Igazgató választmányának tagjait van szerencsénk folyó hó 16-án (csütörtök) d. n. 2 órára a theol. fakultás dísztermébe gyűlésre összehívni.

Tárgya lesz: az ez évi közgyűlés megállapítása és a közgyűlés előkészítése. Egyéb tárgyak a rendkívüli egyh. ker. gyűlés alkalmával tartandó választmányi ülésen fognak tárgyalás alá vétetni.

Kolozsvárt, 1903. ápr. 8-án.

Deési Gyula,
c. elnök.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő. NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Sz. 1577.—1903.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának az 1903. évi május hó 9-én kezdődő egyházkerületi rendkívüli közgyűlés tárgysorozatára vonatkozó

Javaslat.

I. Alakulás.

1. Ima.
2. A közgyűlés megnyitása.
3. Segédjegyzők kinevezése.
4. Az egyházkerületi közgyűlési tagok névsorának felolvasása.
5. Igazgatótanácsi jelentés a megtartott általános képviselő-választásról.

II. Napirend.

1. A tárgysorozat megállapítása.
2. Igazgatótanácsi előterjesztés az újonnan választott egyházmegyei esperes és egyházmegyei főjegyzők felesketése iránt.
3. Ig.-tanácsi előterjesztés a theologiai fakultásnál egy algondnoki állás betöltésére.
4. Ig.-tanácsi előterjesztés a conventi törvényjavaslat véleményezése tárgyában.

5. Ig.-tanácsi előterjesztés az ev. ref. theologiai fakultás internátusának átalakítása iránt.

6. Ig.-tanácsi előterjesztés a marosvásárhelyi ev. ref. főgymnasium vallásanári székének betöltése tárgyában.

7. Ig.-tanácsi előterjesztés az egyházkerületi tanügyi bizottság szervezése tárgyában.

8. Ig.-tanácsi jelentés a szilágy-szolnoki egyházmegyének a *kémeri* képviselőválasztás megsemmisítése ellen beadott felebbezése tárgyában.

9. Ig.-tanácsi előterjesztés a számadás-vizsgáló bizottság kiegészítése iránt.

10. Ig.-tan. előterjesztés a központi tisztviselők fizetésrendezése iránt.

11. Ig.-tan. előterjesztés a dedrád-széplaki egyházközség kérése tárgyában.

12. Ig.-tanácsi előterjesztés a kutyfalvi egyházközség kérdése tárgyában.

13. Ig.-tanács előterjesztése a theologiai vizsgarend szabályozása tárgyában.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1903. április 13-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső s. k.
főgondnok.

Az unió és az egyházkerületek.

(Az egyházkerületi közgyűlések figyelmébe.)

A zsinati törvénytervezet és a véleményezési munkálatok ugyan már nagyon előhaladtak, de nem annyira, hogy akár nagy elvi jelentőségű álláspontok érvényesülésének is ki volna zárva a lehetősége. Hiszen minden magasabb forum tekintetbe veszi ugyan az alsóbbak véleményeit, de anélkül, hogy akár azok többségének véleménye által is kötve volna a keze. Hát akkor, mikor a vélemények oly eltérők, mint azt a tudósításokból olvashatjuk!

De még, ha minden forum megadta volna is a maga véleményét, még akkor sem késett volna el, bizonyos álláspontok mellett propagandát csinálni; mert az több, mint bizonyos, hogy a nemsokára megválasztandó zsinati-atyák mégis csak a saját lábukon fognak járni és akár egyházmegyénkénti választás, akár lajstromos szavazás útján jussanak mandátumukhoz, utasításokat sem az egyházmegyétől, sem a kerülettől nem fogadnak el.

Az előmunkálatok tanulmányozására kapott idő rövidségére való hivatkozással a zsinat elhalasztását kérni s e reményben a dolgokat nem érlelni, vagy apathikus nemtörődömséggel a „hivatottak“-ra és „hivatalosok“-ra bízni, hogy csináljanak, a mit jónak látnak: egyik sem felel meg sem egyházunk magasabb érdekeinek, sem annak a kötelességnek, mely mindnyájukra hárul, hogy tudásunkat, tapasztalatainkat, belátásunkat érvényesítsük a közjóra; sem azzal a protestáns felelősséggel, hogy igazságunknak munkatársakat igyekezzünk toborzani s propagandát csinálni meggyőződésünknek.

Soha csatát még nem nyert az olyan hadvezér, ki csak az előre elkészített haditerv kivételére támaszkodott, de nem kísérté éber figyelemmel az ellenfél mozdulatait. A kifejlesztett helyzethez alkalmazott jó ötlet, különösen, ha gyakorlatilag is kipróbált theoretikus igazságon alapult, nem egyszer biztosította a sikert, a diadalt.

Igen természetes ugyan, hogy egyházunk közzsínatján nem fognak sem az egyének, sem a kerületek ellenségként egymással szemben állani, hanem mindenik és mindenki a maga legjobb tudása és meggyőződése szerint a közjó munkálásán fog dolgozni. De, hogy erre egyesek és csoportok majd másoktól eltérő utakat fognak ajánlani s így a vélemények ütközése elkerülhetetlen lesz: az bizonyos következése annak, hogy az abszolút igazságnak egyik sincs birtokában. Azért kell gondolatainkat előre kicserélnünk, felettük eszmecserét folytatnunk, hogy horderejűnkkel, következményeikkel lehetőleg tisztába jöjjünk, a közvélemény kialakulását elősegítsük.

A zsinatnak egyik legfontosabb vitapontja

az egyházalkotmány azon kérdése körül fog forogni, mely mióta az öt egyházkerület együtt zsinatozik, mindig tekintélyes és magas színvonalu vitákat idézett fel: *az unio kérdése*.

Megszokták ezt a kérdést úgy tekinteni, mint a mely *csak* az erdélyi kerület kérdése szemben a más négy kerülettel. Pedig az igazság az, hogy *csak főleg*. Mert a mily világos, hogy főleg és szembetűnően az erdélyi kerületnek van a többitől legtöbb részben különböző ugynevezett „speciálitása“: oly bizonyos az is, hogy minden kerületnek van, a másiktól eltérő sajátosságága; a mi akkor fogna igazán több ponton jelentkezni, ha azokról a figyelmet nem terelné el *egyelőre* az erdélyinek *nagyobb* különbsége.

Az erdélyi speciálítások elleni küzdelem jellemzi egy jó részben az eddigi zsinatokat. Pedig, hogy az erdélyi kerület nem hajlandó csak úgy rövidesen a más kedvéért, de a maga érdekei és szükségei ellen ezekről *elvileg* lemondani, azt nemcsak az mutatja, hogy külön §-ban nyilván fentartotta ehez való jogát, hanem az is, hogy élt is vele s él most a zsinat küszöbén is.

Es hogy ez nem egyszerű makacsságból, hanem belső szükségből, a történelmileg kifejlődik s nagy részben most is fenálló viszonyok követelményéből történik: ezt belátták az igazi bölcs belátásu vezető-férfiak s kifejezésre juttatták abban, hogy a mostani tervezet is bölcs mérséklettel kíván eljárni e kérdésben, habár még így is tulment az elfogadhatóság és kivihetőség határán.

Ám, — a mint mondók, — a mi az erdélyi kerületnél — a mult által igazolt — nagyobb mértékben fennáll, megvan a kisebb mérvben minden kerületnél. Nemcsak, hogy a debreczeni, pápai pataki és budapesti főiskolák kormányzata nem teljesen egyezik egymással, de pl. megtörténik, hogy az egyes kerületek más módon választják a zsinati képviselőket is: kinek jusson ezért eszébe, hogy azok nem épen úgy képviselik a kerületeiket, mint a másikéi?

Ha minden kérdésben azonosítani akarjuk még az eljárásokat is: ez *nem uniót*, hanem *uniformizálást* jelentene, a mi pedig csakugyan nem tartozik a protestántizmus lényegéhez s nem erőt, hanem gyengeséget jelent és szül. A magyarországi öt egyházkerület uniója nem annyira a befelé, mint a kifelé való nyilvánulás érdeke által hozatott létre s mihelyt ezt feledi, eltért eredeti rendeltetésétől. A „Sárospataki Lapok“ a *Br Bánffy* konventi elnökké levése idején, holmi centralisztikus törekvésektől való félelmének adott kifejezést. A menyire tudnók helyeselni ezt a kifelé való nyilvánulásban — tapasztalva, hogy az egységben van az erő s a szeparáció erőket és sulyunkat bénítja — annyira igazolatlanak és veszedelmesnek tartjuk a kerületek autonomiájá-

nak nyirbálásában befelé, mert ez a viszonyokhoz való alkalmazkodásban rejlő erő bénítását vonná maga után.

Ezért aggodalommal látunk minden olyan törekvést, mely ezen az uton halad s örömmel üdvözljük és szolgáljuk annak a törekvésnek zászlóját, a mely nem régen újra felvetett, s a melynek örömmel látjuk növekedni barátai számát, hogy *épen az unió érdekében a zsinati törvényhozás nagyobb tért engedjen a kerületek autonomiájának.*

Jelölje ki a kerületek véleménye alapján azokat a kérdéseket, amelyeket saját viszonyaik és szükségük alapján s azokhoz alkalmazottan legjobban és legcélravezetőbben a kerületek szabályozhatnak. Eddig is voltak ilyenek, a mostani tervezet is contemplál ily eseteket s nekünk úgy tetszik, hogy ezek számát növelni kell. Befelé erősítik a kerületeket s az erős kerületek uniója a nagy dolgokban kifelé súlyosabbá teszi egyházunk szavát, fellépését.

Most csak a nagyjelentőségű eredményre mutatunk rá, a mi ebből következne, hogy zsinati törvényhozásunk így a fődolgokra szoritkozván, a szentesítésben nem kötnők meg kezünket sok dologban az állammal szemben, szabadabban mozoghatnánk, kerületünk egyénisége és ereje jobban kifejlődhetnék s a folytonos 10 évről 10 évre való mélyebbreható *törvény* változtatásokkal nem ingatnók meg annyira népünkben az egyházi törvények állandóságán nyugvó tiszteletet, a mit pedig az egyházi élet természete és népünk konzervatívizmusa nagyon is megkíván.

Ezzel egyszersmind el lenne szerencsésen háritva a kerületek között való folytonos czéltalan versengés és elégedetlenség is. A kinek a maga dolgaiban meg van a maga szabadsága: az nagyobb őszinteséggel tudja kezét a közös munkákra nyújtani.

Ismét mondjuk: *a béke és az unió ereje nem az uniformizálásban kell, hogy támasztékot nyerjen, hanem a kerületek autonomiájának kiépítésében.*

Nagy Károly.

A „Zsinati törvénytervezet“ az egyházmegyéken.

III.

A szil.-szolnoki egyházmegye, márczius 30-án tartott rendkívüli közgyűlésében tárgyalta az új törvénytervezetet.

Már amennyire tárgyalhatta!

Mert az a lázas sietség, melylyel ez a tervezet keresztülhajtása történik, egyáltalán nem hordja magán azon jelleget, mintha az egyházmegyétől egész tanulmányt kívánnának.

Az a több száz §-t, — még a fejezeteknek megfelelőleg alkalmazott szakreferensek segélyével sem lehet, oly rövid idő alatt kellőleg méltatni.

Egy erre vonatkozó, kimerítő tanulmánynak csak megírására s kellő számban való, olvasható le-

másolására is majd, hogy kell az a pár heti, — különben tanulmányozásra kikötött idő.

A tanulmányozásra idő kell!

Hivatalos lapunk még be sem végezhetette egészen a bírálatot. Annak alapján még nem keltek, csak a lényegesebb kérdésekre sem, — elvi megvitatások.

A közvélemény kialakulása, melyet az ily fontos ügy mindenestre felette megkíván, már csak kerületünk határozata utánra marad, amikor egyházmegyékre és kerületekre már csak akadémikus érteke lesz.

Április 7-én az egyházmegyék véleményének bent, illetve fent kell lenni, május első felében a közgyűlés már tárgyalja és pedig az egyházmegyék véleménye alapján is.

Még szerencse — talán erre lett számítva, — hogy sok egyházmegyénk van. Egyik meglát benne egyet, másik mást. Jót, rosszat. Talán így a kedvező véletlen még segítségre jöhet.

Az étel gazdag, de az egybegyűltek nem az iz megállapítására is, hanem csak a gyors elfogyasztásra hivatvák.

Igy állván a dolog, nem csoda, ha legjobbaink közül is oly sokan indítványozzák, hogy — nem levén kellőleg előkészítve a tárgy, — a zsinati gyűlés halasztassék el, vagy hogy a tiz év betartva legyen, alakuljon ugyan meg zsinat, de érdemleges tanácskozásait, az ügy teljes elkészítéséig napolja el.

Egyházmegyénknek a törvénytervezetre vonatkozó véleményét különben a következőkben közlöm.

1. A törvénytervezet, melynek czime hibás alkotása s helyette a régi czim tartandó fen, — sokkal helyesebb beosztást követ a mostaninál, mert ebben az együvé tartozó dolgok nem szétszórtan, hanem összefoglalva, a maguk helyén soroltatnak elő.

2. A törvénytervezet a lelkész állások bürokratikusá tétele felé siet indokolatlanul s nem helyesülhetőleg, mert az a presbyteriumra váró sok írásbeli teendő, végeredményében mégis csak a lelkész munkája leend.

3. „Az általános határozatok“ czimű fejezet azon intézkedését, hogy alkotmányos szervezetünk, a zsinati képviselő választás és tanügy kivételével, melyek mind az öt egyházkerületben azonosoknak vannak tervezve, érintetlenül hagyatik közgyűlésünk azon óhajítás keretében helyesli, hogy legyen immár a mi alkotmányos szervezetünk is vagy tisztán képviseleti vagy tisztán presbyteri s ne olyan se egyik, se másik.

4. „Az egyházközsegekről és presbyterekről, egyháztalokról és tisztviselőkről“ szóló I-ső részben levő elvi intézkedéseket, nevezetesen: a presbyterek választásának szabályozását, az egyházközsegi közgyűlés intézményének fakultatívává tételét, a presbyterek számának méltányosabb megállapítását, a választójogosultak névjegyzékének összeállítási módját és határidejének körülírását, az egyházi gyűlésekre való meghívóknak a jegyzőkönyvhöz csatolását, a renitens presbyteriumok felosztatását, a tisztviselők fizetésének törvénybeiktatását, a lelkészek jogának részletezését, — ezeket az elvi intézkedéseket közgyűlésünk azon okon, mert hézagot pótolnak s a fejlődő kor kívánalmainak kielégítésére szolgálnak: helyesli, de azok sorába szeretné látni a vallástanításnak lelkészek kötelességévé tétele részletezését, a házasulandók kihirdetése és megáldása körüli eljárást és a lelkészi öltözet körülírását, mint még megoldatlan kérdéseket.

Ezekre vonatkozólag közgyűlésünk kimondja:

a) A vallástanításra nézve, hogy azon a helyeken, hol a vallás órák száma oly nagy, hogy egy embert egészen igénybe vesznek, ott mulhatlanul hitoktatói állások szervezendők s ezen állásokra lehetőleg theol. tudományokat végzetek alkalmazan-

dók; ilyenek nem létében, — felső hatósági engedélyre, — alkalmas tanító is. Lelkészek csak az állami és községi elemi iskolákba köteleztessenek a vallást tanítani; a felekezeti iskolákban azonban végezhetik és végezzék is azt a tanítók a lelkésznek hatóságosabb ellenőrzése mellett.

Egyházmegyénknek ezen, a törvénykönyvbe is iktatni kívánt határozati véleményét a kétféle iskolák tankönyvei teszik indokolttá, mert az állami és községi iskolák tankönyvei, — a közhasznú ismereteken kívül — az állam érdekeit szolgálják elsősorban s a vallásos érzés ápolását, felekezetet nem ismerve s ugyanazon iskolához különböző vallásu tanítókat alkalmazva, csak annyiban, amennyiben az a nemzeti öntudat fejlesztésére paedagogiai eszközül szolgálhat. Ezeket a helyeken kell a felekezetek lelkészeinek, — eleitől végig — jelen lenni, hogy a gyermekeknek általános vallásos érzései felekezeti hitelveinkben nyerjenek keretet. Felekezeti iskoláink — bár mind megvolnának — tankönyvei, az oktatás célja mellett elsősorban prot. érdekeket szolgálnak s így a kezdő és fejlődő gyermek, majd a felnőtt is, hitelveink szemüvegén nézi és ítéli meg a világot. Itt első a vallás s csak azután, ebből folyó a hazaszeretet szent kötelessége. Így hát itt, felekezeti iskoláinkban a tanító is végezhet vallástanítást sikerrel.

b) A házassalándók kihirdetésénél és megáldásánál a régi esketési szertartást javasolja fentartani közgyűlésünk. Kedvező eredményt vár közgyűlésünk attól, ha utólagosan, év végén vagy az új év első napján a gyülekezet tudomására hozatik azoknak neve, kik házasságuk megkötése után az egyházszolgálatát nem vették igénybe.

c) A lelkészek hivatalos öltözetét, a paláston kívül, teljes magyar ruhában óhajtja megállapítani, de nem az osztrák-magyar monarchia példájára: atilla pantalonnal. Ha a katolikus papi ruha egy régi kor nemzeti ruhájaként maradt fent, miért ne lehetne nekünk „magyar vallásuaknak“ öltözetünk fekete magyar ruha.

d) Bár inkább csak elvi dolgokat közlök, mégis nem teszek tán nagy kitérést, ha itt emlitem meg, hogy közgyűlésünk a lelkészi fizetések minimumaként 2400 koronát javasol törvénykönyvbe iktatni, mely fizetés 5 éves korpótlékokkal 3600 kor.-ig emelkedhetnék. A kiegészítés az 1848. XX. t.-cz. végrehajtása részleteként nyerendő államsegélyből eszközölnétnék.

Igy és ebből egészítették ki felekezeti tanáraink és tanítóink fizetése is az állami tanárok és tanítók fizetése magasságáig.

Törvénybe volna iktatandó az is, hogy lelkészek és tanférfiak csak prot. nőt vehetnek feleségül.

5. „Az egyházmegyéről, egyházkerületről és ezek tisztviselőiről“ szóló II. és III. fejezetet, a bennök foglalt azon ujtással, hogy az e. m. közgyűlésén a tanítók nagyobb számban legyenek képviselve s az egyházmegye területén levő gymnasiumok is küldhessenek oda képviselőt s kerületi gyűlésen esperest és gondnokot, törvényes helyetteseik is képviselhessek, — közgyűlés egészben elfogadja.

5. Valamint elfogadja a „konventről és zsinatról“ szóló IV. és V. részt azon helyes ujtással, hogy a zsinat 10 éven belül is összehívható legyen.

6. „A lelkész választásáról“ szóló VI.-ik rész azon intézkedését, hogy az egyházak a lelkészi fizetéseknek megfelelőleg, a lelkészek pedig minősítési szempontból, az egyházaknak megfelelőleg három osztályba soroztatnak. Közgyűlésünk midőn elfogadja: egyben a „meghívás utjáni lelkészválasztásnak“ és a kegyeleti időnek kontemplatioja helyett az eddigi gyakorlatot kívánja fentartani.

a) „A meghívás utjáni választás“ új tervezte ugyanis nem kívánja, miszerint gyülekezet előre álla-

podjék meg $\frac{2}{3}$ -ad többséggel egy jelöltben, hogy ez által gyülekezet belbékéje s a meghívandó lelkész biztos megválasztása s így a meghívásra határozott felelet adhatása biztosítva legyen, hanem e helyett kimondja, hogy a meghívással való választás alkalmával, több nevet is, — akkor csak pályázat alkalmával — hangoztathasson gyülekezet s a megválasztás $\frac{2}{3}$ -ad többséghez köttetik. — Ez amennyire engedménynek látszik jelenlegi, jól bevált gyakorlattal szemben ép oly mértékben rejt magában — egyházra nézve békételenséget és kétszeres költséget, a meghívandóra nézve pedig bizonytalanságot. Ritkán esik meg, több név hangoztathatásával, a szavazatok $\frac{2}{3}$ -ad részének megnyerése. Tehát van egy választás azért, hogy még egy legyen. Zürzavaros állapot kétszer, költség kétszer.

b) „A kegyeleti időre“ nézve közgyűlésünk azon okon, mert nálunk nem félévi, hanem egy évi a kegyeleti idő s így az erdélyi, majd mind szegény lelkészek özvegyeit egy félévi jövedelemtől fosztja meg a tervezet: kimondja, hogy ezen kérdést, az ev. ref. lelkészi nyugdíjintézet felállításáig, oldja meg minden kerület vagyoni viszonyaihoz mérten és amint azt a lelkészi családok jogos érdeke megkívánja.

Az ellen pedig protestálunk, hogy az állami fizeteskiegészítésben nem részesülő lelkészi állomásokon, a kegyeleti idő alatt alkalmazott segéd, vagy helyettes lelkészek pénzfizetését az e. m. pénztára hordozza. Ezt tulterhelt egyházaink meg nem bírják. Fedeztessék az az államségélyből, vagy a közalap jövedelméből.

6. „A tábori, fegyházi és fogházi lelkészekkel és a segéd és helyettes lelkészek alkalmazásával“ foglalkozó új fejezetnek, a VI-iknek felvételét közgyűlésünk helyesli.

7. „Az egyházi adózásról“ szóló VI-ik rész azon intézkedése, hogy egyetemes egyházi adóalap teremtessek s hogy egyes egyházak az adókulcs megfelelő módosítására utasíthatók, a legnemesebb, korszakos alkotás.

A 295. §. második bekezdésének a keresmény és tiszta jövedelem kipuhatólására vonatkozó rendelkezése, mely mostani törvénykönyvünkben is benne van, mint világias és nem lelkészhez, hanem inkább adókiivető, srófoló bizottsági taghoz illő eljárás egészen törlendő.

8. „Az orsz. közalappal“ foglalkozó VIII-ik rész azon két új intézkedését, miszerint az egyes család-fők évi, közalapi járulékát, a presbyterium ajánlatára az e. m. közgyűlése állapítja meg 5 évről 5 évre s hogy az általány összegben is megváltható közalap járulék az egyháztagok állami adójának 1.5⁰/o-ánál kevesebb nem lehet, — közgyűlésünk nem fogadja el.

Az 5 évről 5 évre megállapítás csökkenteni látszik ugyan a presbyterium kötelessége czim alatt lelkészekre váró munkaanyagot, de ez csak látszólagos, mert a járulékok évi felszedéséhez, törlések és bevallások eszközzéséhez, a névsor évről-évre újra kiállítandó s esperesnek is külön munkát ad az évi, ellenőrző példány kiigazításával. Tehát még több a dolog. Tartsuk fen hát a mostani gyakorlatot.

Az 1.5⁰/o általány összeg, melylyel a közalapi járulék évenként megváltható: tulmagas s így csak legfellebb arra jó, hogy az állami, községi, egyházi és társadalmi adókkal tulterhelt községek lehetőleg minél kevesebben váltsák meg azt. Tartsuk fen e tekintetben is az eddigi gyakorlatot.

9. „A tanügyi részre“ tartozó dolgokat az általános rész és tisztviselők fejezetében már elmondtuk, itt csak azt emlitem meg, hogy közgyűlésünk a tanítói választásra is kiterjeszteni akarja a „meghívás“ utjáni választást, ha az iskolaszék által aján-

lott a presbyterek beadott szavazatának $\frac{2}{3}$ -ad részét megnyerte.

10. „Az egyházi törvénykezésről“ szóló részt, mely szorosabban írja körül az egyházközségi bíróságot, mely alól a presbytereket elég bölcsen kiveti, megállapítja az egyháztagok fegyelmi vétségeit s a pénzbüntetést mindenfokozaton mellőzve, beviszi törvénykezésünkbe a fő- és mellékbüntetést s szabatosan megállapítja a bírói érdekeltség és bíróküldés kényes kérdését s a békéltetést a közig. bírósági ügyekre is kiterjeszti, szóval a mostani törvénykönyv e című fejezete hiányait gondosan kitöltő tervezetet, mely egyszerűbbé és egyöntetűbbé teszi a közig. és fegyelmi bírói eljárást, mint szakmunkát, azon óhajttal teszi magáévá közgyűlésünk, hogy az e. m. tanács, mely eddig közig. bíróság is volt, a paritás elvén, egészítették ki s legyen egyszersmind fegyelmi bíróság is.

Benkó Albert, e. m. jegyző.

IV.

A marosi egyházmegye március 26-án tartott rendkívüli közgyűlésében tárgyalta a konventi törv.-javaslatot.

En azonban, remélve, hogy a többi referensek is, Nagytisztelettel felhívása folytán, beküldik tudósításait, csak a nekem kiosztott *adóügyi* javaslatok tárgyalásáról referálok; még pedig a megkívánt rövidezséggel.

Egyházmegyénk általánosságban elfogadta e javaslatokat. A részleteknél azonban a következő módosításokat ajánlotta:

1. A javaslat 296. §. c) pontja oda módosítandó, hogy az oly egyháztag, ki az illető egyházközségben sem nem illetékes, sem ott rendes lakása nincs, a különben reá eső adónak 25%-ával megroható ugyan, *de csak az esetben, ha földadója legalább 5 koronát kitesz.*

2. A 297—301. §§-okban foglalt reformjavaslatot egyh.-megyénk elismeréssel üdvözölte. Törvényhozásilag kimondandónak véleményezte azonban, hogy *e §§-okban foglalt intézkedések legyenek általánosan kötelezők minden egyházközségre nézve.* Természetesen ez esetben a kontemplált *személyi adó* és a $\frac{1}{10}$ adó mekkorasága keblileg lenne megállapítandó; kivételt csak azon egyházak képezvén, melyek az *adózási alap* segélyét óhajtják igénybe venni.

Egy ilyen fakultatív jellegű törvény mellett adórendszerünk még tarkább lenne, mint a milyen volt a multban. Az általánosan kötelezővé tételt tehát az egységes alpra helyezkedés szempontjából is ajánlotta egyh.-megyénk. De meg abból a szempontból is, hogy az adó-reform ne csak az adózó alanyt érintse, hanem a dolog lényegét is; hogy így a magát teljesen lejárt és tulságosan is patriarchalis adózási rendszerünk az egész vonalon teljesen megszűnjék s helyébe egy, a kornak és igényeknek inkább megfelelő legyen. Mi által végrehajtható lenne a törvény ama rendelkezése is, hogy a lelkész és tanító ne *személyesen* szedjék javadalmaikat. De keresztülvihető lenne, a mi nagyon lényeges s a mi a reformjavaslatnak is vezérelve, az *egyházi adózás arányosítása.* Még pedig nemcsak szorványosan, mint a hogy a javaslat kontemplálja, hanem az egész anyaszentegyházban általánosan. — Erre pedig, úgy az igazságot és méltányosságot, mint a szegényebb néposztály anyagi helyzetét, valamint az egyházi alkalmazottak igényeit tekintve, elérkezett a tizenkettődik óra.*)

3. A javaslat 302. §-át kibővítené véleményezte egyházmegyénk ezzel: „*kivethető a rendkívüli egyházi adó más magasabb rendű, az egyházi ügyek előbbvitelére alkalmas célok szolgálatára is, a mely esetben azonban a presbyterium határozatának jóváhagyására az egyházközségi közgyűlés kétharmad többsége kívánthatik meg.*”

A javaslat a rendkívüli adót kizárólag csak építkezési célokra tartja kivethetőnek. Holott lehetnek, mint-hogy vannak is, az építkezéseknél sokkal magasabb rendű egyházi célok is, a melyek csak rendkívüli adó útján érhetőek el, s a melyekre az áldozatkészség szívesen adóztatja meg magát. — Mondjuk, hogy valamely egyházban,

*) E §§-oknál végül azt javasolja eh.-megyénk, hogy a törvényben történék gondoskodás arról, hogy e reformokból kifolyólag az állam az egyházak *budget-jogát* ne korlátozhassa.

valamely magasabb rendű egyházi célra rendkívüli adót vetnek ki. Legyen az pl. valamely humánus rendeltetésű tőke képzése. Kiveti a presbyterium, helyben hagyja egyhangulag az egyházközségi közgyűlés, megerősíti végül az eh.-megyei tanács. Az adót be is fizeti mindenki, egynek a kivételével, ki a fizetést egyszerűen megtagadja. Ez egyen a hátrálékot felhajtani nem lehet, mert nem állott törvényes alapon sem a presbyterium, mikor kivette, sem a közgyűlés, mikor a kivételt helyben hagyta, sem az egyház-megyei tanács, mikor mindezeket megerősítette.

Az egyházak amugy is nagyon körültekintőek szoktak lenni, midőn új teherről van szó. Sehogy sem indokolt tehát, hogy a törvény a presbyteriumok kezét ennyire megkösse. Hiszen jó, ha az áldozatkészség is törvényes alpra helyezkedhetik.

4. Az egyházi közalapra vonatkozó javaslatokat úgy általánosságban, mint a részletekben elfogadásra ajánlotta egyházmegyénk. Módosítást csupán a 312 §. e) pontjánál kíván tétetni. — E pont az egyházi közalap feladatai közé sorozza, *a hivatalviselésre képtelenné vált lelkészek nyugdíjintézetének segélyezését is.*

A „*hivatalviselésre képtelenné vált*“ jelzés ellen eh.-megyénk a leghatározottabban és legélenkebben tiltakozik, s azt a javaslat szövegéből egyszerűen törölnének véleményezte. Törölnének egyfelől azért, mert a javaslat egy, valamikor később létesítendő nyugdíjintézet alapszabályainak nem prejudikálhat. Honnan tudja ez a javaslat, hogy a lelkési nyugdíj-intézet ilyen elvek szerint lesz megalkotva? Vagy ha e kitétel célzatos és ha csak azért van használva, hogy a közalap törvény értelmében más feltételek szerint megalkotott nyugdíj-intézetet nem segíthetvén, az más feltételek szerint meg se alakulhasson: ez esetben éppen történnének véleményezi eh.-megyénk e kitétel, mert már eleve jónak látjuk egy ilyen nyugdíj-intézet ellen a leghatározottabban állást foglalni és kijelenteni már most, hogy nekünk egy ilyen nyugdíj-intézet nem kell.

Ha e kitétel csak véletlenül csuszott be a javaslat szövegébe, akkor nincs semmi baj. De ha tudatosan és célzatosan használtatott, akkor nagy baj van, mert azt jelentené, hogy a javaslatnak, elítélendő szándékkal, az volt a célja, hogy így egy-két, a törvénybe észrevétlenül becsempészett szóval döntötték el a lelkési nyugdíj-intézet sorsát.

Egy ilyen nyugdíj-intézet csak az egyházakon segíthet. Már pedig, ha mi lelkészek, fizetünk abba a nyugdíj-intézetbe, jogosan megkövetelhetjük, hogy rajtunk is segítve legyen, hogy fizetéseinket ne az egyházak, hanem a magunk javára is teljesíthessük. Nem jó az egyházak minden terhét a lelkészek vállaira tolni.

E veszedelmes három szóra legyen szabad a lelkészi-kar és egyházmegyék szíves figyelmét ismételtlen is felhivnom.

Viski Gyula,
referens.

Tudósítások az egyházi élet köréből.

Beszámolás és elszámolás.

A görgényi ev. ref. egyházmegyében levő Oroszfája egyházközségben f. hó 29-én a gör. kath. vallásról átvetttem az ev. ref. vallásra törvényszabta módon 8 egyént u. m. : Csimpojás János, Csimpojás Aniska, Kolcza Aniska, Zegrán Tódor, Zegrán Mária, Moldován Rávéka, Pap Juliska özv. Kolczáné és Csimpojás Lukréczia egyéneket hozzátartozóikkal egyetemben. Nem hívtam, halásztam, vadásztam őket, magoktól jöttek. Hogy mily meggyőződés hozta nem tudom. A lelkekbe nem lehet belátni. Annyi tény, hogy reformátusok lettek s így, ha ők nem is, de gyermekeik és unokáik magyarok lesznek; annyival is inkább, mivel Oroszfáján egy jó állami iskola van és annak élén jelenleg egy derék tanító áll Ferenczy Gyula személyében, ki nekem nagy segítségemre volt az átvételt megelőző oktatásban, mivel magam nem bírom az oláh nyelvet, kinek e helyen is köszönetet mondok szivesközreműködéséért.

Folyó hó 29-én, vasárnap reggel az állami iskolában a tanító és kurátor jelenlétében, miután a szokásos három kérdést feltettem a hozzánk térőknek s azok megadták reá a feleletet, elmentünk a templomba az urvacsorájában való részeltetés végett. Akkor már nagy és előkelő közönség várt reánk. Történetesen községemben — a társegyházban — éppen határtagosítási hitelesítés lévén, az ünneplő nagy közönség értékét és díszét emelte egy törvényszéki bíró, két főmérnök hozzájuk tartozó hivatalos személyekkel együtt. Ott volt a komlodi Teleky uradalom tisztji személyzete, élén a vallásos, istentélő, templomba járó jószágintézővel, ki — mellesleg legyen mondva — ellátja évenként az urasztalát is kenyérral és borral.

Alkalomszerű beszédet tartottam a Jézusban való hitről Máté VIII. r. 6—8. és Ján. IV. r. 46—54. versek alapján. Kiemeltem a római százados feltétlen hitét, a királyi főemberhez kötött hitével szemben, kinek Jézus azt mondá: *ha a jeleket és csodákat nem látjátok nem hisztek*. Elmondanám, hogy mi református keresztyének a külső jeleket kereszttel, képeket, tömjén füstöt és szentelt vizet stb. nem használjuk, az üdvöt nem kötjük a 40 napi és másnapokoni böjthöz és szakadatlan imádkozáshoz. „Az Isten lélek s a kik őt imádják, szükség hogy lélekben és igazságban imádják”. Ezt, itt a mezőségen, a ceremóniák és böjtek hazájában így kellett csinálni. Ezután következett az urvacsora felvétele; elől állott a kurátor s utánna az áttértek szép rendben, mindnyájan urvacsorát vettek és ezzel véget ért az ünnepély.

Ezen ünnepélyt megelőzőleg a múlt hó végén — az egyház javára — egy másik községemben tartottunk jótékonycélú mulatságot. Ugyanis a mező-erkedi ev. ref. egyházközség a saját temploma számára, egy második harang beszerzése céljából az áll. iskola tantermében jótékonycélú műkedvelői előadással és karénekekkel egybekötött mulatságot rendezett. Miután ez is, itt a mezőségen, ez elvadult és fajult országrészben történt, erről is kötelességemnek tartom be és elszámolni. Műkedvelők által előadatott Murai K.-nak „Virágfakadás” cz. egy felvonásos vígjátéka. Előadták Bodor Irén, Kuji Etelka, Kuji Ilka, Bodor Zsuzsika, Heugl Béla és Bartha Miklós egyháztagok, kik műkedvelőktől nem várt sikerrel játszottak. Köszönet ezért Heugl Béla áll. tanítónak. Az estve kimagasló pontját képezte a karének. A már eloláhosodott köznép iskolabjáró gyermekeivel Heugl Béla muzsikális természetű derék áll. tanító a következő négy szólamu karénekeket adta elő kilógástalan sikerrel: „Hymnus”, „Vándor vasárnapja” (Kreutzertől). „Élj. őseink hazája” (Schumantól). „A vén bogárfi” (Veit H. V.-tól). „Oh te csodálatos német” (Huberttől). „Hymnus az éjhez” (Beethoventől). Szózat és Rákóczi induló darabokat. Névszerint azért soroltam elő a 4 szólamban korrektil előadott darabokat, mert a zeneérzék itt az oláhok között, még csak annyira van kifejlődve, mint a kinaiaknál; az idevaló köznép három, négy hangnál alig tud többet kiadni, mikor „éneket énekel” Nagy munka s még nagyobb türelem kellett a szép siker eléréséhez.

Ezen estély alkalmával elért erkölcsi és anyagi sikerért köszönet özv. Putnoky Domokosné, szül. Bónis Sarolta ónagyságának, ki boldog emlékü férjének az egyház iránti áldozatkészségét tovább folytatva, mint a m.-erkedi ev. ref. egyház áldott, szép és jólelkű pátronája, minden lehető megtesz, hogy ezen, idegen nemzetiségek és felekezetek közé ékelt kicsiny egyház tovább haladhasson a fejlődés útján. Közlebről csináltatott az Urasztalára úgy — ugy emlékszem — 200 korona értékű urasztali poharat a nők számára. Tervbe van véve egy szószék feletti korona beszerzése. — Isten segítse meg kedves jó pátronánkat feltett szent céljaiban!

Ezen alkalomra jegyeiket megváltották: özvegy Putnoky Domokosné 20 kor. Ajtay Gyula nagybirt. 10 kor. Tóth Endre kir. közjegyző 6 korona. Hengl Béla 8 kor. Farkas Árpád birtokos és ev. ref. gondnok 5 kor. Gáll Albert 5 kor. Balázs Ferencz g. tiszt 5 kor. Horváth Ödön ev. ref. lelkész 3 kor. Sikó Lajos nagybirt. Septér 3 kor. Bonis Tibor huszárh. 3 kor. Makavé János gör. kath. lelkész 3 kor. Ösch Lajos szemlész 6 kor. Gazda József tisztartó 3 kor. Vajda Dénes ref. tanító 3 kor. Csernátoni Sándorné 3 kor. Debreczeny Gyula ev. ref. lelkész 3 korona. Supiter János kereskedő 3 kor. Nagy György állami tanító 3 kor. Engi Elek g. intéző 2 korona. Makkai Miklós állatorvos 2 kor. Ferenczy Gyula áll. tanító 2 kor. Rehner Károly kereskedő 2 korona. Pandur György r. kath. tanító 1 kor. 60 fill. Halabori Tamás 1 kor. 60 f. Kerekes Ernő 1 kor. 60 f. Hofman Frigyes 1 kor. Bruchner Antal 20 fill. A köznéptől begyűlt 3 kor. 40 fillér. Osszes bevétel: 114 k. 70 fill. Kiadás volt: 37 korona. 17 fill. Tiszta jövedelem: 77 korona 58 fillér.

Kicsiny összeg biz ez az évenként Rómába guruló „péterfillérek”-hez képest, de egy kis kálvinista harang beszerzése alapjául jelentékeny összeg. A jó Isten gazdag tárházából ezerszeresen pótolja vissza a kegyes adakozók adományait!

Komlód, 1903. márczius 30.

Orbán Gábor,
ev. ref. lelkész.

Lelkészbekiktatás.

Ünnepe volt Kobor N.-Küküllőmegyébe kebelezett községnek ápril 1-én, mert az ev. ref. egyházközség új lelkésze Berde Sándor volt lelei lelkész c napon foglalta el egyhangú választás útján nyert lelkészi állomását.

A hívek igazi szeretettel várták és fogadták az új lelkipásztort. — A homoród-kőhalmi állomásról érkező lelkész elibe Csomor János községi bíró vezetése mellett az ifjuság 50 tagból álló lovas banderiummal ment és Királyhalmi községben találkozáván, az ifjuság nevében Czika János üdvözölte és hazafias dalok mellett kísérték új otthonába. A községben az iskolás növendékek nevében és a hívek megbizásából Sipos Mihály áll. isk. ig. tanító fogadta és üdvözölte, felhíván munkára, egyetértésre, a hazafias szellemnek ezen idegen ajku nemzetiségektől körülvevett magyar községben való ápolására. — A lelkészlaknál Szabó Mózes áll. tanító és énekvezér fogadta és kívánt az új otthonban megelégedést és boldogságot. Lelkész mindkét tanítót, mint szolgatársát az Urban üdvözölte s köszönte meg úgy a maga, mint családjá nevében az őszinte szives üdvözlét; igéri és fogadja, hogy ama nagy munkában, melyben együtt munkálkodó szolgák vagyunk, hogy a mi munkánk ne legyen hiábavaló: mint barát, mint ember és mint lelkipásztor az egyetértésnek szellemét fogja ápolni, mert csak így remélhetjük Istennek áldását és a hívek bizalmát, szeretetét megnyerhetni.

Az egyházközség igazi ünnepe ápril 5-én volt, mikor az új lelkész tiszt. Benkő Ferencz alsórákosi lelkész espereshelyettes hivatalába ünnepélyesen bekiktatta. A harangok hívogató szavaira megtelt vallásos közönséggel az egyszerű kálvinista templom, hol az istenitizteletet az ifjuság l Szabó Mózes áll. tanító ref. énekvezér által szervezett egyházi dalkar nyitotta meg, mely egyszerű énekeinket két szólamban orgonakiséret mellett lelket és szívet megragadólag énekelte. A CCXIX. dicséret I-ső verse után espereshelyettes lépett a szószékre és tartotta meg iktató beszédét, melyben élénk vonásokkal rajzolta a jelen korban a lelkipásztori működés nehézségeit, de bizva Isten után a ref. vallásnak, magyar hazánk alkotmányának legerősebb és megdönthetetlen hatal-

mában, mely a hívó lelkekben gyökerezik és négy század küzdelmét dicsőségesen kiállotta: hiszi, hogy azon ezentul sem vehetnek a „pokol kapui sem diadalmat.“ Ezért úgy a lelkész, mint a híveket egymás iránti szeretetre, bizalomra és ragaszkodásra inti és buzdítja; majd mindkettőre Istentől áldás- és segedelemért imádkozott.

Ezután az új lelkész tartotta meg igen tartalmas és igen tanulságos beköszöntőjét I. Kor. 2. 1—2. v. alapján. Egyszerű nyelvezettel fejtegette és a szentírás nyomán mutatta ki a testnek és léleknek örökös küzdelmét; a léleknek Krisztus eljöveteleig, a testnek szolgálatában való lételet a mikor Krisztus és pedig a ki megfeszített: felszabadítja s annak hatásától a bálványok összetörnek, az embert elválasztó válaszfalak ledőlnek s a lelki zsarnokság lánczai szétszakadoznak. — A lélek szabadon kutat, alkot, nem mulandót, hanem örökkévalót. — Ő, mint protestáns lelkész, Jézus Krisztus és az ő tudományát hirdeti és mint pap, példáját követi: úgy, mint erre magyar prot. lelkészek példát adtak. Családi élet szentségének, társadalmi élet tisztaságának megtartásában és fejlesztésében, mert ez alapja és biztosítéka az 1000 éves Magyarországnak.

Ezután áldást kér működésére, gyülekezetre, hazára, annak mindenrendű és rangu lakóira — Az istentiszteletet befejezte az ifjúsági egyházi dalkar „Erős várunk nekünk az Isten“ cz. protestáns egyházunk örökszép énekének első versével, melyet szintén két szólamra énekelt.

Itt megjegyezzük, hogy az ifjúsági dalkörnek ez volt első szereplése s ezzel is a jelen volt intelligens közönségnek és a hívek egyetemének tetszését, dicséretét kiérdemelte. Csak óhajtjuk, hogy ez ne az első és utolsó legyen, hanem haladjon a megkezdett úton: akkor nem kell félnünk az egyházunk fölé mesterségesen gyűjtő sötét fellegektől sem.

Szerencsét kívánunk úgy az új lelkésznek, mint a gyülekezetnek és ifjúsági dalkörnek, vezetőjével egyetemben.

Egy jelen volt.

Irodalom.

Előfizetési felhívás. Oestersee Jánosnak, az utrecht egyetem volt tanárának, Rotterdam híres lelképásztorának leggyönyörűbb beszéd-sorozatát, a „*Pathmosi Hangok*“-at óhajtjuk nt. *Kenessy Béla* theol. igazgató ur fordításában közrebocsátani, kérve a nt. lelkész urakat, különösen pedig theologus kollegáinkat, hogy törekvésünkben támogatni s a műre előfizetni sziveskedjenek. Homiletikai órán bemutatott beszéd-részletből ismerkedtünk meg Oestersee Jánossal, kitörülhetlen mély benyomást gyakorolva ifju szívünkre; ennek hatása alatt elhatároztuk, hogy e beszédek fordítását nt. igazgató urtól elkérjük és kinyomatjuk s így hozzáférhetővé tesszük mindenki számára. — A munka 9 beszédet (pathmosi jelenés, ephesusi, smyrnai, pergamumi, thyatirai, sardisi, philadelphiai, laodiceai gyülekezetekhez irt levelekről s a hit ámene cz.) foglal magában s ez év *junius havában* jelenik meg. — Előfizetési ára 2 korona (bolti ára 2 kor. 40 fillér); tiszta jövedelme a „*Theologus Kör*“ javára fordítatik. — A beszédek megragadó ékesszólással, erős kálvinista hittudattal, tántoríthatlan meggyőződéssel írvák s a fordítás — bár némileg összevonja — de azért semmit le nem von annak ereje és fenségéből s érvényre juttatja minden szépségét. — Tisztelettel kérjük úgy egyházunk hivatalos lelképásztorait, valamint minden művelt tagjait, hogy e munkára előfizetni sziveskedjenek, mert életnek vize, boldogító hitnek őserje buzog föl abból s így nagy lelki haszonnal forgathatja bárki is azt. — Re-

méljük, hogy a *holland Oestersee* hallgatására külön vonalokon a magyar Oestersee is számos olvasóra és hallgatóra talál, mert nálunk is vannak lelki szegények, kiknek szomjúságát nem lehet holmi szintelen és erőtelen praedikációkkal megelégtetni, hanem csak oly nagy elmének a Krisztusról való hatalmas bizonyosságtételével, mint a milyen Oestersee János e beszéd sorozata; sokan vannak hazánkban is, kiket vallásunk szent igazságairól meggyőzni csak Oestersee János erőteljes, bátor igehirdetésével lehetséges! — (Előfizetési pénzt a „*Ref. Theologus Kör*“ czimére kérjük küldeni.) — Kelt Kolozsvárt, 1903. április 1. — *A kolozsvári theologus ifjuság.*

Különfélék.

A konvent ülése. Az ev. ref. egyetemes konvent gyűlését Kun Bertalan püspök és báró Bánffy Dezső egyházkerületi főgondnok urak, mint az egyetemes konvent elnökei junius hó 3. (harmadikán) d. e. 10 órakor fogják megnyitni Budapesten a Lónyay-utcai ref. főgymnázium disztermében. Az egyetemes tanügyi bizottság ezt megelőzőleg május 25. és 26. ülésezik szintén Budapesten. A konvent tárgyalásaira váró ügyek, közöttük a konvent által közzétett előzetes törvénytervezetre vonatkozó egyház-megyei és egyh.-kerületi vélemények is mielőbb fölterjesztendők Kun Bertalan tiszáninneri püspök urhoz, mint a konvent egyházi elnökéhez.

A rendkívüli egyházkerületi közgyűlést, mint a lapunkban közlött meghívóból látható *Br. Bánffy Dezső* főgondnok május hó 9-ére hívta össze Kolozsvárra a theol. fakultás disztermébe. A közgyűlés fő tárgya a zsinati törvény tervezetre adandó kerületi vélemény megállapítása, de elintézését nyernek más sürgősebb természetű ügyek is.

Igazgató-tanácsunk mai rendes havi üléséről, melyen *Br. Bánffy Dezső* főgondnok elnökölt, tudósítást jövő számunkban hozunk.

Papbeiktatás. *Biró Sándor* a kolozsvári kollegium kiváló képzettségű h. vallástanára, miután egyhangulag meghívás útján az *ördögkereszturi* körlelkészség lelkészévé választott, e hó 5-én (virágvasárnapján) iktattatott be hivatalába. Az ifju lelkészt hivatali elődje *J. Irsay József* kolozsvári lelkész vezette be gyülekezetébe, mely után az új lelképásztor tartott gyönyörű székfoglaló egyházi beszédet, teljes megelégedésére a nagy számban összegyűlt helybeli és vidéki hívők seregének, kik nagy lelki örömmel hallgatták a jeles ifju szónokot. — Az egyházi ünnepély után *Bakó Ferencz* helybeli birtokos adott ebédet az új pap tiszteletére egybesereglett intelligenciának. *Biró Sándort* egyh.-községe a felettes hatóság jóváhagyásával az iskolai év végéig — papi teendői teljesítése kikötésével — szabadságolta, hogy a kollegiumban a tanévet befejezhesse. Sok ifju fog fájdalmas érzések közt válni meg szeretett tanítójától, a jeles vallástanártól az év végén, de nem kevesebben várják lelkesedéssel az egyházépítés fontos munkájára a fajilag is veszélyeztetett vidéken. — A jó Isten koronázza sikerrel nemes munkáját!

Egyházkerületi „Egyházi-Értekezlet“-ünk igazgató-választmánya e hó 16-án tartott ülésében az idej közgyűlés helyét *Tordára* tűzte ki és idejét tekintettel arra, hogy a konvent ülései, melyek junius 3-án kezdődnek, vezető embereink egy részét oda szólítják, s így a pünköszt utáni hét, mely egyébként is nagyon közel esnék a rendkiv. ker. közgyűlés idejéhez, értekezletünk közgyűlése megtartása alkalmasnak nem mutatkozik, — július 1. és 2-ik napjaira határozta, közvetlenül az orsz. ref. tanáregyesületnek Nagy-Enyeden tartandó közgyűlése utánra, a mikor tanáraink tekintélyesebb számmal való részvételére is inkább számíthat.

Papválasztás. *O. Veres Sándor*, kolozsvári h. lelkész, mint halljuk, a *sárpataki* egyházközség lelkészül választotta. — A jeles tehetségű fiatal pap, régen nagyhirű egyház lelkésze lett. Adja Isten, hogy új virágzásra emelhesse egyházközségét a gróf Telekies ősi fészket.

A szászsebesi ev. ref. templom és papi lakra kegyes adományokat küldöttek ujabban Darányi Ignác m. kir. földmiv. miniszter 10 kor. Bethlen kollegium előljárósága Nagyenyed 50 kor. Pető Lajos alerdőfelügyelő Debreczen 1 kor. Ev. ref. egyház Mezőtur 5 kor. M. kir. erdőigazgatóság tisztikara Beszterczen 3 k. 60 fill. M. kir. ügyesség Kaposvár Harda András 50 fill. Varga Ferencz 30 fill. Dózsa Mihály 50 fill. Kránitz Junos 20 fill. Bergóvelő György 20 fill. Süle Károly 20 fill. Kirizgs József 20 fill. Sárfy Dániel 20 f. Albert Ferencz 20 fill. Kéthelyi Miklós 20 fill. Kun József 20 fill. Szigethi Antal 1 kor. Májer Mihály 20 fill. Zsoldos József 20 fill. Kulm Sándor 2 kor. Ev. ref. Egyház Hajdu-Hadház 5 kor. Jónás Béla „A szathmári gőzmalomtársulat“ főkönyvelője ivén Szathmári gőzmalomtársulat 5 kor. Félegyházi Sándor gőzm. pénztáros 2 kor. Gőzm. társulat igazgatója 2 kor. Jónás Béla 1 kor. Szlávi Dezső 2 kor. Helmecey József ügyvéd 2 kor. Ambrus József járásbírói irnok ivén Szent-Gotthárdon 11 kor. 60 fillér. (Folytatjuk.)

Hivatalos rész.

Szám : 352—1903.

PÁLYÁZAT.

A kolozsvári ev. ref. egyház magyar-utcai óvodájánál, nyugdíjazás folytán megürült óvodai állásra pályázat nyitattik.

Javadalom : Évi 800 korona törzsfizetés és négy ízben esedékes 100 koronás szolgálati korpótlék. Kötelességei a törvényszabta óvodai teendők ellátása. Megjegyztetik, hogy a szabályszerű dajkatartásról az egyház gondoskodik. Csak evang. református vallásúak pályázhatnak. Az állás 1903 évi július 1-én elfoglalandó.

Kellően felszerelt kérvények folyó évi május hó 10-ig alulírottához küldendők.

Kolozsvárt 1903. április 17.

Dr. Bartók György,
püspök.

357—1903.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a sepsi egyházmegyébe kebelezett *Sepsi-Mogyorós* ev. ref. egyházközség papi állására pályázat hirdettetik.

Javadalom : 1. Teljesen új, eddig nem lakott papi lakás, teljesen új gazdasági épületekkel, kerttel. 2. 5 hold 458 □ öl szántó, 87 □ öl rét, 6 hold 1124 □ öl erdő hasznélvezete, 40 kor. értékben. A szántók tagosítása most nyert befejezést. 3. Terménykepe hívektől is gabonában és zabban : 519 kor. 17 fillér értékben. 4. Oszpora és munkabeli szolgáltatások értéke : 13 kor. 50 fill. 5. Stóla : 8 kor. 6 állami fizetés kiegészítés : 852 Kor. 75 fillér. Az összes fizetésből levonásra engedélyezett 33 kor. 42 fill., így a tiszta jövedelem : 1400 korona.

Kötelessége az összes papi teendők végzése, a közsegi iskolában a vallástánítás.

Pályázati határidő : 1903. május 6.

Folyamodványok a minősítvényvel és szolgálati bizonyítvánnyal Vén Mihály espereshez küldendők Bikfalvára (Háromszéken).

Kolozsvárt, 1903. április 15.

Dr. Bartók György
erdélyi ev. ref. püspök.

358—1903.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebelezett *Ákos-i* ev. ref. egyházközség kántortanítói állomására pályázat nyitattik.

Javadalom : tisztességes lakás kerttel. Készpénz az egyház tagjaitól 160 -180 fa és garaspénz czimen. Egy tagban 9 hold 418 □ öl föld használata, melyet az egyház részben megmunkáltat s adóját is részben fizeti. Négy hold temetőterület használata. Tandij a mindennapos tanulóktól egyenként 2 korona, két véka csős tengeri, egy csirke, az ismétlősöktől 2 korona. Tankötelesek száma 110—120. Kegyadomány évi kamata : 6 kor. 72 fill. Vasuti kisajátítási 30 korona tőkének évi 8 százalékos kamata.

Kötelesség : a tanítói és orgonista-kántori összes teendők pontos végzése és a lelkész akadályozása esetén annak helyettesítése, egyházi jegyzőkönyvek vezetése.

Pályázati határidő május 6.

Kellően felszerelt pályázati kérvények nt. Viski Pál esperes urhoz küldendők Zovanyra (Szilágy-megye).

Kolozsvár, 1903. április hó 15.

Dr. Bartók György
ev. ref. püspök.

1550.—1903.

ÉRTESETÉS.

Értesítjük az érdekelteket, hogy a konventi kongrua bizottság f. év első negyedére esedékes káplántartási összegeket az alább jelzett jogosultaknak folyósította

Pap István székelykocsárdi lelkésznek 125 kor. Mihálcz Akos magyarvalkói lelkésznek 125 kor. Kovács Gábor szentmargitai lelkésznek 100 kor. Balázs János besztercei lelkésznek 125 kor. Kövendi Kálmán magyar-nagyfülpösi lelkésznek 125 kor. Ifj. Vályi János uzdiszent-péteri lelkésznek 5 kor. 56 fill. Cseresznyés Ödön balászfalvi lelkésznek 125 kor. Ósz Lázár túri lelkész 125 kor. Muzsnai Sándor gogánváraljai lelkész 125 kor. Kósa Károlyné volt m. péterfalvi lelkész öz. 34 kor. 70 fill.

Fölhívjuk ennélfogva az érdekelteket, hogy szabályszerűen kiállított bélyeges nyugtáikat esperesi uton *haladéktalanul* küldjék be igazgatótanácsunkhoz folyósítás végett.

Nt. esperes aait figyelmeztetjük, hogy a 2. évnegyedre esedékes káplántartási kongruáról szóló kimutatás május 1-éig fölterjesztendő.

Kolozsvárt, 1903. április hó 7-én.

Bartók
elnök.

Kádár János
titkár.

1627—1903.

KÖRLEVÉL

mindenik kollegium mtt. Előljáróságához.

Tudomásvétel és alkalmazkodás céljából következőkben közöljük a vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak f. é. 1134. eln. sz. a. kiadott rendeletét :

A m. kir. honvéd-hadapródiskolából a hazai középiskolákba való átlépés s illetőleg a m. kir. honvéd hadapródiskolát végzett tanulóknak a hazai főiskolákra való belépése tárgyában a következőket rendelem.

1. Aki a m. kir. honvéd hadapródiskola valamely osztályát sikerrel végezte, a középiskolák bármelyikének megfelelő magasabb osztályába a tantervi különbözetből teendő felvételi vizsgálatot fellephet, ha az illetőnek a törvényes életkora is megvan.

2. Aki a honvéd hadapródiskola IV-ik (utolsó) évfolyamát sikerrel elvégezte s a törvényes életkort is betöltötte, valamely hazai nyilvános főreáliskolán a bölcsészeti előtanból osztályvizsgálatot, ennek utána pedig teljes reáliskola érettségi vizsgálatot tehet, melynek sikerülte esetén a főiskolákba való belépésre nézve az 1883. évi XXX. t.-cz. 26. §-ának rendelkezései irányadók.

A tantervi különbözeteket a honvédhadapródiskola tanterve alapján, melyet az átlépni kívánó felmutatni tartozik az illető tanári testület fogja megállapítani. A netán szükséges korengedély megadását magamnak tartom fenn. Megjegyzem egyben azt is, hogy a jelen rendeletben jelzett kedvezmény csakis azon hadapródiskolai növendékeknek adatik meg, kik az 1900/901-ik tanévben vagy azután léptek be a honvéd-hadapródiskolába.

Kolozsvárt, 1903. április hó 11-én.

Bartók
elnök.

Dr. Sárkány Lajos
tanügyi előadó.

472—1903.

PÁLYÁZAT ÖSZTÖNDIJAKRA.

A görgényi egyházmegye rendelkezése alatti *Benkő Szabó-, Kossuth- és Szabolcskaalapokhoz*, — a husvétii értesítő hitelesített másolatával, 1903. május 1-ig folyó modhatnak görgényi egyházmegyei papi és tanítói tanulóifjak és pedig a Benkő-alaphoz csak papok, a többi alapokhoz papok és tanítók tanuló gyermekei.

Gernyeszeg, 1903. április 10.

Csekme Ferencz,
esperes-lelkész.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bármintve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Hegedüs Sándor főgondnok megnyitó beszéde.*

Nagy és nehéz feladatok előtt állunk. Annyival nagyobbak és nehezebbek, mert nehéz helyzetben vagyunk. Nem lehet tagadnunk — miután őszintén és határozottan kívánok nyilatkozni, — hogy ennek a helyzetnek és feladatnak nyomása alatt észrevehetőleg nyomottak a kedélyek és a közvélemény. Bizonyos zavar és nyugtalanság van a kedélyekben s részben még az elmékben is. Ennek következtében első, amire törekednünk kell, amire én is kérem, az, hogy minden iparkodásunkkal szerezzük vissza önérzetünket és öntudatunkat és nyugalmunkat s ne engedjük ezeket zavartatni külső és belső körülmények által. Két kérdés dominálja a mai helyzetet. Az egyik ezek közül a zsinatra való előkészület. Én szorgalommal s figyelemmel kísérem eleitől fogva az erre irányuló előkészületeket s véleménynyilvánulásokat és mégis kénytelen vagyok bevallani, hogy a zsinatra ez idő szerint készületlenek vagyunk. Nekem kötelességem lelkiismeretem szerint azzal az őszinteséggel nyilatkozni, amelyet feladatomból és állásomból merítek. Felhívom a közgyűlés figyelmét arra, hogyha megfontolunk mindent, ami eddig felmerült, lehetetlen arra az eredményre nem jutunk, hogy a kritika a munkálatokkal szemben tulajdonképpen csak most kezd megnyilatkozni. Ez általános magyar természet: lassan hajtja át a magyar közvéleményt minden kérdés s e miatt gyakran későn keletkező bánatok, és gyorsan terjedő szenvedélyek szokták megzavarni tanácskozásainkat. Már pedig a zsinati előkészület és munkálat olyan életbevágók egész egyházunk életére nézve, jelenére és jövődjére hogy erőltetni valamit nem lehet. Ennek következtében mindent kellő alapossággal és elfogultsággal kell szint vallani.

* Tartotta a dunántúli egyh. ker. közgyűlésén.

Nem szeretném, ha szavamnak azt az értelmet tulajdonítanák, hogy a legkisebb hátra- vagy visszaesést akarnám kihívni. — Ellenkezőleg! De azért kétségtelen, hogy egyházunk historiai alapon fejlődve, ezt híven meg kell, hogy tartsuk s ennek következtében nem tabula rasat, hanem minden kérdésben a történelmi előzményeket kell tekintetbe venni s a további fejleményeket irányítani, mint azokat megfordítani vagy erőszakos egyformasággal szabályozni — kell. Ezt értem különösen két kérdésre vonatkozólag. Az egyik az *egyházszervezet*, a másik az *adózás* kérdése. Meggyőződésem, hogy lehetőleg kerülni kell az erőszakos rendszabályokat s iparkodni a rendet úgy előmozdítani, hogy a régi alapokat javítsuk, fejlesszük, lehetőleg tekintetbe véve a történelem eredményeit is. Ezt szem előtt kell tartani. Annyi sok tapasztalat van a közgyűlés tagjai között, hogy ez sikerülni fog. Épen úgy van a másik nehéz feladattal, az 1848. évi XX. törv.-cz.-ben foglalt igények végrehajtásával is. Rendkívül szétágazó, rendkívüli sok szenvedélyvel s egyuttal elhamarkodottsággal felvetett kérdéssel állunk szemben, melylyel szemben, nyugalmunknak kell lenni s türelmünknek. Türelmünknek, mert mint nincs köztünk egyse, a ki törvényben lefektetett jogos igényeket feláldozni akarná, a mint nincs egyse, a ki autonomiánknak bármely igények és követelmények fejében való megcsonkítását engedné, úgy hiszem egyházunk és hazánk iránt tartozó kötelességünk azt az arany középutat megkeresni, mely minden igényt kielégíthet. De ehez türelem és bizalom kell megbizottainak eljárása iránt is. A minthogy még a zsinatot sem szeretném siettetni a kellő és alapos előkészület rovására.

Hiszem, hogy ezen a téren kezdenek tisztázódni az eszmék, fejlődik az egymás iránt való bizalom és a törekvések nemessége. Az 1848. évi XX. t.-czikk ügyének mai stádiumában pedig, a mikor annak egy része a két

protestáns felekezet közös bizottsága előtt van, nyugalommal s türelemmel kell bevárnunk a fejleményeket. Másfelől az állammal szemben való jogos igényeinknek fokozatos érvényesítése a teljes megoldásig fentartandó. Követendő irány, szerintem, a történelmi szempont és az elvi álláspont feladása nélkül, a bekövetkező események alkalmas felhasználása. Itt is arra kell törekednünk, hogy intézményeink háttérbe szorítását megakadályozzuk, másfelől a megoldásnak olyan formáját, mely autonomiánkat veszélyeztetné, el ne fogadjuk. De, hogy a sorrendet mily bajos e tekintetben megoldani, illetőleg előre meghatározni, bizonyítja az, hogy pl. ezelőtt egy félévvel még nem első sorban gondoltunk tanerőink fizetésrendezésével. De amint az állam megfelelő közegi fizetése emeltetik, elvárjuk az államtól, hogy tanerőink fizetésének megfelelő javításában minket segítsen. Az eddigi törvényekben csak olyan keretben van az megvédve, amely keretben az államsegélyezést most élvezzük. Ennek továbbfejlődésével aatoncmiánk biztosítékairól is együtt kell gondoskodni. A közhangulat nyomottsága s zavara, mely az önérzet megölője, szünjék meg. Azt tartom, soha nagyobb szükség arra, hogy a magyar protestantizmus a maga teljes önérzetében és munkaerejében meg legyen, nem volt, mint most.

Azért buzgalmunkat és önérzetünket a nehézségekkel szemben megőrizve, ne felejtjük el, hogy ha protestantizmusra valaha, úgy ma van szükség. Ha valaha igazolva volt a protestantizmus, mint vallás, mint felekezet, mint állami, ugysis mint társadalmi tényező, úgy most leginkább szükség van. Mi nem vagyunk külső parancsszónak, idegen szenvedélynek alávetve, egészen ebben a hazában élünk, mindent ettől várunk. Azt hiszem, a felekezetnélküliség és a tudatlan fanatizmus között a protestantizmus megadta az arany középutat, mert az értelmet és szívet az evangélium és a tudomány segélyével világítja meg; a magyar nemzeti erőt és nyelvet viszi be mindenfelé és semmi egyebet, így fegyverezi le az internacionalizmust és a társadalmi szenvedélyeket, valamint a vészes fanatizmust és így biztosítékául szolgál az államnak és társadalomnak is. Ez az öntudat, ez a követelmény hasson át minket, adjon önérzetet és erőt a munkára!

Emlékezés

alsócsernátoni *Molnár Albertre* és komollói *Sylvester Domokosra* „Egyházi-Értekezletünk“ egyházi elnökeire.*

Egy évvel ezelőtt — Mélyen tisztelt közgyűlés! — sasszárnyakon hordoztatva, erdélyi reformált anyaszentegyházunk fénykorában, a rohanó életárból kiemelkedve fenmaradt sziklacsucokat jártuk. Dicsőségünk, nagyságunk napjának fényében fürdött a lelkünk.

*) A mult évi „Egyházi Értekezlet“ közgyűlésén fel-
olvasta Nagy Károly értek. e. titkár.

Ma, midőn mult évi közgyűlésünk azon határozatának teszünk eleget, hogy érdemekben is, jogos reményekben is oly gazdag, ah! oly korán s gyors egymásutánban elköltözött két egyházi elnökünkről emlékezzünk meg; midőn lélekben a m.-vásárhelyi és szászvárosi temetőbe, az első tavasz virágaival behintett sirjaikhoz szállunk: érezzük, hogy itt is *magaslatokon* állunk. — Magaslatokon, a melyeknek csúcsai, ha nem is vesznek fellegekbe, de örökzöldet teremnek s a feledés Léthe-vízének hullámai csak lábaikat nyaldoshatják. Magaslatokon, a honnan nemcsak két emberi élet képe tárul fel előttünk; hanem a honnan egy egész korszak képét beláthatjuk. — Innen nézve, a mindennapi élet apró eseményeiből egy határozottabb körvonalu kép keletkezik, a sokszor szétágazóknak tetszett s keresztül-kasul futni látott ösvények egy hatalmas országúttá egyesülnek, melyet a Gondviselés szabott ki. Innen egy arasznyira bár, de beláthatjuk az isteni vezetésnek irányát: azt, hogy honnan jövünk és merre tartunk?

A Sylvester Domokos és Molnár Albert szemé-
lyei különösen alkalmasok arra, hogy erdélyi reformált anyaszentegyházunk utolsó 30 éves korszakát papságunk tükörében szemlélhessük, mert e korszakot minden markáns vonásaiban visszatükrözik. S ha e rövidke korszaknak különösen utolsó évei méltán új fordulóponatul tekinthetők: ez időnek első felét inkább Sylvester, másodikát határozottabban Molnár képviseli. Sylvester mutatja, hogy honnan jövünk? Molnár, hogy merre tartunk?

A kép, mit róluk a rendelkezésemre jutott szük adatok alapján nagy vonásokban megrajzolni fogok, határozottan e szempontból tekintendő. Nem a részletezés és külső hűség, hanem a törekvések karaktere és a belső igazság lebegnek szemem előtt. — Ehhez mérten a vázlatos élettörténet csak háttérét képezendi a papi karakternek.

*

Sylvester Domokos előbb született, mint Molnár, 1844. június 1-én Sz.-Udvarhelyt. Az ős-székely nemes család, a komollói Sylvester egyik sarja *Dénes*, 1832. óta ottani kollegiumunk jogtanára, 10 év óta élt boldog házasságban Böleskévy Zsófiával, mikor a mi Domokosunk — ki az anya megmentésére majdhogy fel nem áldoztatott — született. Nemzeti szabadságharczunk gondtalan gyermekéveire esett, de a nagy katasztrófa áldozatai közt ott siratja a hetedfél éves gyermek is atyját, kit a honfibanat 1851. jan. 27-én döntött a sirba. Özvegy anyja mellett, 5 évvel fiatalabb öcscsével árvakenyérre jut, melynek sovány alapját a kis birtokocskán kívül a kollegiumtól járó 80 pengő forint özvegyi ellátás képezé. Sovány alap a megélhetéshez, de a szorgalmas székely asszony kosztadással, munkával pótolni tudja, hogy a gyermekek szükségét ne lássanak s neveltetésük meg ne érezze a szegénységet. A jobb napokból megtakargatott néhány tallér s az egykor sokat érő menyasszonyi ékszerek és ezüstneműek — mint maga írja — gyakran kerültek ugyan zálogba a hitelezőkhöz, de a szigorú elvű anyja gondoskodott róla, hogy a családi örökség csonkítatlanul szálljon át a gyermekekre. Hat év után ismét jobb napok következtek, midőn az özvegy, Kovács Antal sz.-udvarhelyi r. kath. főgymnáziumi tanárhoz ment nőül, ki saját gyermekei híján egész atyai jóságát és szeretetét a két Sylvester-árvára ruházta.

A tanulóévek első fele a sz.-udvarhelyi ref. kollegiumban telik el a bölcsészeti és jogi tanulmányok bevégzéséig 1865-ig. Az osztályában rendesen első eminens tanulónak kijár a stipendium már az I. gimnáziumtól kezdve. — A nemes famillia az ifjú jogi pályára ösztönzi, hogy nemsokára talán átvegye atyai örökét az iskolai katedrán. De az ifju más katedrára, a templomra vágyik s atyai barátja, a

hires Dózsa Elek tanácsára theologusnak jön Nagy-Enyedre. Egy szerencsétlen pályaválasztás következményeitől, mely szegény Molnárra annyi megpróbáltatást zuditott, egy bölcs ember tanácsa által szerencsésen megszabadulván, innen kezdve tétovázás nélkül halad a komoly előkészület utján.

Egy évet a theológián még együtt járt a magasabb osztályos Kovács Ödönnel, de a theologiai tudományok sem lelkét nem kapták meg nagyon, sem idejét le nem foglalták. Hogyan is?! Mikor elég volt, ha zsidót és exegézist egy osztályból egy tanults a tudományok köztársaságában ez egynek papirra rögzített tudása „commune bonum“-ként kézzől-kézre vándorolt, hogy hosszabb-rövidebb pihenést épen csak az examinálnál tartson! Mikor az isagogica a biblia-theológiával együtt alig adott ki 10 irott ivnél többet! Mikor a Keresztyén-hittan a helyett, hogy az Isten üdvözítő világtervének fenséges képét s menetét mutogatta volna; a helyett, hogy a ker. üdvélet mélyeire szállva az üdvények tapasztalatából igyekezett volna megértetni, nem, ismét átélelni azokat az örökkévaló keresztyén vallásos igazságokat, melyeket a történetileg kialakult és kifejezett dogmák sokszor csak halványon, nem egyszer épen a világos megértést akadályozóan fejeznek ki; mikor a helyett hogy a lelkiismeret hurjaiba markolva felköltötte volna minden egyesben a bűntudatot, szeme elébe rajzolta volna annak rettenetes hatalmát, irtózatot következményeit, hogy így megtörve, megalázva a véges egyén öntelt büszkeségét, az irgalmas Isten kegyelmének napjához vezette volna, hogy a bűnbánat könnyeiben mint az ujjászületés fürdőjében megtisztítva „új teremtménnyé“ tegye s ez által gyakorlatilag tanította volna meg arra, hogy miként kell e tekintben a lelkipásztornak is kezelni hiveit, — mondom — mikor mindezek helyett megelégedett a dogmák lapos rácionálisztikus kritikájával: bizony nem csodálkozhatunk, hogy sem maga a vallás, sem a vallástudomány az ifju lelkeket lebilincselni képes nem vala. E sivárságban jótékony bázis az örök ifju szentkönyv olvasása s az egyháztörténelem volt csupán, mely utóbbinak, különösen a hazai reform. egyház nemzetfentartó s alkotmányvédő szerepe, — melyet csak a nemrég lezajlott „patens küzdelem“-ben is oly fényesen megbizonyított — ragadta meg a fogékony sziveket. — Ezek daczára a Bethlen-főiskola akkori ifjusága körében eleven, pezsgő szellemi élet volt. Ha a kéziratos jegyzetek tanulása nem foglalta le idejüket, annál többet áldozhatott és áldozott is ki-ki saját hajlamainak megfelelően az önképzés munkájának, hol a klasszikusok tanulmányozásában, hol a történelem vagy szépirodalom mezején. Sylvester különösen e két utóbbiban tünt ki. Szavallatai rendes. n kitüntető elismerésben részesülnek, költeményei — lyraiak és balladák — emlékkönyvbe iratni határozatnak. A Bethlen-ünnepélyeken két izben is, ő az ifjuság poéta szónoka s az irott hetilap egyik szerkesztője. Az ifjuság e szellemi élete kapcsolatot létesít a „Minerva“-körben a város előkelő társadalma női ifjuságával és Sylvester, midőn 67 őszén papi-vizsgát téve, atyai örökségének hátralevő részével külföldre indul, nemcsak feledhetetlen szép emlékeket, de az első szerelem lángját is viszi magával Enyedről.

Egy évre terjedett külföldi tanulmányozása, melynek fele Jénában, másik fele Hallén s Berlingen át hospitálva Heidelbergben telt el, ha nem is volt képes hiányos theologiai képzettségének új fundamentumokat rakni, de a Haase, Schenkel, Zeller, Gass, Holtzmann, Hitzig hallgatása felébresztette benne a theol. tudományok iránti érdeklődést, a mi a 70-es években nálunk virágzott „Protest. Egylet“-nek — habár kevésbé produktív — de lelkes harcosává avatta.

Hazajövén egy évi s.-tanárság után a sz.-udvarhelyi kollegiumban, hol különösen történelmi előadásai az ifjuság rajongó szeretetét szereztek meg számára, az ottani püspöki egyház lelkészéül választatott. Itt töltött harmadifél évi működése épen elég volt arra, hogy az előző lelkésztársai személyei körül tomboló vihart, a Bacsoni-Zayzon harc példátlan szenvedéllyel dühöngő hullámaikat lecsendesítve. 1872-ben vette át Vizaknán a hires Kerepesi Károly pap örökségét s nem egészen egy évre rá, annak legdrágább részét, nejét, elődjének unokáját, — Szócs Erzsikét.

Sylvestert ismerősei korábban is Erdély legkiválóbb egyházi szónokai közé tartozónak állították. A teljes elismerést e tekintetben az 1873-iki M.-vásárhelyi egyh. ker. közgyűlés hozta meg neki, melyen „Megelevenítő Lélek“ cz. beszédével a „legénytoll“-al is alig ékeskedő 29 éves ifju pap egyszerre legelső szónokaink sorába került. 71-ban a szebeni egyházmegye esperesévé, 81-ben a debreczeni zsinat rendes tagjává lett, de esperességét már 86-ban leteszi, mikor egyházmegyéje ítéletét egy válóperben — szerinte helytelenül — a főtörvényszék megváltoztatja.

1890-ben költözött át a szászvárosi első papságba, 1885 óta második nejével Benedek Irmával és 5 gyermekével, kiknek száma 5 év mulva egy hatodikkal s később 3 unokával szaporodott. 10 évig folytatta itt közszereletben, áldásos munkáját az egyház és tanügy szolgálatában. A szélesebbkörű nyilvános közélettől tartózkodva, melynek izgalmi tulidegessé lett természetével immár összeférhetetlenek valának kedvelt lenyvesében és rózsái között állandóan történelmi olvasmányai közepett, hol sincerizált, hol kedves, szelid humorával zsörtölődött a neki már kevésbé tetsző világfolyásán. A nagyobb akció vezetésére — érezte — megnehezedett s az ily irányú felszólítás elől — a legmagasabb polcz, a legelső szolgálatra nézve is — szerényen kitért; de a mi mozgalmunk felhívására készséggel ajánlta fel bölcs tapasztalatait, elfogadván Értekezletünk egyik egyházi alelnökségét s örömmel ragadta meg a kínált alkalmat, hogy az 1900. évi papszentelésen az ifju Timotheusok elé rajzolja a Krisztus keresztyét hordozó lelkipásztor képét, a mint az ő lelkében élt. Sejtelmes jóslata: „Ez hattyudalom vala“ — fájdalom — oly hamar betölt. A következő év márczius 4-én pihenni tért, annyi őszinte részvétől, könyvtől kísérvé jobb hazába költözött.

(Folytatjuk.)

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1903. ápr. 16.

Elnökölt báró Bánffy Dezső egyh. főgondnok aa. Jelenvoltak Zeyk Dániel főgondnok, dr. Bartók György püspök, Kenessey Béla főjegyző, Bartha Lajos közügy igazgató, dr. Vályi Gábor, Becsek Lajos, Ince Gerő, Deési Gyula, dr. Sárkány Lajos, Herczegh Lajos és Váró Ferencz igtanácsosok, valamint a hivatalnokok.

Az ülés megnyitása után Kenessey Béla főjegyző aa. ismertette a beérkezett körlelkészi jelentéseket és az ezek alapján összeállított általános missziói jelentést, mely az egyetemes konvent elé fog terjesztetni. — Igtanácsunk örömmel konstataálta a misszio körökben mutatkozó haladást és a kiválóbb munkát végzett körlelkészeknek valamint lelkes támogatóiknak különös elismerést szavazott.

A beszterczei körlelkész indokolt előterjesztésére a részletes utasítás némi módosítását engedélyezte és a romániai esperes jelentéséből megnyugvással vette tudomásul, hogy a romániai kormány ottani tanítóink képesítését végre elismerte.

A völcsöki egyházközség nagyobb összegű

segélykölcsönt kérvén, a konventhez intézett tőkeamat segély iránti folyamodásának elintézéséig a kölcsön megadása függőben tartott, de terhelő adóssága 3 hónapi kamatját kiutalta igtanácsunk az államsegélyi alaphól.

Hozzájárult igtanácsunk elvileg a szeretetház kebli tanácsának amaz ajánlatához, hogy az intézet szomszédságában levő Winkler-fele telek kedvező áron megvásároltassék, azzal a föltétellel azonban, hogy a szeretetház fizesse az előlegező közalapnak a befektetett tőke 5%-os kamatait.

Marosvásárhely városa a belügyminiszterhez kérésintézet az iránt, hogy a Gecse-alaphól részére jutó jövedelem egyrészét rom. kath. iskolai czélok szolgálatára használhassa fel, igtanácsunk azonban a kérésre vonatkozólag véleményt váró belügyminiszteriumhoz intézett előterjesztésében tiltakozott az alap ily irányu fölhasználása ellen, minthogy az alapító levél azt tilalmazza.

A romániai misszióról és Emke-segélyről elkészített mult évi számadásokat igtanácsunk felülvizsgáltatván, azokat jóváhagyta és az illetékes helyekre beterjesztette.

A nagyenyedi kollegium előljárósága, kiadott körrendeletünknek megfelelően bejelentette, hogy takarékpénztári kezelésre szánt tőkeit az ottani kiségtő takarékpénztárnál helyezte el. Igtanácsunk a bejelentést tudomásul vévén, ebből az alkalomból tüzetesen foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy a gyakori bankbukások káros következményeit miként lehetne mérsékelni, minek következtében elhatározta, hogy körrendeletet fog kibocsátani, ajánlva abban az összes egyházi és iskolai hatóságoknak, hogy takarékbetétjeiket nem egy, hanem az összeg nagysága szerint 2—3 intézetben helyezték el, mert így a veszteség esélye sokkal kisebb.

Elnöki előterjesztésre kimondotta igtanácsunk, hogy a konventi törvényjavaslat tárgyalására és véleményezésére május hó 9-ére rendkívüli közgyűlést hív össze, melynek tárgysorozatát azonnal meg is állapította.

A széki egyházmegyei közig. bíróság ítélete ellen Lőrinczy Gábor, magyarkályáni lelkész aa. által beadott felebbezést vette ezekután igtanácsunk tárgyalás alá és annak eredményében az I. foku ítéletet indokainál fogva helybenhagyandónak találta.

A felsőbb leánynevelő intézet céljaira vásárolt telek átvételére és értékesítésére a szeretetház kebli tanácsát kérte föl igtanácsunk, addig is, míg e telek tulajdonképeni rendeltetésére fölhasználható lesz.

A nagyszebeni egyházmegye kérvén egyik megüresedett főgondnoki állomásának betöltését igtanácsunk ezzel szemben a betöltés elhalasztását mondotta ki, arra tekintettel, hogy ez az egyházmegye a kikerekítési eljárás során lényeges változáson fog keresztül menni.

Kóbory János marosvásárhelyi tanár aa. a szeretetház képvisleti kar gyűlésébe történt bevéltatása alkalmából egy 50 koronás „közhaznu szövetkezeti“ üzletrészt adományozván a szeretetháznak, ezt ta. ácsunk köszönettel tudomásul vette.

A Filep Péter-alap kezelő bizottsági elnökségét Deák Lajos kollegiumi algondnok aa. el nem fogadhatván, a marosvásárhelyi kollegium előljárósága felkérte, hogy gondnokai közül ajánljon föl valakit emez állásra való kinevezésre.

Aszilágyszolnoki egyházmegye közgyűlése megfelebbezvént igtanácsunknak a kémeri képviselőválasztás megsemmisítésére irányuló határozatát e felebbezés a rendkívüli közgyűlés elé fog terjesztetni, elutasító javaslattal.

Szász Márton magyarrégeni, Veress Károly gerendi és Tóthfalusi József marosvásárhelyi lelke-

szeknek megengedettett, hogy hitelszövetkezeti illetve takarékpénztári igazgatósági tagságot vállalhassanak.

A radnóti egyházközség kölcsönpénzzel óhajtván új tornyot építeni, igtanácsunk erre az engedélyt meg nem adta, mert sajnálatos tapasztalatai vannak affelől, hogy a rovatalokra alapított kölcsönök minő veszélybe döntik az egyházközségeket.

Kutyfalvi egyházközségünk ama kérése, hogy a kükküllői egyházmegyében végleg meghagyassék, a rendkívüli közgyűlés elé terjesztetni határozatott, de elutasító javaslattal.

Tudomásul vette igtanácsunk a gogánváraljai egyházközségnek a műemléket képező templommenyezet átadása tárgyában kelt határozatát és értesítette erről a műemlékek országos bizottságát a továbbiak végett.

A theol. fakultásnál megüresedett algondnoki állás a megejtett jelölés szerint, a rendkívüli közgyűlésen fog betöltetni.

Az egyházi tulajdont képező ingatlanok helyes telekkönyvezése ügyében körrendelet kibocsajtását határozta el igtanácsunk.

Lompéti egyházközségünknek megengedettett, hogy 3 év alatti törlesztésre 1100 korona kölcsönt vehessen fel, tornyának befedési költségeire.

Biró Áron felsőboldogfalvi lelkész aa. pénzüzeti mellékfoglalkozása mint szabályellenes, engedélyezhető nem volt.

A magyar-péterfalvi papi állomásnak félévig való üresen hagyása a felhozott indokok alapján megengedettett.

Az udvarhelyi egyházmegye tanácsának ama kérését, hogy az új vizsgálati rend életbeléptetése céljából, az egyházmegyei főjegyző és számvevő utazási költségei, a közigazgatási államsegély terhére fedeztessenek, igtanácsunk nem találta teljesíthetőnek, miután az említett államsegély még folyósítva nincsen.

A marosjári terménykepe készpénzre változtatásával módosult kántortanítói díjlevelek, szokott fenntartással megerősítetttek.

A dési egyházmegye özv. árva gyámalapjának a jogosultak között való kiosztása tudomásul vétetett.

Örvendetes tudomásul szolgált a kebli jogügyi bizottság ama jelentése, mely szerint a néhai báró Radák Adám hagyatékában érdekelt egyházközségek részére jelentékeny előnyöket eszközölt ki, a hagyományok mielőbbi kiízetése tekintetében.

Orómmal szolgált tudomásul az a bejelentés is, mely szerint a kolozsvári ev. ref. kollegium javára 1000=1000 korona alapítványt tettek özv. Sárkány Ferenczné és Csiszár Farkas, ev. ref. lelkész

A Kendeffy-alapítvány kamatai Borcsa Sándor részére folyósítottak.

A szászvárosi kollegiumban a vallástanítási nyelv kérdésében hozott korábbi határozat a fennálló törvények értelmében Metianu érsek újabb előterjesztése daczára is fentartott.

A marosvásárhelyi kollegium előljárósága ajánlata alapján előterjesztés intéztetik a rendkívüli közgyűléshez a marosvásárhelyi ref. kollegiumi vallástanári rendszeresítése és betöltése tárgyában.

Két sepsiszentgyörgyi tanár ötödéves korpótlék igényeinek megállapítása tárgyában benyújtott kérelem a folyó évi rendes közgyűlés elé terjesztendő.

A nagyenyedi kollegium és Nagyenyed város közötti egységet, mely szerint a kollegiumi elemi iskola helyiségei a jövő iskolai évre az állami népiskola céljaira bérbe adattak, az igtanács jóváhagyta.

A nagyenyedi tanítóképző intézet részére az 1902/3. évre kiutalt 900 kor. államsegély felvétele elhatározatott.

A nagyenyedi tanítóképzőintézetnek az állami tanterv alapján készítendő helyi tanterve tárgyában

előterjesztés intéztetik a közoktatásügyi miniszteri-umhoz.

Az egyházkerületi tanügyi bizottság szervezése tárgyában javaslat terjesztetik a rendkívüli közgyűléshez.

Simon Gábor theologusnak, a ki két igen szép és hű másolatot készített Keserü Dajka János volt erdélyi ref. püspök nemesleveléről, 100 korona jutalmat szavazott meg az igazgatótanács.

Több tárgy nem lévén, elnök aa. az ülést be-
zárta.

r. s.

TÁRCZA.

A keresztyénség socialismusa.

Eötvös Károly, hazánk egyik legkiválóbb jelenkori írója, s legszélesebb látókörű publicistája így jellemzi a socialismust: „elmélet és szenvedély, babona és igazság, hitvallás és káromkodás, vágy és bosszu egyszerre. Mindig oldják, soha meg nem oldják. — Mert a szabadság, a mindennapi kenyér, a hatalmi erőszak s az emberi önérték van benne elválaszthatatlanul összekeveredve“ (Utazás a Balaton körül, II. k. 293—94. l.) —

Mi hát a socialismus? ha nyilvánulásának egyes tüneteiben nézzük, péld. elfojtott békétlenkedését, vagy hangos, lármás követeléseit vesszük figyelembe, azt monhatjuk, hogy *elégedetlenség a meglévő társadalmi állapotokkal*. Miután azonban annak a rendkívül széleskörű válságnak, melyet közönségesen socialismusnak nevezünk, nagyon sokféle jellegű tünete észlelhető, s miután a socialismus hívei kitűzött céljuk felé, válogatott eszközökkel s programszerű rendszeres munkával törekednek: legáltalánosabb meghatározását a socialismusnak így formulázhatnók, hogy *az társadalmi politika*, vagyis olyan törekvés, mely a társadalmi rend megváltoztatására törekszik. Arra a nihilismus és a kommunismus is, sőt ugyancsak arra törekednek vértontó szerszámaikkal az anarchisták is, de ezektől az u. n. socialismus lényegesen különbözik, mert nem akarja, mint amazok, a társadalmi rendet erőszakos módon felforgatni, hanem magával a társadalommal s az állam intézményeivel, természetesen az államok — szerinte — gyökeresen reformálendő intézményeivel akarja elhárítani a millió meg millió ember boldogulásának akadályait. — E határon belül azonban az akadályok minősítésében, az eszközök megválasztásában és alkalmazásában és még sok minden egyében a socialismus különböző jellegű és irányu társadalmi politikává válik, úgy, hogy beszélhetnénk külön-külön állami socialismusról, emberbaráti socialismusról, paraszt socialismusról és munkás socialismusról sat. Mindezekről különálló a socialdemokrácia, mely kizárólag a tőke ellen küzd, mert a tőkében látja minden társadalmi bajnak a kuffejét.

En ez alkalommal a socialismusnak nem emez egyik vagy másik válljáról akarok értekezni, hanem a társadalmi válságnak, melyben élünk, amaz általános jellegű tüneteire leszek figyelemmel, a melyek habár szervezetlen erejű s rendszertelen támadásai a fennálló társadalmi rendnek, de annál intenzívebb hatású és gyakoribb bizonyítékai annak a tömeg-elégedetlenségnek, melyet gyűjtő néven socialismusnak nevezhetünk. Minket ez érdekelhet leginkább, mert ez van körülöttünk; mi a mi szűkebb körü társadalmi életünkben nem a szervezett s rendszeresen támadó socialismussal találkozunk, legalább ez idő szerint még nem, hanem a nyomornak, meghasonlásnak, fonák életfelfogásnak s elégedetlenségnek amaz egybe-másba verődő alakjait látjuk, a kiknek tömege a szervezkedő socialismusnak kész és hálás anyag. A helyzetről a diagnosist talán a következőleg állapíthatnók meg: társadalmunk szervezete elveszítette nyugodt közérzetét, lázas körtünetek zavarják harmonikus életrendjét.

Melyek ezek a lázas körtünetek? hol hangzik az elégedetlenség szava? A kisbirtokos féltékeny szemmel néz a nagybirtokosra, hogy a hasznát ez huzza el előle, pedig nincs mit irigyelni tőle, mert a gazdasági válság emésztő súlyát emez is éppen úgy érzi, mint amaz; a kisipar panaszosan vádolja a nagyipart, hogy elszedi előle a

nyereség gyümölcsseit, de arra nem igen gondol, hogy saját erkölcsi fogyatkozásai miatt marad el a versenyben, mert az egyének tudatlansága, pontatlansága, hanyagsága legfőbb oka a pangásnak; a munkás irigyen, nem ritkán rejtett bosszúval vagy birvágygyal tekint a tőke erejére s inkább e nemtelen érzéseket ápolja magában, mintsem a takarékoság erényét, mely megelégedettségre segitené; a szolga és cseléd hűtlenség és dologtalanság mellett is boldogulni akar, pedig az ő hivatásában csak hűség és szorgalom biztosíthat előmenetelt; hátha még mindehez vesszük a vagyontalan és rendszeres foglalkozás nélkül élők nagy tömegének kimondhatatlan nyomorát, mint az el nem fojtható elégedetlenségnek állandó forrását; s ha tekintetbe vesszük a modern állami és társadalmi rendnek azt a tultengését, mely míg milliókat egész életükön át verejtékes munkára kényszerít, úgy, hogy a betevő falatjaikért végzett munkának fehér rabszolgái kell, hogy legyenek, addig másfelől alkalmat enged arra, hogy egyesek visszaélése milliók romlását okozza; s ha látjuk, hogy e tultengő állami és társadalmi hatalom fenntartása érdekében a népek verejtékének gyümölcsét, a közgazdasági termelés javarészét a népek szabadságának ellenséges szervezete, a militarismus emészti fel Európaszerte: akkor nem csodálkozhatunk, ha az elégedetlenség nőttön nő a társadalom minden rétegében, nemcsak, de aggódva kérdezhetjük: hol van az a gyógyszer, mely kiirtsa, vagy legalább veszélytelenné tegye a mind szélesebb körre terjedő ragályt? hol van az a hatalmas, óriási kar, mely levegye az emberiség vállairól a nyomasztó terheket, mely legyőzze a társadalmi nyomor legyőzhetetlennek látszó hydráját?

Igen tisztelt közönség! A mikor a társadalmi érdek ellentétek kiegyenlítéséről, vagy a társadalmi bajok gyógyításának módjáról hallok egyik vagy másik érdekelt osztálynak, rétegek véleményét, avagy látom az arra irányuló törekvéseket: e kifejezésre jutott elmélet, terv vagy szándék szavai mellett szeretem keresni mindig a többnyire elhallgatott, de mindig felismerhető érzületet és lelki indulatot, a mi a szavak forrását, hátterét, vagy ki-séretét képezi. Sajnos, hogy a socialis válság hátrányait vagy terheit közvetlenül érző érdekelt társadalmi tényezők részéről legtöbbször az elfogultság, a részrehajlás, a harag, az irigység, vagy az önzés motíválják a szavakat. De az erkölcsileg ily kifogásolható, tehát kevésbé nemes érzülettel karakterizált eljárással vajjon végezhetünk-e eredményes, hasznos munkát? Szerény véleményem szerint *társadalmi bajt gyógyítani csak olyan eljárással, vagy intézkedéssel lehet, mely a legnemesebb s így a legértékesebb erkölcsi erőre támaszkodik*. — Megvan ennek is már réges-régen a kiapadhatatlan forrása, sokszor segített már az onnan nyert gyógyszer az emberiség társadalmi bajain, s tud segíteni most is és bármikor, mert ereje nem fogyatkozott egy szemernyivel sem a letűnt századok alatt. De a mig az erkölcsi gyógygyerőnek e forrását megneveznők, nézzünk szét csak magunk körül a mindennapi életben és figyeljük meg saját dolgainkat.

Ime, a társadalmi célok előmozdítása végett összegyűlünk, hogy egymástól tanuljunk és egymás támogatásával erősödjünk. En elmegyek oda, a hol mások szavából okulhatok, vagy lelkesedhetem; majd máskor és más helyen csekély képességem mértéke szerint én igyekszem másokat oktatni, felvilágosítani, lelkesíteni, a kik reám vannak utalva. Vagy ime: ma egy hete ilyenkor ugyanez órában városunk egy másik nemes czélú középületében a jóltevő emberi irgalom kinyújtotta kezét a társadalom szűkölködő kicsinyei után s magához ölelve őket, nemcsak meleg ruhával látta el a tél dermesztő hidege ellen, hanem egytuttal a soha el nem fogyó keresztyén szeretet melegével védi és boldogítja őket.* Hát ezekben s ezekben hasonlóan hála Istennek még sok helyen a könyörületesnek, a vallásos hitnek, az áldozó, munkás keresztyén-szeretetnek még nagyobb mérvű tényeiben nem nyilvánul-e ösztönszerűleg az ember jobb érzéke a társadalmi bajok gyógyításának helyes módja iránt? nem bizonyítékai-e tények annak, hogy a jó utat meg tudjuk találni, ha keressük? ezek s ezek mellett maga az a körülmény is, hogy itt mi, különböző életpályák és munkakörök emberei összegyűlünk s hazafias és közmívelődési közös érdekeink felkarolása mellett a társadalmi solidaritás érzetét ápolni és erősíteni próbáljuk: nem igazolja-e azt, hogy egymásra vagyunk utalva? Nem bizonyítéka-e mindez annak, hogy

* A szegény tanulókat Segítő-Egyesület karácsonyi ruha kiosztása.

az ember egész ösztönszerűleg érzi Pál apostol szavainak nagy igazságát: „*egymásnak terhét hordozzátok és úgy töltsetek be a Krisztus törvényét.*“ (Gal. VI. 2.) Kevés híján 19 század mult el e szavak leírása után, s ime, még ma is, a mi társadalmi viszonyaink között is mily egészségtől duzzadó socialis elvet, mily hathatós gyógyító erőt találunk a társadalmi bajok ellen e szavakban! Ugyan, csak ne féljünk kinyitani a könyvek könyvét, lapjain megtalálhatjuk annak az igazi nemes socialismusnak elveit, a melyek nem szétválasztanak, hanem egyesítenek, nem az elégedetlenség és nyugtalanság érzését szítják bennünk, hanem kibékítnek a földi viszonyok ellentétéivel és megnyugtatták a háborgó indulatokat. Az apostol szavaiban egy gazdag tartalmu socialis program van minden idők és nemzedékek számára, mert azok az *önzetlen munkásság és önzetlen szeretet* elvét foglalják magukban. Minél jobban érezzük a társadalmi élet válságának súlyát, annál hangosabban kellene hirdetniök ma, minden templom papjánál hangosabban hirdetniök a társadalmi élet sebeit gyógyítani hivatottaknak, s a közgazdasági élet vezérembereinek azt, hogy nem az elméleti rendszerek alkalmazásában, vagy osztályérdeket szolgáló egyik-másik törvénycikkelyben van a megmentő erő, hanem a kereszténységnek abban a kifogyhatatlan, gyakorlati hatásu erkölcsi erejében, mely az embert, a társadalomnak, mintegy nagy családnak, Isten háza népének tagját arra sarkalja, hogy törődjék a más ügyével is, vegyen részt a közös érdekek és nemes célok szolgálatában, s az önzetlen keresztényi szeretetnek önmagából gyarapodó erejével enyhítse, oszlassa a nyomor nagy sötéttségét. Ez a kereszténységnek elpusztíthatatlan socialis ereje, melylyel az ókor társadalmi válságából az emberiséget megmentette.

(Vége következik.)

Különfélék.

Losonczy báró Bánffy Jenő

Br. Bánffy Dezső Magyarország nyug. miniszterelnöke, m. kir. főudvarmester, egyházkerületünk főgondnoka és *Br. Bánffy Ernő* nagybirtokos, egyh. kerületi igazgató-tanácsosunk mint a megboldogultnak testverei tudatják kiterjedt családjuk és széleskörű rokonságuk nevében *losonczy báró Bánffy Jenőnek* a főrendiház örökös tagjának, nagyszebeni egyházmegyénk volt főgondnokának f. évi ápril 20-án 57 éves korában, hosszas szenvedés után Kolozsvárt történt gyászos elhunytát. Róla kevesebb szó esett közéleti szereplése révén, mint testvéreiről. Pedig egész egyénisége és élete bizonyága volt, hogy nagynevű családjának kiválóságait ő is teljes mértékben örökölte vala. A minden akadályokon győzedelmeskedő erély és kitartás ép ugy tulajdona volt, mint a ma is emlegetett és mindig visszakívánt politikusnak Bánffy Dezső bárónak. Csak az iránya volt más. A magyar hazát nem kevesebb rajongással szerette, mint testvérbátyja, és nem kevesebb munkával és odaadással szolgált, mint ő. De más uton. Míg a politikus Bánffy Dezső magyar népet akart adni a magyar földnek a gazda Bánffy Jenő a magyar földet igyekezett vissza szerezni a magyar népnek. S mint a politikus egész énjé, összes munkássága felolvadt nagy célja szolgálatában: ugy volt a nemzetgazdászé is. Ebben igazi testvérek — Bánffyak voltak mindaketten. Olvasóink legnagyobb része még emlékezni fog az ő egyszerű sárga kocsijára, melyen naponként megfordult Enyeden, gazdasági ügyeinek birtokvásárlásainak lebonyolítására. Ősi örökségét munkával, takarékoszággal megsokszorozta, mert a magyar föld gazdag áldásával hálálta meg neki azt a nagy szeretet, melylyel iránta viseltetett. Oh, ha minden magyar ugy szeretné a haza földjét mint ő, annyit tudna áldozni érte és annyi hivságos gyönyörrel tudna lemondani érte mint ő: mily hamar meg lehetne oldani a nemzetiségi kérdést Magyarországon! Ez a hálás föld most szeretettel várja s öleli keblére maros-szentkirályi kastélya szomszédságában. Fáradságai után pihenést, évek óta tartó

nagy szenvedései után nyugalalmat ad neki. A szőke Maros habjai pedig elsiratják a magyar föld nevében s hullámaival, könyeivel megtermékenyíti, megáldja partjain azt a szent földet, a melyet messze határig a Bánffy Jenő szorgalma, buzgalma, lemondása, honszerelme tett újra magyarrá. Emléke áldott, élete követésre méltó példa!

Br. Bánffy Jenő temetésén, a melyen ott volt az erdélyi arisztokrácia csaknem teljes számmal, a gyászszertartást *dr. Bartók György* püspök ur végezte nagyhatásu remek beszédben méltatván az elhunyt kiváló érdemeit. Az ő vezetése alatt fejzte ki részvétét az igazgató-tanács és theol. fakultás képviselője br. Bánffy Dezső főgondnoknak és br. Bánffy Ernőnek az elhunyt testvér halála felett.

A vizaknai papválasztás kérdése — mint nekünk írják — nem ért véget *Balla Károly* fogarasi második lelkész meghívásával. A szeretett papot ugyanis a fogarasiak maguknak akarván biztosítani, elhárították, hogy az első papságra való utódlási joggal — melyet határozatlan kimondtak s a főhatóság megerősítését kérték — maradásra bírják. *Balla Károly* ez alapon nem fogadta el a vizaknai meghívását s most az állomás betöltésének kérdése újra napirendre került. Tudósítónk szerint *Zsigmond Károly* hosszufalusi körlelkészt szándékozzák meghívni, kinek ritka buzgalma s gyakorlati egyházépítő munkássága már a választás első stadiumában a választók tekintélyes seregét csoportosította volt az ő zászlója alá, de a jó békeség kedvéért, mely Vizaknán oly fontos dolog, nem erőszakolták jeltöltjüket *Balla Károlylyal* szemben. Most azonban remélik, hogy a *Balla* párthivei is *Zsigmond* mellé állanak, a ki ellen különben is senkinek sem lehet kifogása, sőt a kinek megnyerését az egyházra nézve csak előnynek lehetne tekinteni. A kérdés különben a közel jövőben döntés alá kerül.

Ünnepelés Parádi Kálmán emlékére. A kolozsvári ev. ref. collegium előjárósága és tanári kara mult évben elhunyt jeles tanára *Parádi Kálmán* emlékére a folyó április hó 26-án délelőtt fél 11 órakor az intézet nagytermében ünnepélyt rendez. Az ifjuság lezdo és befejező énekkel vesz részt az ünnepélyben, *Balogh Károly* rendes tanár, elemi iskolai igazgató, az elhunytnak e tisztségben utóda emlékbeszédet mond. Az emlékünnapély után a collegium az elhunyt sirjára koszorút tesz. A kegyeletes ünnepélyre az érdeklődő közönséget, az elhunyt tanítványait, barátjait az április 20-án tartott tanári ülés megbízásából az előjáróság nevében tisztelettel meghívja. Kolozsvárt, 1903. április hó 21-én. Az igazgatóság.

A szászsebesi ev. ref. templom és papi lakra kegyes adományokat küldöttek *Balogh Juliska* IV. oszt. tanuló ivén *Csáki-Gorbón Ballok Károly* kir. ítélő táblabíró 2 kor. *Balogh József* 1 kor. *Hártig Vilmos* 60 fill. *M. Jenő* 1 korona. *Szerváczius Béla* 1 Lor. *Marlovics Zoltán* 60 fill. *Roska János* 60 fill. *Ifju Tüzes Karácsoné* 1 kor. *Turcsa Tivadarné* 1 k. *Piskolti Zoltán* 1 Lor. *Bocsánzi Tódor* 1 kor. *Ferenzzy Dániel* 1 kor. *Volf Lajos* 1 kor. *Dobray Sándorné* 1 kor. *Tüzes Kristóf* 2 kor. *Kincses Bogdán* 1 kor. *Csatlós András* 40 fill. *Halász Emma* 60 fill. *Főrika Matild* 60 fill. *Csendőrség* 1 kor. Összesen 19 korona 40 fillér. (Folytatjuk.)

Hivatalos rész.

1586—1903.

KÖRLEVÉL

mindenik collegium mtt. Előjáróságához.

A debreczeni tankerü el. főigazgatójától vett értesülés szerint a május hó 21-re Debreczenbe összehívott kerületi tornaverseny tulajdonképen lét napos lesz. — Ugyanis május 22-én Debreczen városa nagy Rákóczi-ünnepet tart, melyen a versenyen résztvevő ifjuságnak is megjelenni hazafias kötelessége lesz. — Felhívjuk a mtt. Előjáróságot, hogy résztvevő szándékát a megjelenő ta-

nulók és tanárok pontos számát és egyéb tudnivalókat a debreczeni főigazgatósággal minél előbb közölje.

Kolozsvárt, 1903. ápril hó 9-én.

Bartók
elnök.

Dr. Sárkány Lajos
tanügyi előadó.

1677—1903. sz. KÖRLEVÉL

a nt. Esperes aaihoz, az ev. ref. iskolaszék tiszt.
Lelkész-elnökeihez.

Iskolafentartó egyházközségeink s hitbuzgó hiveink áldozatkésztsége mindenkor támogatta a sz. egénysorsu hiveket gyermekei tanításában, több helyt segély-egyesületek alakultak a szegény tanulóknak ruhával, tankönyvekkel való segélyezésére, némely egyházi községünkben a szegény tanulók ételmezése céljából is alakultak iskolai és társadalmi szövetkezetek. Ujabban a val'ás- és közoktatásügyi Miniszter ur figyelmét az ilyen irányu segélyezésekre szintén kiterjesztette, folyó év 13,449. sz. a. körrendeletet bocsátott ki a kir. tanfelügyelőséghez, melyre t. Czimzetek figyelmét felhívjuk, hogy az egyházainkban eddig is sikeresen működött segély-actió minél szélesebb körökben nyerjen elterjedést. A körrendelet a következő:

„A tankötelezettség végrehajtásának egyik nagy akadályja a nép szegénysége, a tankötelesek ruhátlansága és az a körülmény, hogy az iskoláktól távolabb eső gyermekek, a kiket szülőik kellő déli eleséggel el nem láthatnak, ezen okból az iskolát nem látogathatják, vagy a mennyiben látogatják is, a gyenge táplálkozás miatt testileg, lelkileg elernyednek és az oktatási munka rájuk nézve jóformán kárba vész.

Ezen bajok közül a ruhátlanságra már rumutattam az 1901. évi 32,055. sz. a. kelt körrendelettel kiadott áll. el. isk. gondnoksági utasítás 36. §-ában és az az 1902. évi 44,246. sz. a. kelt rendelettel kiadott községi iskolaszéki utasítás 43. §-ában, melyszerint az áll. el. iskolai gondnokság illetve a községi iskolaszék felhatalmaztatott, hogy az iskolai birságpénzek egy részéből a szegény gyermekeknek ruhával való segítségére alapot gyűjtson s azt a társadalmi uton is gyarapítsa.

Nemkevésbé fontos, sőt a tanítási eredmény fokozása, a tanulók testi, lelki fejlődésének előmozdítására, nemkülönben a szülők és a társadalom érdeklődésének, sőt az iskola iránt való szeretetének felkeltésére alkalmas tevékenység az, ha az iskolát távolabbról látogató szegény gyermekeknek déli étkezéséről az iskola tanítói testlete és helyi felügyelő hatósága gondoskodni tud. A csonrádi áll. el. iskolai gondnokság, a testület és az ottani társadalom nemeslelkű, vállvetett felbuzdulása és áldozatkésztsége folytán létrejött szegény- gyermek-konyha szép sikerei után erős a hitem, hogy az áll. elemi iskolák gondnokságainak és a községi jellegű iskolák iskolaszékének a tanítótestületekkel való buzgó munkássága egyebütt is képes lesz hasonló eredményeket elérni; hogy t. i. a társadalmi téren összegyűjtendő részint pénzbeli, részint terménybeli adományokból az iskolát messziről látogató szegény vagy általában otthon kellő táplálékban nem részesülő szegény gyermekek déli étkezésben részesíttessenek.

A cél nemes és nemcsak emkerbaráti, de tanügyi-politikai szempontból is támogatásra érdemes, mert egyrészt a tanulók jelentékeny részének lehetővé teszi az iskolabajárást, másrészt a szegényebb gyermekek testi, lelki elernyedésének elejét veszi, s így a tanítás munkáját már azért is eredményesebbé teszi, de nagyfontosságú ezen jótékony intézmény megvalósítása azért is, mert a tanuló-ifjúságnak az iskola iránt való szeretetét felkelti és állandóan ápolja, és így az iskolamulasztások jelentékeny apadására fog vezetni, de fontos azért is, mert a társadalomnak és a szülőknek egyrésztől meleg érdeklődését, másrésztől az iskola iránt való háláját felébreszti, s végül a tanító nevelői és oktatói és evvel általános társadalmi tekintélyét emeli.

Ezen indokokból kijelentvén, hogy a szegény gyermek-konyhák létesítésének ügyét melegebb érdeklődéssel fogom kísélni, — felhívom Czimedet, hogy mindazon áll. elemi és községi elemi népiskolák gondnokságait, iskolaszékeit és tanítótestületeit, melyekben számosabb szegény tanuló van, hívja fel, hogy ezen intézménynek társadalmi uton való létesítése iránt buzgó munkásságot fejtson ki s az eredményről Czimednek a folyó év végéig tegyen jelentést, viszont czimed is eljárása eredményéről ugyanakkor tegyen ide jelentést.

A siker érdekében elvárom Czimed buzgalmától, hogy fontosabb helyeken Czimed maga áll a kifejtenő társadalmi munkásság élére s azt személyesen irányítja s tekintélye latbavetésével biztosítandja a kívánt sikert.

Végül óhajtom, hogy az új gondnoksági utasítás fent érintett 36. §-ában illetve az iskolaszéki utasítás 43. §-ában jelzett s a szegény gyermekek felruházására gyűjtendő alap gyarapítása s az előbb vázolt társadalmi munkásság körébe bevonassék, főleg pedig abban az irányban, hogy a jobb módu szülők rábirassanak társadalmilag arra, hogy gyermekeik viseltes, de még használható ruháit szegény gyermekek felruházására a gondnokságnak, iskolaszéknek átsszolgáltassák.

Kolozsvárt, 1903. április hó 14-én.

Dr. Bartók
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

1492—1903. sz. KÖRLEVÉL

valamennyi egyházközségünk tt. presbyteriumához.

Az egyházközségi és egyházhivatalnoki ingatlan vagypon pontos nyilvántartásának céljából, de a különféle rendeltetésű vagypon csonkítatlan föntartása érdekében is mulhatatlanul szükségesnek tartjuk, hogy az egyházi tulajdont képező ingatlanok telekkönyvileg is az egyháznak, egyházi alapnak, illetve a haszonélvezetre jogosult egyházhivatalnak címén, illetőleg nevén álljanak.

Fölhívjuk ennél fogva az összes presbyteriumokat, hogy az egyházi hivatalnokok díjleveleinek, valamint az egyház tulajdonában álló ingatlan vagypon-szerzése alkalmával hozott határozatoknak gondos egybevetésével állapítsák meg pontosan, hogy az egyház ingatlanaiból mennyi képezi az egyházközségnek, mennyi a lelkesi, avagy tanítói hivatalnak, vagy esetleg más egyházi alapnak tulajdonát és a mennyiben eme számbavétel eredményeül az tűnnék ki, hogy az illető egyház, egyházi alap, avagy egyházhivatal haszonélvezetere rendelt birtokrészlet nem állana telekkönyvileg is az illető címén, az esetben presbyteriumi határozattal mondják ki a rendeltetési céljának nem megfelelően telekkönyvezett ingatlanok külön telekkönyvbe leendő átíratását és e határozatot szabályszerű uton erősíttessék meg igazgatótanácsunkkal, annak megtörténte után pedig adják be a kérés az illetékes kir. telekkönyvi hatóságához, az illető ingatlan helyes telekkönyvezése, illetőleg helyes címén egészen új telekkönyvbe leendő átíratása iránt.

Esperes aait fölkérjük, hogy e rendeletünk pontos végrehajtását az egyházmegyei canon. visitatio alkalmával pontosan ellenőrizzék.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazg.-tanácsának Kolozsvárt, 1903. április hó 16-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Kádár János,
titkár.

1538—1903. sz.

Valamennyi egyházközség presbyteriumához, a collegiumok mtt. Elöljáróságaihoz és a püspöki vizsgálat alatti egyházközségek tt. Tanácsához.

Az egyházi és alapítványi pénzeknek mi módon történt elhelyezését magában foglaló jelentésekből tapasztalta ig.-tanácsunk, hogy egyes egyházközségek és collegiumok összes készpénz készleteiket (melyek némely helyeken 10, sőt 100 ezereket tesznek) különös előszeretettel helyezik el a helybeli, vagy legközelebbi pénzintézeteknél.

Ezen eljárás a mennyiben egyfelől a legkényelmesebb, másfelől épen annyira veszélyes és sokszor az illető géntintézet (esetleges zavarba jutásával) az illető egyházközség teljes vagyoni romlását okozhatja.

Igazg.-tanácsunk bár elismeri az egyh.-községek és collegiumoknak vagyoni kezelésében fennálló autonóm intézkedési jogát s ez okból határozottan rendelkezni nem kíván, mindazonáltal nem tudja eléggé hangsúlyozni: a vagyoni elhelyezés tekintetében a lehető legnagyobb vagyonosságot és az elhelyezés különféle módjainak pl. birtokvásárlás, telekkönyvi biztosítás mellett leendő kölcsönzés és pénzintézeti elhelyezés közti megosztását, sőt ez utóbbinak több pénzintézet közti megosztását is ajánlani.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazg.-tanácsának Kolozsvárt, 1903. április hó 16-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Maksay János,
számvevő.

Szám: 381—1903.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebelezett *horvát-petengei* egyházközségben a lelkeszi állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: Ujonnar. épített szép lakás 3 szoba, konyha és kamrával. A szükséges melléképületek, veteményes- és gyümölcsös-kerttel. A kanonika portió és kepe haszon értéke 625 kor. 14 fill. E tényleges fizetést a válás- és közoktatásügyi Miniszter ur ónagymélt. 11,612—1903. számú leirata szerint 974 kor. 86 fillér államségélyvel (kongrua) fogja 1600 koronáig kiegészíteni.

Pályázati határidő: május 20.

A minősítvény, szolgálati bizonyítvány és egyéb lehető mellékletekkel felszerelt kérvények nagy. Viski Pál esperes urhoz küldendők Zoványra, posta helyben.

Kolozsvár, 1903. ápril hó 33.

Dr. Bartók György
ev. ref. püspök.

Sz. 390—1903.

PÁLYÁZAT.

A *mikeszászai* ev. ref. egyházközség iskolájánál a kántortanítói állásra pályázat hirdettetik.

Javadalom: kétszobás lakás, konyha, kamra, pincze, 600 quadr. öl veteményeskert. Terményben: 26 kalangya (21 kérés) tisztabuza, 52 korona értékben; 28 véka csöstörökbuza 11 korona 20 fill. értékben, 22 veder bormust 44 kor. ért.; 6 szekér tűzifa 12 kor. ért.; 2 szekér széna 20 kor. ért.; 2 szekér szalma 4 kor. ért.; 2 bárány 6 kor. ért.; 2 sajt 4 kor. értékben.

Kézpénzben: az egyház pénztárából, félévi előleges részletekben: 60 korona. Államségély 580 kor. Stóla: temetésért 1 kor. esetenként. Köteleességek: az összes tanítói és kántori teendők végzése fennálló törvényeink és szabályzataink értelmében.

Pályázhatnak: kántortanítói oklevéllel bíró ev. ref. kántortanítók. A megválasztott kántortanító állását 1903/4. tanév első napján, 1903. szept. 1-én köteles elfoglalni.

Pályázati határidő: 1903. május 15.

Kellőleg felszerelt kérvények nt. Nagy József esperes urhoz Nagyszebenbe küldendők.

Kolozsvárt, 1903. április 21.

Dr. Bartók György,
püspök.

378—1903.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebelezett *sz.-sámsoni* eh.-község lelkeszi állomására pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes szállás, 3 lakszoba, konyha és kamrával; a szükséges melléképületek szép nagy kerttel, 6 hold 967 quadrát öl szántó, 6 hold 240 quadrát öl kaszáló és 1232 quadrát öl szőlő-terület, teljesen beplántálva. Ezeknek tiszta jövedelme — a hivatkozott befolyó képevel együtt — 1164 korona 73 fillér. És így 1200 koronáig az állami kiegészítés (kongrua) 35 kor. 27 fillér.

Pályázati határidő: május 20.

A minősítvény, szolgálati bizonyítvány s egyéb lehető mellékletekkel felszerelt pályázati kérvények Viski Pál espereshez küldendők be Zoványra; posta helyben.

Kolozsvár, 1903. április hó 17.

Dr. Bartók György
erdélyi ev. ref. püspök.

131. sz.—1903.

PÁLYÁZAT

helyettes tanári állásokra.

A szászvárosi ev. ref. Kun-kollegium államilag segélyezett főgymnáziumában 1903. szept. 1-ére 4 helyettes tanári állás fog betöltetni, melyeknek tárgyai: *kettőnek*

magyar-latin, eshetőleg latin-történet; egynek magyar-német; egynek latin-görög.

A helyettes tanárok évi fizetése 1600 korona havi előleges részletekben, háromnak közülök egyenként küön szobából álló lakás fűtéssel és világítással az internátusban és koszt a konviktusban, melyért azonban az internátus felügyeletében részt venni tartoznak; a negyediknél utóbbi kedvezmények és kötelezettség hiányoznak, a megnyitben azonban az intézet konviktusában kosztotzni szándékoznak, teljes kosztot kap havi 10 koronáért.

A követelmény minimuma tanári alapvizsgálat.

Csak ev. ref. vallásuk pályázhatnak.

Pályázók életkorukról, vallásukról, képzettségükről s eddigi szolgálataikról okiratokkal fölszerelt folyamodványukat a kollegium előjáróságához f. év május 31-éig terjesszék be.

Szászvároson, 1903. április hó 18.

Az előjáróság megbízásából:

Simon Ferencz,
igazgató tanár.

Szám: 82—1903.

PÁLYÁZAT

helyettes és segéd-tanári állásokra.

Az államilag segélyezett sepsi-szentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-kollegium főgymnáziumánál az 1903—1904. iskolai évre következő tanári állások kerülnek betöltés alá:

1. *Helyettes vallás-tanári állás* 1600 korona évi javadalommal. — A mennyiben olyan pályázó választatik meg, kinek az ev. ref. egyetemes konvent által a rendes vallás-tanárokra nézve megállapított képesítése van, a fenti javadalmon kívül még 400 kor. lakáspénzt kap. Köteleessége a rendes heti órák ellátásán felül a főgimn. ev. ref. vallásu tanulókkal a vasárnapi istentisztelet tartás, a legátusi minőségben kiküldendő ifjak és a konfirmáló ifjuság előkészítése. Megjegyzendő, hogy ez a tanszék a f. évi őszi egyházker. közgyűlésen rendes tanárral fog betöltetni, ki állását 1904. szept. 1-én foglalja el; de a mennyiben az alkalmazandó helyettes tanár fog rendes tanárral megválasztatik: a megválasztásáról szóló hivatalos értesítés vétele után az iskolai év még hátra levő részében rendes tanári fizetést fog élvezni.

2. *Helyettes tanári állás* 1600 korona évi javadalommal. Pályázhatnak *történet-latin nyelvi vagy történet-földrajzi* szakot végzett ev. ref. vallásu tanárjelöltek. Az alkalmazott tanár, ha okleveles, vagy ha oklevelét időközben bemutatja, a fenti javadalom mellett 400 korona lakáspénzt fog kapni. Ha a megválasztott tanár internátusi és konviktsi felügyelőséggel is megbízatik, azért az intézet külön szobájában lakást, fűtést, világítást és a konviktusban teljes élelmezést nyer. — Heti óráinak száma 18—20 leend.

3. Egy, az internátusi és konviktsi felügyelőséggel összekötött *segéd-tanári állás*, melynek évi javadalma 1200 k. pénzfizetés, az internátus külön szobájában lakás, fűtés, világítás és a konviktusban teljes élelmezés. Pályázhatnak *görög-latin szakot* végzett, legalább alapvizsgálatot tett, ev. ref. vallásu tanárjelöltek. — Köteleessége az internátusban és a konviktusban a felügyeletet az előirt szabályok szerint gyakorolni, emellett heti 12-15 órán a részére kiosztott tárgyakat tanítani.

Ha a 2. és 3. sz. a. hirdetett állásra megválasztottak valamelyikét az előjáróság a konviktsi gazdai teendők végzésével is megbizza, azért az illető 300 K. külön javadalomban részesül.

Pályázni óhajtók felhivatnak, hogy vallásukat, életkorukat, képesitetségüket, eddigi szolgálataikat, védkötelezettségüket, testi épségüket és egészségi állapotukat igazoló okmányokkal felszerelt folyamodványukat a sepsi-szentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-kollegium előjáróságához f. évi május hó 30-ig nyujtsák be.

Az alkalmazottak állásukat 1903. augusztus hó 30-án kötelesek elfoglalni.

Az ev. ref. Székely Mikó-kollegium előjáróságának Sepsiszentgyörgyön 1903. április hó 4-én tartott gyűléséből.

Dr. Bodor Tivadar,
koll. főgondnok elnök.

Dr. László Ferencz
koll. tanár jegyző.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az ev. ref. felekezeti népiskolák és az állami népnevelés.

Báró Bánffy Dezső Ő nagyméltósága az egységes magyar nemzeti állam kiépítése érdekében közzétett mély jelentőségű fejtegetéseiben, mint megdöntetlen alapigazságon állítja fel, „hogy az egységnek nélkülözhetetlen feltétele az, hogy az egységes magyar nyelv és műveltség minden vonalon érvényre emeltesse.” „Egységes magyar nyelvű nemzeti állam” — ez Ő nagyméltóságának és mindazoknak, kik az ő általa kibontott zászló alatt egyesülnek, törekvési ideálja; ezért rajonganak, ezért készek áldozni mindent, magát az életet is. E rajongó lelkesedést azonban megzavarja Ő nagyméltóságának azon kijelentése, hogy ama magasztos cél a népnevelési intézetek állami kezelése által lehet megvalósítani. Évszázadok beszélnek oly törekvésekről, melyek éppen az egységes magyar állam szétszedésére irányultak és nincs kizárva annak lehetősége, hogy azok koronként előtérbe ne nyomuljanak. Komoly aggodalmak merülnek fel a népnevelési intézetek kizárólagos állami kezelésével szemben; önkéntelenül merül fel az a kérdés, hogy vajon egy rang és fizetési fokozattal, hierarchikus szervezettel működő állami tisztviselői testület, melynek a tanítók is szervei, még pedig a leglényegesebb szervei — egymagában, izoláltan, a centralistika-bürokráciai rendszerre támaszkodva — képes lesz e nagy feladatot megoldani? A komoly aggodalmat igazolja az, hogy hiányzik egy erős, tösgyökeres, alkotni képes magyar közvélemény, mely képes legyen önmaga termelni nagy eszméket; felszínre hozni fenséges elveket, gyakorlati kiviteli módokat; mely ne engedjen a szuggesztio befolyásának, muló egyéni vagy társulati érdekeknek; tudjon lemondani és áldozni magasztos nemzeti célokért. Mivel ezen magyar közvélemény hiányzik, a népnevelés feltétlen államosítása méhében hordozza éppen az ellenkező eredmény lehetőségét.

Ezt az állítást nem dönti meg, sőt éppen igazolja a vele szemben tett azon jogosult állítás, hogy a népnevelés államosítása éppen egy erős, tiszta magyar közvélemény megteremtését fogja eredményezni. Ez lehetséges, éppen úgy, mint ellenkezője, mennyiben az állami népnevelést kezelő állami tisztviselők működésének tartalmát, irányát mindig az uralmon levő kormányok határozzák meg. Maga a nemes báró Ő Nagyméltósága is, hazája és nemzete egységeért lángoló lelkének érett gyümölcsét csaknem az utolsó perczben, oly időben tette közzé, midőn az 1867. évi kiegyezési alapon egy egészen új nemzedék nőttfel,

a hazának különböző ajku és nemzetiségű lakóinak társadalmi viszonyai, világnézetei annyira átalakultak, hogy a nemes báró fellépése csaknem egyjelentőségű a magyar nemzetet letargiájából felrázni akaró vészjelzéssel.

Ennek a vészjelzésnek jelentőségét csak azok értik meg teljesen, kik a nemzetiségek oceánjában vergődnek az őket csapkodó hullámok között, kiknek ezer meg ezer jellemző okoskodásokkal, körmönfont kijátszásokkal kell megküzdödni, kik látják, hogy az a társadalmi érintkezés, viszony, mely a magyarok és nemzetiségek között létezik, azok az átalakulások, változások, melyek e viszonyból fejlődnek nem a magyar nemzetnek, egységes magyar nyelvnek, műveltségnek előnyére, hanem hátrányára történnek. És elérhetetlen satírája a magyar nemzetet kormányzó sorsnak, hogy ily helyeken az állami nép nevelés a magyar nyelv terjesztésével éppen az egységes magyar állam ellenes nemzetiségi törekvéseknek adott erősséget és tartalmat.

Hogy a magasabb vezető körökben is mily hatalmas s törekvési célzattal alakul az érvényesülésre jogosultnak vélt közvélemény legyen szabad — a sok közül — egyedül az állami tisztviselők fizetésjavítását érintő törvényjavaslat előzményeit, tárgyalási menetét, az ebben megnyilatkozó elveket figyelemmel kísérni, azokból — mennyire emberileg lehetséges, a jövő esélyeire következtetni, hogy megdöbbenünk a helyzet komoly sivársága felett. — Mi laikusok semmiképpen nem tudunk eligazodni azon, hogy az állami tisztviselői testület keretén belől a rang és fizetési fokozatok miatt kitört elkeseredett érdekharcz mily arányokban befolyásolja az egységes magyar nyelvű nemzeti állam kialakulását; nem vagyunk képesek átlátni, hogy ezáltal mily hasznos elemek, magasztos elvek csoportosulnak ama nagy cél érdekében; érthetetlen, hogy miféle ösztönök izgatják a különböző állami tisztviselőket arra, hogy a rang- és fizetésfokozat, vagy csoportosítás méltánytalannak ítélt beosztása miatt egymásra törjenek; hogy a tanügynek állami szervei, mint csoport tisztviselők nemcsak a rangfokozatos, hanem maguk önmaguk között is féltékeny, szemrehányó összehasonlításokat tegyenek, sovár szemekkel tekintsenek a magasabban állókra s így erőszakolják helyzetük anyagi javítását. Előttünk érthetetlen, hogy a rangfokozatos és csoportosított államtisztviselők közötti viszony s az ebből eredő fizetés ekvivalensének szenvedélyes keresése mily arányokban foly be az egységes magyar nyelvű nemzeti állam építésére. — Mi abban az osztályérdekek és szenvedélyek elkeseredett küzdelmét látjuk; bár mennyire keressük, fel

nem találjuk abban az erős, tőzsgyökeres tiszta magyar közvélemény megnyilatkozását.

Megszállotta a harcz, a féltékenység, szemrehányás szelleme az állami tisztviselőket — nem az egységes magyar nyelvű nemzeti állam, hanem saját egyéni érdekeik kielégítése szempontjából, hogy az államtól mentől több előnyben részesülhessenek. — Érdekharcz és háboru minden vonalon, mely hatalmi körébe sodorhatja a népnevelést is. — Ily hangulat, nemzeti és erkölcsi tartalom nem elég erős, határozott biztosíték a nagy cél megvalósítására, mert azok bármely államszervezet keretében kielégítést találhatnak; az állami tisztviselők a változó kormányok engedelmes végrehajtó közegei s a történelem tanúsága szerint a kormányval összenőtt hivatalnokai tetsület a hatalmának tudatában hajlandó magát az állammal azonosítani s úgy viselkedni, mintha maga lenne az állam.

Eltekintve ez eshetőségtől Onagyméltósága az egységes magyar nyelvű nemzeti állam kiépítésére más módot nem talál, a minthogy a mi viszonyaink között nem is találhat, mint azt, hogy a népnevelés minden vonalon állami kezelés alá vonassék, a tanítók, mint állami tisztviselők veze ssék azt. — Ennek érdekében kész ev. ref. iskoláinkat is államosítani, protestáns zamatú népnevelésünket állami tisztviselőkre bízni, bezárni azt az utat, melyen eddig haladt csak azért, hogy ennek árán a nemzetiségi egyházak autonomikus oltalma alatt fakadó magyar nemzetellenes törekvésektől minden tápszer elvonassék és minden tényező az egységes magyar nyelvű nemzeti állam felépítésére koncentráltassék. Fájdalommal látjuk és győződünk meg arról, hogy miként a Jehova Ábrahámtól egyetlen fiának — úgy mitőlünk az egységes magyar nyelvű nemzeti állam legdrágább kincsünknek, ref. felekezeti iskoláinknak feláldozását követeli. Izsák megszabadult. Jehova kielégítettett. Mi történik velünk? mert a jelek gonosz időket jósolnak. A nemzetiségi egyházak teljes erővel gátolják az egységes magyar nyelvű nemzeti állam megszilárdulását; az ultramontanizmus akarja az egységes magyar államot, de csak úgy, mint a pápa egyeduralmu fennhatósága alatt álló nemzetközi szervezet egyik szervét, az egységes magyar nyelvet, szellemet és miveltséget azonban alárendelt tényezőnek tekinti. A magyarországi egyetemes ev. ref. egyház s általán a magyarországi protestantizmus oly egységes magyar nyelvű nemzeti államért lelkesedik, mely egymagában zárt, önczélú, egész életszervezet, nem organum, hanem organizmus.

Éppen ezért folytonos harczban áll nemcsak a pápizmussal és nemzetiségi egyházakkal, hanem a benne rejlő demokratikus és szocialisztikus elemek életképessége miatt — egyes rendkívüli eseteket kivéve — magával az államkormányval is. Az a helyzete, az a sorsa a magyarországi egyetemes ev. ref. egyháznak, hogy nem hogy egyebekben, de még az ősidőktől fogva keblében melengtetett, ápoltt egységes magyar nyelvű nemzeti állam érdekében sem számíthatott nyílt, őszinte barátokra sem a felekezetek, sem az államkormányok részéről. Mi voltunk és mi vagyunk az áldozati bűnbakk, sokszor feláldoztak s az áldozat vére mindannyiszor megelevenítette, megtermékenyítette a magyar nemzeti önértéket. Elérkezettnek szeretnők látni azt az időt, mikor a multért az egyenértéket, a jelenben a szilárd és megtámadhatatlan biztosítékot szereznők meg a jövő tovább fejlesztésére. Aggódva kutatjuk, hogy vajjon ev. ref. felekezeti népnevelésünknek az állami kezelés kavargó hullámaiba leendő akár önkényes, akár kierőszakolt beömlése, vagy pedig annak kívülhagyása tanácsosabb-e az egységes magyar nyelvű nemzeti állam érdekében.

Hiszen tudjuk, hogy a magyarországi egyetemes

ev. ref. egyház legfinomabb gyökérszála az evangélium mellett, a pusztaszeri szerződésen fejlett magyar alkotmányból táplálkoznak. Ez az alkotmány pedig már természeténél fogva a kollegialis rendszerre, — vagy a mint mi nevezzük az autonomiára — van utalva; ez alapon áll, fejlődik a protestantizmus, ez alapot kirántva alóla megszűnik, mint ilyen létezni. Annaira már beletörődünk a dolgok menetébe, hogy átlássuk, miszerint az állami centralizatio mulhatatlanul szükséges, sőt magunk is rohamosan haladunk ez irányban, mert lehetők tartjuk, némileg be is bizonyítottuk, hogy a centralizacionális rendszerbe a kollegialitás beilleszthető, sőt üdvösen is működhetik: de gondolkodóba esünk, midőn látjuk, hogy a centralizaciót háttérbe szorítja a bürokratizmus. — Centralizacio és bürokratizmus nagyon is különböző rendszerek, a kettő egyesített működése halálos veszedelme az egységes magyar nyelvű nemzeti államnak, mert egy ellenséges indulatu bárd egyetlen csapása örökre lenyakazhatja. Vajjon ennek lehetősége — mert ki láthat be a jövő esélyeibe — nem azt tanácsolja-e, hogy a protestáns népnevelést ne illesszük be az állami kezelés alatt álló népnevelés hullámaiba.

A szent nép és királyi papság elvéből kifolyólag a kollegialis rendszer vérünkbe vált s azt egyetemes egyházszervezetünkbe, kapcsolatosan a centralizacioval minden fokon, a népnevelés mezején is, érvényesülni engedjük; az egyházközségek, presbyteriumok, egyházmegyék, egyházkerületek, konvent, zsinat élén elnökök, mint primus inter pares állanak, kik a felelősség tudatával hozott közös tanácskozások határozatait, végzéseit hajtják végre. A bürokratikus rendszer ezt nem engedi meg, itt a különböző fokozatokon főnökök állanak, kik saját személyes felelősségükre, saját belátásuk, akaratjuk szerint cselekesznek, a szerint, mint fölöntes hatóságaiktól veszik a parancsot. Ettől a bürokratizmustól féltjük az állami népnevelést, féltjük egyházunkat, ennek szervezetét, szerveit. Ez nem felekezeti önzés, nem önkormányzati hivalkodás, hanem magasabb magyar nemzeti érdek.

Ha van különbség a tisztán magyar állami és protestáns népnevelés között, az csak a tananyag, tantervre és módszerre vonatkozhatik. A tananyag ugyanaz, mint az állami népnevelési intézeteknél, a miniszteri tanterv egészben el van fogadva, a módszer objektív, mint ott, kibővíve — illetőleg némileg módosítva az egyháziasság kívánalmainak megfelelőleg. És a két nevelési rendszer tartalmilag mégis különböző eredményt mutat fel. A protestáns népnevelés sokkal határozottabban kidomborítja az emberi mivoltnak benső, szellemi, erkölcsi természetét, mint az állami; ez a külső, fizikai termelőképesség fejlesztésével szárnyalja túl amazt; annak a benső, ennek a külső ember képzése lebeg szeméi előtt.

Ez a különbség azonban nem hogy akadályozná, sőt hathatósan elősegíti az egységes magyar nyelvű nemzeti állam kialakulását. Mert a legmegrögzöttebb irigységnek is el kell ismerni, hogy a magyarországi ev. ref. egyetemes egyház mind tartalmi minősége, mind szellemi, értelmi és erkölcsi ereje, mind szervezete, mind fejlődési iránya által a magyar nemzeti államnak legnélkülözhetetlenebb élő és tevékeny organuma, melynek működését, fejlődését megakasztani, bénítani, vagy éppen kimetszeni az egységes szervezetről, egyjelentőségű lenne a magyar nemzeti állam lefejezésével. A magyar nemzet lelkiismeretének letéteményesse az; a lelkiismeret szavát pedig elnémitani bűnös merénylet, mely megfoszolja magát és ha koronként az erőszak hallgatásra kényszeríti is, alkalom adtán kitör börtönéből s isteni és emberi jogait érvényesíteni törekszik.

Immár ha az egységes magyar nyelvű nemzeti állam és a magyarországi egyetemes ev. ref. egyház

érdekei ennyire azonosok: ebből helyes logikával annak kellene következni, hogy az állam egyik leglényegesebb életszervének, az ev. ref. egyetemes egyháznak, minden feltételek kizárásával, közvetlenül szolgáltatassa azon szükségleteket, melyek életfeltételeit alkotják, hogy általa népnevelési intézetei, mint saját működő szervei oly kedvező helyzetbe jussanak, mint az ő kezelése alatt működő népnevelési intézetek.

Ez azonban még nem történt meg, sőt az állami tisztviselők fizetésrendezése alkalmával mint látszik, kész akarva mellőztetett azt gondolom, hogy e mellőzés a dolog természetéből kifolyólag történt s ha az állami tanítók, mint állami tisztviselők fizetésrendezése a felekezeti tanítók fizetésrendezésével junktim került volna szőnyegre: ez ellen az egyetemes egyház valószínűleg tiltakozott volna. Az egyetemes egyház ugyanis az állammal szemben fennálló követeléseit nem állíthatja fel oly alakban, mintha köztük a munkaadó és munkás viszonya léteznék, mintha az egyik kiosztaná a munkát, a másik elvégezné, az egyik dolgozna, a másik fizetne. A köztük levő viszony hasonlít az élő organizmus és egyes organumai, az élőtest és egyes szervei közt létező viszonyhoz. A mint a tüdő nem szólhat így az élő testhez, „én tisztítom a vért, fized meg munkámat és valamint a szív nem mondhatja ezt, mivel nagy erőkiéjtéssel forgatom a vért, rangfokozatban magasabban állok, mint a tüdő, több fizetés illet: ugy az egyetemes ev. ref. egyház sem léphet fel követeléseivel oly alakban, mint a tisztviselők tették, mert az államszervezetben találja fel létfeltételeit, de másfelől az államszervezet nem nélkülözheti annak közreműködését. Éppen ezért bocsásson meg tiszteletes Koréh Endre nagyrabecsült kollégám, ha a „Magyar Szó“ folyó évi 61. számában a magyar protestáns papsághoz intézett felhívását oly alakban, mint azt megtette, egyházegyetemünket megbélyegző kitérésnek tekintem, mert törekvéseinkben oly színezetet gyanítot, mintha mi az államot egy fejős tehénnek néznők, mikor a mi ev. ref. egyházegyetemünk élete, fejlődése annyira össze kell, hogy nőve legyen a magyar állam életével, mint a test nemesebb szervei az élő testtel együtt élnek vagy halnak.

Nyugodtak lehetünk, hogy ez a szoros viszony biztosít minket arról, hogy mindaddig, míg meg lesz az erős akarat és törekvés az egységes magyar nyelvű nemzeti állam kiépítésére, virágzó, gyümölcsöző fentartására: az állam kormány meg nem tagadhatja a magyarországi egyetemes ev. ref. egyház két feltételeit biztosító szükségletek kiszolgáltatását, saját jól felfogott érdekeinek szempontjából nem tagadhatja meg; nemzeti, erkölcsi, fizikai okok kényszerítik kiszolgáltatni azokat. Lehet, hogy a kiszolgáltatás leghelyesebb módozatait a legjobb akarat mellett sem találták meg; de meg fogják találni, meg kell találni, mert különben a népnevelés államosítása sem fogja bizonyítani a nagy feladat megoldását. Nem fogja pedig biztosítani azért, mert az egységes magyar nyelvű nemzeti államnak sok ellenségei vannak benn a hazában, kik az országon kívül eső központokban keresnek támogatást, onnan várják boldogulásukat. Ebből folyólag itt benn a pártok, kormányok nem alakulhatnak, nem működhetnek a tiszta, hamisítatlan nemzeti genius szellemének megfelelőleg; vehetnek oly irányt — mint az elmúlt idők beszéltek, — mely éppen a magyar állam megsemmisítését czélozza.

Ezért a magyarországi egyetemes ev. ref. egyház, mint egy önmagában létező, tisztán magyar nemzeti életerős organizmus, a magyar nemzeti állammal létező viszonyában pedig, mint szív a testben, a legnemesebb életszerv csak a bolondok, esztelenek, gyilkosok tanácsa, közreműködése által rövidülhet

meg. Sokan, nagyon sokan vannak ily ellenségeink, kik maguk is kormányra juthatnak, erőszakot követhetnek el — az állami tisztviselőket is, mint alantas közegeiket hasonló eljárásra kényszeríthetik. Nagyon természetes tehát, hogy midőn az egységes magyar nyelvű nemzeti állam érdeke az ev. ref. iskolák állami kezelés alá rendelését követeli: oly megtámadhatatlan biztosítékokat, erősítéseket kívánunk, melyek az ev. ref. egyházegyetemünk oltalma alá menekült magyar szellemet, nyelvet, miveltséget az esetleges ellenségtől megvédje, oltalmazza, a jövő számára életképes erejében fentartsa. Van okunk félni, aggódni, bizalmatlankodni; keserü leczkére tanított a múlt; hogy ezt el ne feledjük, ismétli azt a jelen.

Legbiztosabb erősség lenne — ámbár gondolatnak is merész gondolat, jóllehet a törvényhozás megenged egyes rendkívüli esetekre vonatkozó intézkedést — ha törvényhozásilag kimondatnék, hogy a magyarországi egyetemes ev. ref. egyház iskolái egyáltalában nem államosíttatnak, hanem az állam részéről oly segélyben, beruházásban, rangban, jogokban részesíttetnek, mint az állami népnevelési intézetek. Erről azonban hasztalan álmadozunk, máshol kell keresni az erősséget és biztosítékot. — A mély belátású bölcsek, hazánk, nemzetünk, egyházunk vezérei a nemes báró Öngyméltóságával együttesen talán már meg is találták a helyes módozatot felekezeti iskoláink helyzetének tisztázására, melyet hivatalosan leendő elfoglalni az egységes magyar nyelvű nemzeti államszervezetben.

Horváth István,
bükösi ev. ref. pap.

Emlékezés

alsócsernátoni *Molnár Albertre* és komollói *Sylvester Domokosra* „Egyházi-Értekezletünk“ egyházi elnökeire.

(Folytatás.)

A Molnár Albert bölcsője a nagy nemzeti katasztrófa évében (1849) karácsony előtt négy nappal kezdett ringani a híres héderfáji ref. parokhián. Még piroslott a föld a tenger honfivértői, özönével hullt a köny és a levegő tele volt jajjal, sohajtással. Tán mit ezekből magába szítt, szakadt fel lelkéből utolsó szónoklatában „a magyar föld sirása“: „adjátok vissza fiaimat, leányaimat!“ Aroni családja, mely női ágon két püspök-családdal Csernátoni Vajda és Antal püspök családjával volt szoros rokonságban az egyház szolgálatára állított pap s tanár tagjai közt aligha adott kiválóbb egyént, mint a mai Albertünk.

Már gyermekkorában duzzadt a fizikai és szellemi erőttől. A m.-vásárhelyi kollegiumban alig volt pajzánabb játékos és gyorsabb, alaposabb tanuló, mint ő. VI. osztályos korában már egész meglepetést keltett az önképző-körben egy drámai költeményével.

Az önképző-körnek lelke, s a filozofiát tanító Szász Béla tanárnak kitüntetett, legkedvesebb tanítványa volt. Vásárhelyi utolsó iskolai évében majdnem az összes pályadíjakat ő nyerte el. A két évi jogi tanfolyam után 79-ben jött Enyedre theologusnak. Két év . . . s a Sylvester-korabeli theologia mennyire megváltozott! Pedig külsőleg csak annyi látszik, hogy több van egy fiatal barna, szikár theologiai tanárral. Hanem ez az ifju tanár — Dr. Kovács Odön — egy egész új világot jelentett az enyedi theologián. Nem ő tanított minden tárgyat s mégis tőle tanultak — mindent. Tőle, mert ő képzett ez ifjakban egy egészen új — eddig nem is sejtett — vallásos élet- és világfelfogást. Im, a vallás egyszerre kincs, a theologia komoly és mély tanulmányt kívánó, érdemlő tudománnyá lett. — Az Isten közelebb jött hozzájuk, mert lelkeik szabadabban szárnyaltak felé.

Eddig azt mondták, hogy Isten bevégezvén a teremtés munkáját, csak olykor-olykor hat közvetlenül természetfeletti uton egy-egy csudában: most felismerik az élő Isten örök munkásságát a folyton tartó teremtésben és szakadatlan Gondviselésben. A csudák, mint Isten rendkívüli működései megszűnnek, mert az Isten örök bölcsességén nyugvó változhatatlan belső törvények szerint folyó világban csodává lesz minden a legkisebttől a legnagyobbig. Eddig úgy tanították, hogy az Isten csak régen s ritkán szólott kijelentésében az emberekhez: most a megnyílt füleknek, megnyílt szíveknek szól az ég, a föld; szól, int, tanít a történelem s bennünk az Isten. A Krisztus eddig egy csodás, de meg nem értett, hol isteni, hol emberi vonásokból összealkotott személyiség, egész munkája egy titokzatos metafizikai isten-dráma, mostantól kezdve a valóságos „istenember,” ki „istenfia,” a nélkül, hogy megszűnne „emberfia” lenni, ki az övéiben lakozva, benn a szívekben végzi a megváltás, megigazítás, megszentelés kegyelmi munkáját, a minthogy ő is szent, igaz azáltal volt, hogy ő „az Istenben és az Isten ő benne” volt, — mert miként „Isten lélek”: úgy „az Ur is lélek.” — Hogy lett itt minden isteni és mégis vagy helyesebben — *épen azért* természetes! A dolgoknak, a világnak, a jelenéseknek tanálmányozása, a külsőről a belső világba való behatolás — Istennek, az örökkön élő, munkás, gondviselő Isten megismerésének eszköze. — Ime, a theologia a legmagasabb tudomány, a vallásos élet az igaz emberi élet; tudomány és hit kibékülve, mert „az örök igazságok honában örök béke van!”

Arról a változásról, mely a Bethlen-főiskola ez idejű ifjusága szellemi életében végbement, fényes bizonyosságot nyújtanak az önképzőkörök jegyzőkönyvei. Az ifjak egyszerre nagy komoly kérdések tanulmányozásához fogtak. A vallás lényege, az Isten-ismeret, a profetizmus, Jézus Krisztus személye, az ember erkölcsi természete, a szabadakarat, beszámítás sat. problémák, kiváló bölcsész-theologusok felfogásának ismertetése s ezek során élénk viták pro és contra szobákban, kurián, séta közben foglalják le az ifjuság szellemi munkakedvét.

E világban érezte otthonosan magát Molnár. —

Fényes tehetségei csak izmosodtak a mérközések által, melyeket olyan társakkal vívott, mint Bartók György, Keresztes József, Fülöp Géza, Váró Ferencz, Lakatos Róbert stb. A szabadakarat érdekében egy egész táborral vette fel a vitát a determinizmus ellen, de lényegében már akkor is arra járt, mely később az erkölcsi szabadságról, mint az erkölcsi fejlődés végpontjáról való felfogását jellemzi.

Papi vizsgát tévén, egy évi osztálytanítótság után a m.-vásárhelyi kollegiumban külföldre megy. Egy nyugodt év után, mely alatt egyéb theol. studiumok mellett, különösen Langénak a materializmusról adott előadásait hallgatta meg szorgalommal, — kezdődik Molnár életében az a szomorú korszak, mely annyi felület és sokszor szeretetlen megítélés tárgyát képezte a legutóbbi időkig, — a melynek súlyos megpróbáltatásai nem egyszer hajótöréssel fenyegették a vakmerőnek látszó ifjút, — de a melyből végre is győzelmesen szerencsés révpartra jutott hat súlyos év után. Nyugodtan nevezem az ő „Sturm und Drang” periodusának melyben a vihar-szerző nagyanyai bátyja Dr. Antal László a vásárhelyi híres orvos és ottani kollegiumunk főgondnoka volt, de a melyből mégis az igazi hivatás szabadság ösztöne került ki diadalmason.

A megértéshez előre kell bocsájtanom, hogy az akkori professzor és pap-kandidatus ifjak nem voltak ám oly szerencsés helyzetben, mint a maiak. A legkiválóbb képzettségük is évekig vártak, míg kellő támogatás mellett a jól megérdemelt állást megnyerhették. Viszont azonban nem egyszer történt, hogy

a kollegiumok, illetőleg gondnokaik a kinézett leendő professort, hajlamaival és sokszor tanulmányaival is nem egyező katedrára ültették.

Molnárt a vásárhelyi kollegiumhoz szemelték ki tanárnak. De, mert a természetrajzi tanszékre kellett ember, nagybátyja, a curator 73 aug.-ban utasítja, hogy erre készüljön. A lelkiharcozokról, melyeket Molnár e miatt vívott, egyik vele ott levő lelkibárátja — Lakatos Sámuel — megkapó részleteket beszél. Molnár és természetrajz?! Ó, ki mióta felserdült mindig az eszmék világában élt. theologus és bölcsész szíve-lelke szerint, most muzeummal, laboratóriummal vesződjék? És mégis meg kellett lenni. Nem az állásért, fizetésért, de mert gyöngéd lelke nem tudta elviselni, hogy szomorúságot okozzon övéinek, kik már megszöttek a jövő rózsás képét. Szomoruan ment Lipcsébe. Az új tudományra való előkészület egy éve eltelt. Kért még egy felet. Megadták. 1876. februárjában munkába kellett állani. Megtette. De milyen lélekkel!? Mint a kit elszakasztanak az édes anyai földtől s kopár idegenbe internálnak.

Molnár mindig szerette a szép zenét. Szívesen vett részt meghitt baráti társaságban a legényemberes mulatozásokban is. Lehet-e csodálni, ha lelki szomorúságán külső vigassággal akart gyógyítani? Melyik magyar ifju nem siratja első, vesztett szerelmét bus muzsikaszónál?! A sebek ugyan gyógyulni szoktak, ha nem halálosok s nem erőszakkal gyógyítgatják. Az orvos nagybátyja így akarta gyógyítani a lélek sebéit. Molnárban felébredt az erős jellemek visszahatása — a dacz sa „csak azért is” odavitte a dolgot, hogy a mikor a nagybátyjából a curator kezdett beszélni, dorgálózni, fenyegetőzni — a tanár odadobta állását — Molnár nem törődve az e világ szerint „józanok” itéletével, nem jövő megélhetésével, lemondott s búcsút mondva a kapuféllának Vásárhelyt is odahagyta. Hogy az orvosnagybátyja valószínű fizikai örültségnek minősítette a dolgot: mit törődött ezzel ő?! Újra a magáé volt.

Budapesten — hová ment — súlyos megpróbáltatások vártak reá. Az ő pennájával, az ő tudásával mi pénzt szerezhethet volna ma?! De akkor más világ volt! Egy ideig ugyan fentartotta magát, részint mint a „Fővárosi Lapok” munkatársa, részint mint a Szőnyi intézet ideiglenes óraadó tanára. Ez az élet azonban nem neki való volt, bármennyire egyenes folytatása volt a vásárhelyinek. Szerető szívekre, csendességre, békére vágyott, békére belül a lelkében is. Haza fordult. Ah, ha megint üldözik vala! De — Istennek hála! — nem. Tordán Dulló János nagybátyjánál talált meleg szívre, édes otthonra, mig 1879 végén Mező-Sámsondi pappá lett.

Végre az „igéret földjén”! A többi ismeretes. A gyermekek nélkül is példás, boldog családiélet, melyet hű hitvesével mező-madarasi Fodor Ilkával élt; az a folytonos növekvés, melyben minél fontosabb széleskörű hatáskört nyert, hatványozott mértékben annál nagyobb lett. A rossz nyelvek, irigy rágalomok özöne sem akadályozhatta meg, hogy 1885-ben m.-vásárhelyi pappá válasszák; theologiai tanárrá a gyakorlati tanszékre pedig az egész kerület osztatlan, lelkes bizalma jelölte, tette. A templomi katedra adta vissza életét és ez növelte folyton-folyvást. Hívei tanítványai rajongtak érte s ha predikált, ha szónokolt ünnepe volt a közönségnek. És dolgozott folyton, lankadatlanul nemcsak tankönyveken tanítványainak, predikációin — mintául paptársainak, de — érezve a gonosz idők jelét — egy oly nagyirányú és mélyreható egyh. társadalmi szervezkedésen, mely ha az ő terve, intenciói és programja szerint megvalósítva működne, egyik legnagyobb erőssége lenne egyházunknak. Ennek munkálására hoztuk létre Egyh. Értekezletünket s az ő egyházi

— ügyvivő — elnöksége ennek élén egy egész programmot jelentett.

Mily hamar tűnt le a munkások éléről, ki nem pótolható veszteségként!

Valóban, midőn 1901. márcz. 24-én örök nyughelyére kísértük: egyházunk egyik legnagyobb fiát, legvértettebb harcosát, legbuzgóbb munkását sirtattuk, temettük el benne.

(Vége következik).

A new-yorki ref. magyar egyház és a kivándorlás.

Amerika történetében a magyarok nevével az időtől kezdve találkozunk, a mikor a magyar nemzet ügyét, dicsőségét sárba temették Világos mezején. A nagy nemzeti katasztrófa után, Magyarország első szülöttei, a hősök hősei elvesztek; azoknak a kezébe pedig, kik életben maradtak, vándorbotot adott az isteni gondviselés. Bujdosókká, hontalanokká váltak a hazáért; sokan közülök itt kötöttek ki, hol a szabadságnak nincsenek ellenségei: itt az amerikai földön, hogy Amerika szabad légkörében is hazájuknak éljenek.

Az ötvenes évek magyar hőseinek ez a kivándorlása nemzeti hősök zarándoklása volt az ifju Amerika szabadságszerető népéhez.

1851-től 1903-ig azonban nagyot fordult az idő kereke. A vén Európa különböző nyelvű, különböző fajú kivándorlóit nyomon követték az új hazát keresők Magyarországból is. A nemzeti küzdelmek ideje lejárt: ideális nemzeti czélokért, a haza boldogságának munkálásáért idegenbe senki sem vándorolt. — A rugó, a mi a népet a haza határaitól messze idegenbe űzte a meggazdagodás vágyával, a dollárhajszattal kezdett egy jelentőségüvé válni.

New-Yorkban, a világnak London után eme legnagyobb városában, mely az észak-amerikai Egyesült Államoknak anyagi és szellemi centruma, 1895. szept. 22-én alakult meg hivatalosan a magyar ref. egyház, melynek lelkészévé Demeter Bertalan ref. segédlelkész hivatott meg Sárospatakról.

Az angol ref. misszió tanács a lelkész évi 600 dollár díjazásban részesítette, maga a gyülekezet évente 300 dollárt adott. Jegyzőkönyvileg megállapított a stóla is keresztelésért két dollár, esketésért 5 dollár, temetésért 5 dollár. Az elkezdett munka gyönyörűen haladt előre s már gyűjtőiveket is bocsátottak ki egy New-Yorkban építendő magyar ref. imaház czéljaira.

Demeter Bertalant áthelyezte az angol misszió tanács Clevelandba 1898 febr. 1-én s helyébe május 1-től kezdődőleg Kuthy Zoltánt helyezte át az angol ref. misszió New-Yorkba.

Egyházi adó Amerikában nincs. De mivel minden testület csak úgy képes feladatának megfelelni, ha tagjai eleget tesznek kötelezettségüknek, úgy az egyházi közgyűlésen is elhatározottat, hogy minden egyháztag havonta legalább 25 centnyi összeggel járuljon az egyház fentartásához. Nincs is egyetlen egyháztag, a ki örömmel le ne tenné áldozatkésztségének e filléreit egyházunk oltárára.

Ezen áldozatkésztség teremtette meg a new-yorki ref. templomot és iskolát, mely New-York alsó városának egyik legszebb helyén épült, közvetlen szomszédságában egy gyönyörű nagy parknak. A telek hosszúsága 97 láb és 6 inch, szélessége 22 láb. A telek vételára 17 ezer, mondd tizenhét ezer dollár. A telken levő háznak imaházzá és iskolává való átépítése a teljes berendezéssel együtt harmadfélezer dollárba került.

* * *

Áll hát New-Yorkban az egyetlen magyar templom, melyben magyar az ima, magyar a szent beszéd; áll az egyetlen magyar iskola, melyben magyar nyelven, magyar szellemben neveljük az édes magyar hazától elszakadt gyermekeinket.

Hogy mily rohamosan nő New-Yorkban a magyarok száma, eléggé mutatják az anyakönyvi adatok. 1895-ben a szülöttek száma volt 5. Ezen időtől kezdve folyton növekedett a szülöttek száma és 1902-ben már 72-re emelkedett. Áttérésekkel is egyre növekedik a ref. hivek száma.

A kivándorlás — fájdalom — ma már oly óriási mérveket ölt, hogy hamis hiresztelések és a meggazdagodás vágya népünket is százezrével űzik a haza határaitól messze idegenbe, nehéz, bizonytalan körülmények közé s a kivándorolni akarót feltett szándékától eltéríteni nem lehet. Ha a kivándorlás áradatát a rendelkezésre álló eszközökkel feltartóztatni nem lehet, nekünk szent kötelességünk, hogy az Amerikában letelepülőket magyar hazánknak és a magyar ref. Sionnak, még nagy erőmeglesítés árán is, megtartsuk. Ennek a misszióknak a szolgálatában áll a new-yorki templom és iskola, mely az egyedüli magyar intézmény a 4 millió lakossal bíró óriási világvárosban, New-Yorkban, hol ezrével száll partra a magyar nép s honnan elindul vissza, az ősi hazába. A new-yorki templom és iskola a legelső bástya, hol a kivándorló magyar védelmet, utbaigazítást talál; ez a legutolsó vár, hol a szülőhazába kívánczkozó elindulása előtt gondos tanácsot nyer.

Hogy népünk s közelebről magyar ref. egyházunk hívő tagjai áldozatul ne essenek lelkiismeretlen emberek üzelmeinek, a mikor már amerikai partra érkeznek, szükséges, hogy lelkészeink a kivándorolni akarókat jó tanácsal lássák el és amennyiben őket szándékuktól eltérítenie sehogysem sikerülne, kössék jól az illetők szívére, hogy forduljanak mindenk előtt new-yorki hitfeleinkhez, a hol partra szállásuk után, teljesen díjtalanul, lelkiismeretes fölvilágosítást, utbaigazítást és tanácsot fognak kapni minden előforduló dologban. A new-yorki ref. lelkész készséggel segít mindenben, csak az egyházközségek lelkészei írják meg előre neki a kivándorlók neveit és azok indulás idejét, maguk a kivándorlók pedig New-Yorkba való megérkezésük után azonnal a kivándorlási hivatalból sürgöny útján értesítsék megérkezésükről Kuthy Zoltán ref. lelkész urat.

Parádi Kálmán.*

Mélyen tisztelt közönség!

Közmivelődési intézeteknek régi és már hivatali kötelességgé alakult szokása elhunyt tagjai emlékére legalább egy órai ünnepet tartani. Összegyűltünk mi is, hogy *Parádi Kálmánnak*, collegiumunk tanárának halála évfordulóján, emlékünnepet szenteljünk. — De mélyen érzem, hogy minket nem a köznapi szokás, nem benső tartalom nélkül való formalitás, hanem nemesebb ok, a legszebb emberi érzés, az őszinte szeretet és hála nozott össze ide. Természeti alkotásunk jobbik felének sajátja, hogy nem csak gyönyörködni tudunk az igazi érdemben, nem csak örvendünk az általa nyújtott javaknak, hanem jó ösztönünktől hajtva vágyakozunk érzett szeretetünknek és hálánknak kifejezést is adni.

Nyolcz évig voltam tanítványa Parádi Kálmánnak, ezután több éven át tanártársa, mely idő alatt módot nyújtott a szerencse őt közlőrl látni és megismerni. És az ily közelségben szerzett megismerés is mindig mély tiszteletérzéssel, szeretettel és hálával töltött el iránta. Tudom, hogy így becsülte és szerette mindenki,

* *Emlékbeszéd.* Felolvastatt az 1903. év ápril 26-án tartott emlékünnepen.

kinek alkalom jutott vele érintkezni és tudta őt jól megismerni. És ha láttuk kiválóságát életében, annál inkább érezzük veszteségünket halálában, mert emberi gyarlóságunkban az érdemet, mint kincset, akkor látjuk és ismerjük meg valódi becsében, mikor már elveszítettük.

Ama nagy jeleseink közzé tartozott Parádi Kálmán, kik egyfelől tudásukkal és tudományos működésükkel hirnevet és dicsőséget szereztek háromezáz éves intézetünknek, másfelől szem előtt tartották, a mit mindenki hirdet, de nem mindenki tud követni, hogy a tanításban és nevelésben legjobb vezér a szeretet, mely egyedül taníthat meg arra, hogy az ismereteket, a rendszabályokat és törvényeket mikép fordítsuk tanítványaink építésére és hasznára s tanítványainkat mikép vezethetjük törvények becsülésére és követésére; azok közé a jeles tanárok közé emelkedett ő, kik hivatásukat átérezve, humanus eljárásukkal olyan otthonná tették collegiumunkat, melyre, kik itt nevelkedtek, mindenkor szeretettel és hálával emlékeznek s nemcsak hangoztatják a szót, de érzik is, hogy ez az iskola nekik igazán alma mater.

Ez érzelmek hatása alatt, mikor collegiumunk előjáróságának megtisztelő megbizásából elfoglalom e helyet, nagyon óhajtanám, hogy legalább ez alkalommal volna erőm fényesmagasztaló beszédet mondani. De gyengeségem érzetében tudom, hogy ez megközelíthetőleg sem sikerülne úgy, mint az elhunyt érdemei kívánják. Ezért, minthogy ő távolról sem kedvelte, hanem inkább elítélte a phrasisokat, dicsbeszéd helyett elmondom, miket művelt pályáján. Magasztalni fogják őt és megőrzik emlékét a saját tettei.

I.

Parádi Kálmán Budapesten, 1841. ápr. 25-én született; római katolikus vallásu szülők gyermeke. Apja Pomp József asztalosmester, anyja Vay Rozália; neve eredetileg: Pomp Antal. Piarista iskolákban végzett gymnasiumi tanulmányokat: az I. osztályt Kecskeméten, a II.—V. Budapesten, a VI. és VII. osztályt Szegeden mint rendes tanuló, a VIII. osztályt mint magántanuló Temesvárt, hol 1862. július 22-én érettségi bizonyítványt nyert. Bizonyítványai tanúsága szerint már tanuló korában kitűnt kiváló szorgalmával; tanulóársai között első kitűnő volt, érettségi bizonyítványában „eximio modo maturus.“

Az 1858. év szept. 22-én a magyarországi kegyes tanítórend tagjai sorába vétetett fel és ekkor az Antal név helyébe Kálmán keresztnévet vett fel. E névváltoztatást a rend szokása kívánta. De ő saját elhatározásából megváltoztatta vezetéknevét is. Mint lelkében és vérében igaz magyar nem akarta viselni az idegen hangzásu Pomp nevet s az 1867. év decz. 2-án kiadott belügyminiszteri engedéllyel Parádi vezetéknevét vett fel. Neve ettől kezdve Parádi Kálmán.

Gymnasiumi tanulmányai végeztével mint kegyes tanítórend tagja teológiát tanult Nyitrán és Pozsonyban és az 1866. év nov. 15-én papi oklevelet nyert. Lelke azonban a természet titkainak kutatására ösztönözte és már theologus korától kezdve a természettudományok tanulmányozására adta magát. Hallgatott vegytant és természettudományt egy évig (1865—66.) a magyaróvári gazdasági főiskolában, hol — mint maga jegyezte fel — Haberlandt Sándor, a nagyhirű botanikus és zoologus, döntő befolyással irányozta szaktanulmányait. A biológiai kutatásokba Haberlandt vezette be őt. A kegyes tanítórend kormányza — az akkori közoktatási viszonyok és állapotok közt — már az 1866. év szeptember havában kinevezte őt a bölcsészet, természettudomány és természettani földrajz rendes tanárává a szegedi főgymnasiumhoz, mielőtt e tárgyakban főiskolai tanulmányait bevégezhetné volna. Ő azonban magánaton annál nagyobb oda-

adással tanult tovább. Résztvett — mint szegedi gymn. tanár — a nyári nagy szünidők folyamában (1867—69.) a budapesti tudományegyetemen vidéki tanárok számára tartott cursusokban és az 1870. év márczius havában a budapesti tudományegyetemen tanári vizsgálatra állott s így tanári oklevelet nyert a bölcsészettől és természettudománytól (jeles, jó és igen dicséretes osztályzattal.) Négy éven át működött (1866—1870.) a szegedi főgymnasiumban, hol tanított philosophiát (a VI—VIII. osztályban*), természettudományt (a III—V. oszt.-ban) és természettani földrajzot (a VI. oszt.-ban.) A következő 1870—71. tanévben ugyancsak a rend kormánya kinevezése folytán a kolozsvári r. kath. főgymnasiumban szolgált mint rendes tanár s tanított philosophiát (VII—VIII. o.), természettudományt (II. és V—VI. o.) és német nyelvet (V. o.)

Ismeretei gyarapítására s felső tanulmányai kiegészítésére és befejezésére folyton nagy gondot fordított. Így mint kolozsvári gymn. tanár tanult (1870—72.) anatómiát és physiológiát a kolozsvári orvos-sebészeti tanintézetben. Azután az 1872. évben megnyilván a kolozsvári tudományegyetem, ezen — bár a tanári oklevelet már korábban megszerezte s rendes tanári állásában sok munkával volt elfoglalva — őszinte tudásvágytól hajtva három éven át (1872—75.) hallgatott természettudományi előadásokat s foglalkozott gyakorlatilag és irodalmilag természettudományokkal, összehasonlító anatómiával és physiológiával az illető egyetemi szakintézet műtermében. Autopsia alapján megismerte a nevesebb hazai középiskolákat, valamint a bécsi, grázi, morva, cseh- és szászországi hiresebb középiskolákat és seminariumokat is.

Gondot fordított nyelvismeretek szerzésére is és magyar anyanyelvén kívül beszélt és szépen stilizált németül s olvasott és értett latin- és francia nyelven.

Ilyen gondos iskolázással és tanulmányokkal készült elő Parádi Kálmán a tanári pályára, melyre őt benső ösztön és különös hivatottság vezette. — Lankadatlan szorgalommal és erős kitartással kutató, tanult, elmélkedett, következtetett és ítélte a dolgok felett. Önállóan gondolkodó lánglelke vágyott szabadon szárnyalni a magasban. Nem akarta a szerzetes-rendek szabályai által a természet törvényei ellen emelt korlátok között bezárva élni. Nem akarta viselni a bilincseket, melyekkel a Jézus tanításaitól messze eltávolított római katolikus vallás külső formái és megváltoztathatatlanok nyilvánított dogmái a természetes fejlődést és előhaladást gátolják. Ezért, hogy lelke őszintén érzett szükségletének eleget tegyen, szembeszáll a minden időben erős előítélettel, otthagya kényelmes és gondtalan jó életet biztosító állását, kilép a rendből, melyhez multja és jó barátai szorosán kapcsolódtak, melyben fényes tehetségével és nagy munkakedvével már nevet vívott ki magának s méltán remélhetett előhaladást és szép jövőt; kilép a még több téren előjogokat biztosító, hatalmas római katolikus vallás kötelékéből és lelke sugallatát és őszinte meggyőződését követve az 1871. év aug. 21-én áttért a Jézus tanításai alapján, az evangelium szerint reformált vallásra, melynek azután élete végéig buzgó híve és erős vezérmunkása volt.

Nem oly kicsiny dolog ez, a milyennek látszik. Mert szép és örvendetes ugyan reformátusnak születni, azonban ez csak szerencse, nem érdem. De a jelzett körülmények között áttérni a református vallásra: oly cselekedet, melyet csak áldozni tudó és nagy lelki erő tud megtenni.

(Folyt. köv.)

* A VI. osztályban psychológiát és logicát, heti 3 órán, a VII-ben metaphysicát és ethicát, heti 4 órán; a VIII-ban bölcsészet-történelmet, heti 6 órán.

TÁRCZA.

A keresztyénség socialismusa.

(Folytatás és vége.)

Mert socialismus akkor is volt, a tőke és munka közötti viszony kérdése akkor is ép oly fontos volt a közgazdasági és társadalmi életre nézve, mint ma; a társadalmi osztályok érdekellentétei ép oly élesek voltak, a jogegyenlőség alkalmazásának és biztosításának kérdése ép oly sok keserű s nem egyszer véres küzdelemre adott alkalmat, mint később; ha egyéb nem, a rabszolgaság intézménye igazolja az ó-kori socialismus sulyos természetét, hiszen a rabszolgaság nem egyik-másik hatalmas kényurnak ötletszerű zsarnokságából magyarázható, hanem az nemzetgazdasági intézmény volt, s bár mennyire inhumánus eljárásnak minősítse valaki Nagy Sándor macedonai királynak azt a tettet, hogy a mikor Thebaet elfoglalta, egyszerre 30,000 embert tett rabszolgává, de ez akkor bizonyára fontos, s az ő uralkodói szempontjából bizonyára indokolt politikai és közgazdasági intézkedés volt. Ezt a terhes s az egyénre nézve a mainál talán veszedelmesebb socialismust a keresztyénség erkölcsi ereje le tudta győzni, mert a társadalom szellemét oda érlelte, hogy a társadalmi élet ellentéteit, a jogi és közgazdasági következményeket s az ezekkel természetszerűen járó elégtelenség vagy forrongás tüneteit nem csupán elemi anyagi, hanem egyuttal erkölcsi kérdésnek is tekintse; oda érlelte, hogy az ember azután be tudta látni a nagy különbséget, mely van a rablás és rabszolga-intézményen alapuló vagyon és közgazdaság s a szorgalom és takarékoság által szerzett vagyon, valamint az ezen alapuló közgazdaság között.

Tekintsük csak mi is ugy a kérdést, a miként kell tekinteni, vagyis a socialismust ne csupán az anyagi jólét kérdésének minősítsük, hanem egyuttal erkölcsi kérdésnek — és akkor könnyen megtalálhatjuk a védelmi fegyvert, vagy az orvosszert ellene. És ez semmi egyéb, mint a gyakorlati, tevékeny, munkás keresztyénség, melynek gyökere Krisztusnak egyetlen törvénye: a szeretet. Elvégre ezt nemcsak a vallásos meggyőződés, vagy a történeti multra hivatkozó felfogás ajánlja, hanem a mivel emberiség életében fényes, meggyőző bizonyítékaink vannak a mellett, hogy a más gondját felvevő, egymásnak terhét hordozó, munkás keresztyén-szeretet elve napról-napra hódít és gazdálkodásokban gyümölcsözik. — Gondoljunk csak a humánus intézmények működésére, a biztosítások, szövetkezetek és a társadalmi jótékonyozás szervezetei hálózatára, bármilyen nézetű legyen ezeknek működésük köre, nem vehetjük észre mindenikben annak a keresztyén elvnek értékesítését, melyet Pál apostol emigy fejezet t ki: *egymásnak terhét hordozzatok!* — És ha nézzük a külföldi, kivált nyugati nagy, független, vagyonban és társadalmi szervezetben hatalmasabb nemzetek életét, felvirágzását, rájövünk arra az igazságra, hogy anyagi téren minél nagyobb eredményekért minél lázasabban, s összes erőinek megfeszítésével munkálkodik az ember: annál nagyobb szüksége van másfelől valóságos és erkölcsi erőkre, mert csak ezek segítik őt nagy eredményekhez. Így függ össze az anyagi és erkölcsi élet a maga egységes, közös alapjában.

De nagyon könnyű ezt az igazságot példában is kimutatni. Vegyünk a socialismus követeléseinek köréből egy példát: a socialismus egyik közönségesen ismeretes követelménye az, hogy nemzetközi törvényhozás erejével biztosítsák a rendes munkának legfőleg 8 órában való megállapítása. Első pillanatra csábító lehet az emberre ez az időbeosztás: 8 órát dolgozni, s a napnak többi 16 óráját kényelmesen átélni! Hiszen ez a rend sem kellemetlen; sem veszélyes nem lenne, sem az egyénre, sem a közjóra nézve. Csakhogy a mezei munkással, kinek rövid időre szól a munkája s egész télen csaknem pihen, mi legyen? hát a tanulatlan emberrel, a ki nem tudja szabad idejét felhasználni? sőt még a pihenéshez sem ért? Nézzünk szét a mindennapi életben, nem látjuk itt, hogy milyen kevés ember tud okosan, jól élni a szabad idejével! nagy rész henyel, dorbézol, kártyázik, rontja testét, lelkét, elhanyagolja családját, csak igen csekély százalék az, a mely önmagát műveli, nemesen szórakozik s a köz-

jóért, másoknak terhét hordozván, ingyen munkát végez. Meg aztán annak a kötelező 8 órai munkaidőnek van még más oldala is; csak a 8 órai munkaidő t. i. nem egyéb, mint a munkabér fölemelése, ez pedig mindenkire nézve érezhető drágulást idézne elő, kivált élelmi szerekben, így hát a mit nyernénk a vámon, elveszítünk a réven.* És végül: a ki másnál nagyobb munkaerővel rendelkezik, miért ne értékesítse azt maga és mások javára 8 órán túl is? A milyen bűn volna a munkaerő tulfeszítése, kihasználása, ép oly bűn volna másfelől a munkaerőnek fölösleges elvonása. Látni való csak ennyiből is, hogy mennyi értéke van a socialismus egyik-másik kívánságának. Nem a mindenkire és mindenütt egyformán kötelező munkaidő megállapítására van szükség, hiszen ezt amúgy sem lehetne mindenkire egyformán alkalmazni, hanem szüksége van a munkásnak egészséges, józan, keresztyén erkölcsi elvekre, szüksége van arra, hogy idejével tudjon bölcsen élni; szüksége van a becsületesség, hűség és takarékoság erényeinek megtanulására s gyakorlására és a munkaadónak szüksége van arra, hogy a munkásban nem rabszolgát, hanem embertársát lássa és becsülje, a kinek sorsáról felelős Isten és ember előtt. Ez a keresztyénség socialismusa, mert ez a viszony is munkás és munkaadó között a keresztyén emberszeretet gyümölcse. Ennek a nemes socialismusnak legyünk hivei! lássuk be mindnyájan, hogy mindnyájan egymásra vagyunk utalva, egymásnak terhét kell hordoznunk s úgy töltenünk be a Krisztus törvényét; lássuk be, hogy a szegény munkásnak becsületesség munkája ép oly tényezője a közjóknak, mint az országkormányzók alkotásai; és lássuk be, hogy „egyéni jólétét mindenkinek csak a köznek jólétében kell szabad keresnie és megtalálni.** Legyünk meggyőződve a felől, hogy a társadalmi válság bajait nem elméletekkel és paragrafusokkal lehet veszélytelenül tenni, hanem azok a bajok megszűnnek bajok lenni s az elégtelenség megszűnik, vagy legalább is csökken olyan erkölcsi életfelfogás és annak megfelelő gyakorlati eljárás mellett, melynek szilárd alapja, leggazdagabb, legmélyebb forrása, az önzetlen, munkás keresztyén szeretet. Hogy ezt az alapot, ezt a forrást megtalálhassuk, vigyük be a hamisítatlan, tiszta keresztyénség szellemét, az evangelium szavát és világosságát szíveinkbe, családunkba és a társadalom minél szélesebb rétegeibe! Ha ezt tesszük, nemcsak az általános műveltség és előhaladás nemes érdekeinek fogunk szolgálatában állani, s ennek alapján nemcsak saját egyéni vagy családi boldogulásunkat fogjuk biztosítani, hanem — a mit magyar embernek soha, élete egyetlen pillanatában sem szabad felednie — egyuttal hazánk szebb jövőjének, nagyságának biztos alapját erősítgetjük, mert egészséges, biztos, kipróbált erkölcsi alap nélkül sem egyes, sem ország nem állhat fenn. Pedig ki volna itt közöttünk, kiket ez ezeréves megszentelt föld talaja, vize és levegője éltet, táplál; ki ne akarná, hogy hazánk anyagilag erős, erkölcsileg ép, virágzó s így mindenkiben boldog legyen?

Hogy ilyené legyen, az igen nagy részben a polgári társadalom mai nemzedékének jó akaratától, nemes buzgótságától függ. — Legyen tehát a mi keresztyén socialis törekvésünk hármias jelszava: Istenfélelem, műveltség és hazafiság. Ezek a jelszavak feltételezik az önzetlen munkásságot és önzetlen szeretetet. Ne csak a templomokban hallgassuk és higyük a keresztyénség nagy igazságát, hanem mutassuk meg azoknak megmentő, idvezítő erejét a templomokon kívül mindennapi életünkben is!

Igen tisztelt közönség! köszönve szíves figyelmüket végzem szavaimat. A fentebbiekben vázolt gondolataimat e tételben foglalhatnám röviden össze: az az erős és boldog társadalom, a melynek egy tagja sem érzi magát elhagyatottnak, minden tagja lelkes, önzetlen munkása a közös céloknak s rendithetetlen védője a közös érdekeknek; az a társadalom erős és boldog, mely nem feledkezik meg egy pillanatra sem a nagy, örökéletű parancsokról: „Szeressed az Istent teljes szivedből és szeresd felebarátodat, mint önmagadat!“

Akarjuk e, hogy magyar társadalmunk ilyen erős és boldog legyen? E kérdésre adja meg a feleletet kiki most önmagában, s aztán családi, társadalmi, mindennapi életének cselekedeteiben!

Nagy-Enyeden.

Zajzon János.

* Schön F. „A socialismus ismertetése“ 71. l.

** Schön F. u. a. 74. l.

Különfélék.

Parádi Kálmán emlékünnepélyt rendezett e hó 26-án kolozsvári kollegiumunk előjárósága, mely előkelő közönség és egyházi és tanügyi kitünőségek jelenlétében, élükön dr. *Bartók* György püspök urral, igen szépen, a kollegiumhoz és a megboldogulthoz egyformán méltó ünnepélyességgel folyt le. Az ünnepély fénypontja *Balogh* Károly tanár emlékbeszéde volt, mely közel egy óra hosszat kötötte le a közönség figyelmét. *Balogh* Károly nemcsak az egykori tanítvány kegyeletével és a későbbi kartárs szeretetével rajzolta meg a Parádi Kálmán nemes alakját, hanem egyszersmind a református tanár önérzetes büszkeségével is. A megboldogult minden jellemvonása — a jelentékteleneknek látszók is — úgy érvényesültek a *Balogh* Károly ecsete alatt, hogy a kép igazságban, hűségben ugy domborodott ki, mely még az emlékezés fáklafényénél is, büszkeséggel töltötte el a rajzoló és hallgatót egyiránt afelett, hogy Parádit a magunkénak mondhattuk. A kolozsvári kollegium e korszakának Apáczaija elevenedett meg szemünk előtt, ki a mily nagy és sokoldalú volt a tudásban, ép oly lankadatlan a munkában, tanításban, irodalmi tevékenységben s bizonyos mértékig ép oly tragikus sorsában, mint egykori szellemi elődje. Büszkeséggel töltött el az, hogy ref. tanáraink közt manapság nem hiányoznak sem a tudósok, sem a nagy pedagógusok s ha érvényesülésük ma már nehezebb is: erkölcsi jellemük annál felemelőbb. *Balogh* Károly a nála annyira jellemző lelkiismeretességgel dolgozta fel tárgyát, melyről érezte, hogy méltó nagy munkára. Nem is kímélte a munkát. A minden oldalról jött ovációzt méltán megérdemelte. Lapunk az író szívességéből mai számában megkezdte és egész terjedelmében közzélni fogja a szép emlékbeszédet. Hadd lelkesítsen szélesebb körben — munkára, a kötelesség hű teljesítésére!

Papbeiktatás. *Dósa* Sámuel volt kajántói lelkész e hó 26-án iktatta be a lőrinczfalvi egyház papi állomására lelkes közönség részvételével, *Tóth László* egyh. m. közügy igazgató, esperesi megbízott. Isten áldása legyen az új lelkész munkáján!

A „Bethlen Gábor-kör“ második estéje Kolozsvárt május hó 9-én lesz, a melynek előkészítésén a vezetők buzgón munkálkodnak, gróf *Bethlen Pál* jogászzal élükön. A felolvasást — mint halljuk — *Váro Ferencz* nagyenyedi tanár fogja tartani, a mely elébe nagy érdeklődéssel tekintenek. Versek fog felolvasni a kiváló költő *Szabolcska Mihály*, ki szívesen engedett a felkérésnek, így újra hallani fogjuk az ő szép Muzsáját.

Papválasztás. *Czirmay Zoltán* püspöki titkárt e hó 26-án a *Kozárvári* egyházközség egyhangulag lelkészévé választotta. *Czirmay* egyike az ifju papi nemzedék kiválóbb tagjainak, ki úgy is mint szónok, úgy is mint lelképásztor, sőt mint pennát forgató író is jeles tehetségekkel van megáldva. *Kozárvár* szép munkamezőt nyit meg előtte, a magyarság védelme tekintetében ref. egyházunk építése által. Adja a jó Isten, hogy munkáját teljes siker koronázza. Gratulálunk!

A nagyenyedi ev. ref. tanítóképző-intézet kiránduló ifjusága folyó évi április 14-én műsoros táncestélyt rendezett Kőröspatakon, részben az ev. ref. organa-alap javára, részben az ifjusági pénztár gyarapítására. A műsornak minden egyes pontja kitünően sikerülése után tánczra kelt a vidor kedélyü fiatalság s oly jól mulatott, hogy vig kedvének csak a hajnal sugarai vetettek véget. E műsoros tánczestély erkölcsi sikere mellett az anyagi haszon is kielégítő volt. Ugyanis bevétel volt 206 K. 80 fill. Kiadás: 111 K. 12 fill. Pénztármaradék: 95 K. 68 fill. Ebből az ev. ref. egyháznak jutott: 52 K. 96 fill. Az ifjusági pénztárnak: 42 K. 12 fill. Nagyobb összeget felülfizettek: Mélt. Székely György orsz. gyűlési képviselő és Nagyságos Bogdán Emília Ónagysága és kedves férje. Ugy a nagyobb, mint a kisebb felülfizetéseket, mély hálás köszönettel fogadja az ev. ref. egyház, mint a kiránduló ifjuság, kinek további működésére sikert kívánunk. (Égy jelenvolt.)

A „Nagyszebeni Magyar Prot. Nőegylet“ ez évi közgyűlését május hó 24-én tartotta. A *Péchy* Lajosné elnöksége alatt álló egylet, a választmány tagjai lelkes részvételével és *Nagy József* lelkész és esperes buzgó

közreműködésével már is igen szép eredményekre mutat-hat reá egy éves munkája után. — Két estélyének tiszta jövedelme 551 kor. 55 fillér volt. Jótékonyágát szerény viszonyai mellett a következőkben gyakorolta: Kiosztott 43 darab összegyűjtött ócska ruhaneműt; ezenkívül 5 kendőt 6 korona, 9 pár csizmát 69 korona, 15 könyvet 10 korona értékben; 1903. évi márczius hó 11-től fogva egy egyént heti 1 koronával, egyet havi 3 koronával segélyez. Az egyesületnek az alapító, rendes és pártoló tagok díjaiból és nyilvános előadásokból befolyt vagyona 1018 k. 39 fillér. Tagjainak száma 101, kik közül 19 alapító 20 kor. tagsági díjjal; a többi rendes tag évi 2 kor. tagdíjjal. A nemes czélú egyletnek a szép kezdet után még szebb jövőndőt kívánunk.

Theologus ifjak értekezlete. Április 29—30. nap-jain Eperjesen a magyar protestáns ifjak értekezletet fognak tartani a következő tárgysorozattal: 1. Megnyitás dr. Szlávik Máttyás részéről. 2. Előadás Eperjes reformációjáról Deák János eperjesi theologustól. 3. Előadás Ágoston Sándor budapesti theologustól ily czimen: „A theológia s a természettudományok jelen állása.“ 4. Előadás Kun Zoltán sárospataki theologustól erről a kérdéssről: „Mit kívánunk társadalmunk újabb szellemi irányítói a prot. lelkésztől?“ 5. Előadás Kádár Géza kolozsvári theologustól e czimen: „Milyen legyen a theologus hallgatóknak belmissioi tevékenysége?“ 6. Alapszabály tervezet tárgyalása a magyar protestáns theologusok szövetségéről. 7. Németh Károly soproni theologus előadása a külföldi ösztöndíjak ügyéről. 8. A Theológiai Közlöny ügye, szerkesztő választással együtt. 9. Beszámolások az egyes akadémia-k részéről az általuk végzett belmissioi sazzal rokon munkákról. 10. Esetleges indítványok. Az értekezletet megelőzőleg április 29-én vallásos estély lesz, a melyen Harsányi Pál debreczeni theologus ifju fog felolvasni. Istentiszteletet tartanak közvetlenül az értekezlet előtt s Kiss Dániel pápai theologus fog imádkozni, Czinkovsky János pozsonyi ifju pedig prédikálni. Szép, szép dolog mindez. De talán az mégis szebb s legszebb volna, ha minden theologiai akadémia azt hirdethetné, hogy hallgatói erkölcsi tekintetben s tudományos készség dolgában is arra a magaslatra emelkedtek, a melyen a kötelesség teljesítés példányképeül tündököltek valamennyien! S akkor aztán jöhetnének az értekezletek is.

A szászsebesi ev. ref. templom és papi lakra kegyes adományokat küldöttek Ev. ref. egyház Máramaros-sziget: 2 kor. Párnai Attila kir. erdőmester ivén Lugason: Párnai Attila 2 kor. Szabó Kálmán 1 kor. Füstös Zoltán 1 k. Ev. ref. egyház Karczag: 10 kor. Földes János m. kir. erdőmester Lippa: 2 kor. M. kir. járásbiróság gyűjtőivén Zombor: Dömötör Pál 20 fill. Szabó József 20 fill. Kohári József 20 f. Dr. Grünner Fülöp 20 fill. Korponay János 20 fill. Ráth Mózes 20 fill., összesen 1 kor. 20 fill. Ev. ref. egyház Búd-Szt.-Mihály 2 kor. Ev. ref. egyház Kaba 2 kor. Ev. ref. egyház Püspök-Ladány 2 korona. Fehér Imre gyűjtőivén Nyirbátor: Ferka Bertalan 1 kor. Almássy László 1 kor. Pungur József 1 kor. Deme Ignác 1 kor. Szabó Lajos 1 kor. Gáspár Bela 1 kor. N. Soma 1 kor. Nánássy Gyula 60 fill. Boldizsár Imre 1 knr, Wass Géza 1 kor. Dr. Felkér Lajos 1 kor. Fehér Imre 60 fill. Összesen: 11 kor. 20 fill. — Kozma Zsigmond ev. ref. lelkész ivén Bihar-N.-Bajom: Ev. ref. egyház 4 kor. Takács Miklós m. kir. erdőrendező főerdész ivén Ungvár: 12 korona 50 fillér. Takács Miklós főerdész 2 korona. Hododány András erdősz 1 kor. Bonis Kálmán 2 kor. (Folytatjuk.)

Hivatalos rész.

Sz. 373—1903.

MEGHIVÓ.

A rikánbelői ev. ref. négyegyházmegye özvegy-árva-gyámintézetének t. tagjait van szerencsém a folyó év május 6-án délelőtt 10 órakor, Sepsi-Szent-Györgyön, a Székely-Mikó-kollegiumban tartandó rendes közgyűlésre meghívni. Tárnya lesz a folyó évi osztalék megállapítása, tagok, özvegyek és árvák számbavétele, a segély felosztása, esetleges indítványok, mult évi számadás felülvizsgálása. — A gyűlést megelőzőleg, 9 órán kezdve, választmányi ülés fog tartatni.

Egyben felszólítom az osztaléokra jogosult özvegyeket és árvákat, hogy özvegyi állapotukat, illetőleg életben létüket igazoló okmányokat e f. év május 15-éig adják be gyámintézeti pénztárnok tiszteletes Földes György zabolai ref. lelkész urhoz. — Ezen igazolványok nélkül e segélyek nem fognak kiadatni.

Bikfalván, 1903. ápril hó 25.

Vén Mihály,
gyámintézeti elnök.